

**PRIMENA
TRANZICIONIH ZAKONA
U SRBIJI 2009**

Inicijativa mladih za ljudska prava
Program ljudskih prava
31. mart 2010. godine

Za izdavača
Maja Stojanović

Urednik
Dragan Popović

Autori izveštaja
Maja Mičić
Dušan Lopušina
Gazmend Selmani
Slađana Đurđević

Dizajn i priprema
Nikola Milenković

Program ljudskih prava i ovaj izveštaj podržan je od strane organizacije
Civil Rights Defenders

Zahvaljujemo se partnerima na podršci

Obrada i štampa
Zlatna knjiga, Kragujevac

Tiraž: 300 primeraka

ISBN
978-86-85381-21-8

Copyright Inicijativa mladih za ljudska prava
www.yihr.org

SADRŽAJ

UVOD	5
PROCENA STEPENA VLADAVINE PRAVA U SRBIJI	7
Zakon o zabrani diskriminacije	9
Uvod / Istorijat	9
Ključni događaji u 2009.	10
ANALIZA ZAKONA O ZABRANI DISKRIMINACIJE	13
Zaključci / Preporuke	19
GOVOR MRŽNJE	21
Govor mržnje u Zakonu o javnom informisanju	21
Govor mržnje u Zakonu o zabrani diskriminacije	22
Govor mržnje u međunarodnim dokumentima	22
Ključni događaji u 2009. godini	23
Tužbe za govor mržnje	23
Tužba protiv časopisa „Nova srpska politička misao“	25
Zaključci / Preporuke	27
ZAKON O CRKVAMA I VERSKIM ZAJEDNICAMA	29
Uvod / Istorijat	29
Ključni događaji 2009. godine	32
Registracija verskih zajednica	32
Incidenti na verskoj osnovi	39
Odnos manjinskih verskih zajednica i državnih organa	41
Zaključci / Preporuke	43
IZVEŠTAJ O STANJU LJUDSKIH PRAVA PRIPADNIKA ALBANSKE NACIONALNE ZAJEDNICE U OPŠTINAMA PREŠEVO I BUJANOVAC	45
Uvod	45
Ključni događaji u 2009. godini	46
Politička i bezbednosna situacija	46
Sloboda nacionalnog izjašnjavanja i zabrana diskriminacije i asimilacije	49
Pravo na slobodu veroispovesti	49
Pravo na informisanje na maternjem jeziku	49
Pravo na službenu upotrebu jezika	51
Pravo na obrazovanje na maternjem jeziku	52
Pravo na učešće u javnoj vlasti	53
Zaključci / Preporuke	56
IZVEŠTAJ O STANJU LJUDSKIH PRAVA BOŠNJAKA U SANDŽAKU	59
Uvod / Istorijat	59
Ključni događaji u 2009. godini	61
Politička situacija	61
Sloboda nacionalnog izjašnjavanja i zabrana diskriminacije i asimilacije	62
Pravo na slobodu veroispovesti	63
Pravo na informisanje na maternjem jeziku	64
Pravo na službenu upotrebu jezika	65
Pravo na obrazovanje na maternjem jeziku	65
Pravo na učešće u javnoj vlasti	66
Zaključci / Preporuke	68
ANNEX - GOVOR MRŽNJE - SUDSKI POSTUPCI	69
Presuda prvog opštinskog suda	70
Presuda okružnog suda u Beogradu	76
Tužba za govor mržnje protiv Nove srpske političke misli	81
BIBLIOGRAFIJA	97

UVOD

U periodu od januara do decembra 2009. godine Inicijativa mladih za ljudska prava (u daljem tekstu Inicijativa) istraživala je primenu tranzicionih zakona u Srbiji. Istraživanje sprovedeno u 2009. godini predstavlja nastavak monitoringa primene tranzicionih zakona koje Inicijativa redovno sprovodi od 2005. godine.

Istraživači su u 2009. godini nadgledali primenu Zakona o zabrani diskriminacije¹, Zakona o javnom informisanju² i Zakona o crkvama i verskim zajednicama³. Predmet istraživanja bio je i položaj Bošnjaka u Sandžaku kao i albanske manjine u opštinama Preševo i Bujanovac. Posebno poglavlje posvećeno je institutu govora mržnje. Pored pregleda i analize propisa kojim se reguliše ovaj institut napravljen je i osvrt na sudske postupke koje Inicijativa vodi zbog govora mržnje.

Za svaki od posmatranih zakona korišćena je posebna metodologija. Pored regularnog terenskog istraživanja, istraživači Inicijative su koristili i mehanizme koje im pruža Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja⁴. Ista metodologija korišćena je i u izveštajima iz prethodnih godina tako da se kroz godišnje izveštaje Inicijative može pratiti evolucija vladavine prava u Srbiji.

Pored centralnog dela, izveštaj sadrži i aneks. Anex sadrži presude Prvog opštinskog suda u Beogradu⁵ i Okružnog suda u Beogradu⁶ u postupku za utvrđivanje govora mržnje koji je Inicijativa pokrenula protiv dnevnog lista "Glas javnosti", kao i tužba⁷ kojom je u 2009. godini Inicijativa pokrenula postupak za utvrđivanje govora mržnje protiv internet izdanja časopisa "Nova srpska politička misao".

Izveštaj je napisan na osnovu informacija sakupljenih do 31. decembra 2009. godine.

-
- 1 Zakon o zabrani diskriminacije, usvojen 26. marta 2009. godine stupio na snagu 7. aprila 2009. godine (Sl. glasnik RS br. 22/2009)
  - 2 Zakon o javnom informisanju, usvojen 22. aprila 2003. godine (Sl. glasnik RS br. 43/2003, 61/2005, 71/2009)
  - 3 Zakon o crkvama i verskim zajednicama, usvojen 20. aprila 2006. godine (Službeni glasnik RS broj 36/06)
  - 4 Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, usvojen 2. novembra 2004. godine, stupio na snagu 13. novembra 2004. godine (službeni glasnik RS broj 120/04)
  - 5 Presuda Prvog opštinskog suda po tužbi za utvrđenje govora mržnje doneta je 15. septembra 2008. godine i nalazi se u dokumentaciji Inicijative
  - 6 Presuda Okružnog suda u Beogradu doneta je 1. aprila 2009. godine, presuda se nalazi u dokumentaciji Inicijative
  - 7 Tužba za utvrđenje govora mržnje podneta je 5. maja 2009. godine, tužba se nalazi u dokumentaciji Inicijative

PROCENA STEPENA VLADAVINE PRAVA U SRBIJI

Prethodnu godinu obeležio je pozitivan pomak napravljen u oblasti zaštite od diskriminacije usvajanjem opšteg antidiskriminacionog akta, ali i u izgradnji sudske prakse u kojoj se sankcioniše govor mržnje. Nažalost, i u 2009. godini izostali su značajniji naponi predstavnika vlasti da se učvrsti vladavina prava u Srbiji, uz uočljivu tendenciju selektivne primene zakona.

Usvajanje Zakona protiv diskriminacije predstavlja samo prvi korak ka promeni svesti građana i smanjivanju diskriminatorskih postupaka. Prvi test na polju primene zakona pred koji će Skupština Srbije biti stavljena jeste izbor Poverenika za zaštitu ravnopravnosti.

Presudom protiv Glasa javnosti za teks "Bojkot" sud je prvi put prepoznao potrebu da se govor mržnje sankcioniše u skladu sa Zakonom o javnom informisanju⁸. Ova presuda je prva u istoriji srpskog pravosuđa u oblasti kažnjavanja govora mržnje. Nakon nje, nisu usledili novi primeri, tako da je još rano govoriti o uspostavljenju sudskoj praksi.

Predstavnici vlasti čine vrlo malo kako bi smanjili nepoverenje Albanaca prema državi Srbiji. Sve mere koje su preduzete bile su kratkoročne i nisu omogućile punu integraciju. Prisustvo vojske i policije na području Preševa i Bujanovca je i dalje veliko. Poseban problem predstavlja žandarmerija koja obavlja hapšenja, pretrese i druge policijske radnje umesto redovne policije i time podstiče strah kod lokalnog stanovništva. Prava nacionalnim manjina najugroženija su upravo na području Preševa i Bujanovca.

Slučajevi ratnih zločina i teških kršenja ljudskih prava na teritoriji Sandžaka tokom devedesetih godina prošlog veka nisu rasvetljeni do kraja, niti su svi počinioći odgovarali. Opština Priboj još uvek nije omogućila postavljanje spomen obeležja žrtvama otmice u Sjeverinu. Država i opština Priboj nisu pružile nikakvu materijalnu pomoć žrtvama ratnih zločina. Veliki broj njih živi na rubu egzistencije. Na području Sandžaka u mnogim oblastima se krše Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina⁹, kao i Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina¹⁰.

---

8 Više o tome u poglavlju o govoru mržnje u ovoj publikaciji

9 Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina usvoje je 27. februara 2002. godine (Službeni list SRJ br. 11/02)

10 Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina Saveta Evrope, ratifikovana i stupila na snagu 1. septembra 2001. godine (Službeni list SRJ (međunarodni ugovori) broj 6/98)

ZAKON O ZABRANI DISKRIMINACIJE

Uvod

Narodna skupština Republike Srbije usvojila je Zakon o zabrani diskriminacije¹¹ 26. marta 2009. godine.

Srbija je treća po redu od država bivše SFRJ¹² koja je usvojila opšti antidiskriminacioni akt. Zakon protiv diskriminacije je na Kosovu usvojen 19. februara 2004. godine¹³, zatim je Hrvatska u julu mesecu 2008. godine usvojila Zakon o suzbijanju diskriminacije¹⁴. Parlamentarna Skupština Bosne i Hercegovine je usvojila Zakon o zabrani diskriminacije¹⁵ u julu mesecu 2009. godine. Od sredine decembra 2009. godine nacrt Anti diskriminacionog zakona Crne Gore prolazi kroz fazu javne rasprave.

Istorijat

Rad na donošenju ovog zakona trajao je punih osam godina. Otpočeo je 2001. godine na inicijativu tadašnjeg Ministarstva pravde Savezne republike Jugoslavije¹⁶. Institut za uporedno pravo je formirao radnu grupu koja će do septembra 2001. godine napraviti model pod nazivom Nacrt Zakona protiv diskriminacije. Evaluacija modela je sprovedena tokom 2002. godine u saradnji sa Ministarstvom pravde SRJ i ekspertima Saveta Evrope. Zbog promena u državnoj strukturi i odnosa između Srbije i Crne Gore unutar državne zajednice, ubrzo je postalo jasno da antidiskriminacioni akt neće biti usvojen na nivou državne zajednice¹⁷.

Radna grupa Centra za unapređenje pravnih studija (CUPS) otpočela je u međuvremenu rad na modelu Zakona protiv diskriminacije osoba sa invaliditetom. Institut za uporedno pravo je odlučio da sačeka završetak rada na modelu Zakona protiv diskriminacije osoba sa invaliditetom kako bi on zajedno sa modelom Zakona o zabrani diskriminacije bio predat Vladi. U avgustu 2005. godine to je i učinjeno.

---

11 Zakon o o zabrani diskriminacije, vidi gore pod 1

12 Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija

13 Zakon br. 2004/3

14 Zakon o suzbijanju diskriminacije, Hrvatski sabor je usvojio 9. jula 2008. godine (Narodne novine br. 85/2008),

15 Zakon o zabrani diskriminacije, Parlamentarna skupština BiH je usvojila 8. jula 2009. godine (Službeni list BiH br. 405/09),

16 Modeli antidiskriminacionih zakona, Centar za unapređenje pravnih studija i Institut za uporedno pravo, Beograd, 2005, stranice 11-13

17 Modeli antidiskriminacionih zakona, op.cit, stranice 11-13

Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom¹⁸ Skupština je usvojila u aprilu 2006. godine dok će se na usvajanje opšteg antidiskriminacionog dokumenta čekati još pune tri godine.

Ključni događaji u 2009.

Vlada Republike Srbije na sednici održanoj 19. februara 2009. godine usvojila je nacrt Zakona o zabrani diskriminacije i uputila ga u skupštinsku procedure na usvajanje¹⁹. Petnaest sati (4. marta 2009. godine) pre nego što je predlog Zakona trebalo da se nađe na dnevnom redu Skupštine, Vlada je privremeno povukla predlog zakona iz skupštinske procedure. Vlada je ovu odluku donela na telefonskoj sednici nakon intervencije predstavnika tradicionalnih crkava i verskih zajednica. Sedam tradicionalnih crkava i verskih zajednica²⁰ predvođenih episkopom bačkim Srpske pravoslavne crkve, Irinejom, uložilo je 13 primedbi na tekst Zakona²¹. Oni su smatrali da je apsolutno neprihvatljivo garantovanje slobode izražavanja seksualne orijentacije i rodnog identiteta²².

Javno izražavanje seksualne orijentacije i rodnog identiteta se prema njihovom mišljenju protivi pravu građana na zaštitu javnog morala, privatnog i porodičnog života. Prema rečima Irineja Bulovića ovakvim predlogom Zakona se atakuje na neprikosnovenost ljudskog dostojanstva i vređaju se verska uverenja 95 % građana Srbije²³.

Prema navodima magistra Saše Gajina, jednog od tvoraca nacrtu Zakona, crkvenim amandmanima se od Vlade tražilo brisanje čitavog trećeg dela Zakona od člana 15. do člana 27.²⁴ Najviše polemike izazvali su član 18. kojim se zabranjuje

---

18 Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom, usvojen je 17. aprila 2006. godine (Sl.glasnik RS br. 33/2006)

19 *Usvojen predlog zakona o zabrani diskriminacije*, Timok press, 19. februar 2009. godine, dostupno na sajtu: <http://www.timocpress.info/sr/?cat=2&paged=13>, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

20 Srpska pravoslavna crkva, Katolička crkva, Islamska zajednica Srbije, Slovačka evangelistička crkva, Hrišćanska reformatska crkva, Hrišćanska evangelistička crkva i Jevrejska zajednica Srbije *Koalicija protiv diskriminacije: Predlog izmena zakona neprihvatljiv*, Borba, 11. mart 2009. godine, <http://www.borba.rs/content/view/3486/123/>, poslednji put posećen 20. marta 2010. godine

22 Zakon o zabrani diskriminacije, vidi gore pod 1, član 21, stav 1

23 *Vera, nada, diskriminacija*, NIN, 12. mart 2009. godine, broj 3037

24 *Smeta im ceo zakon, a SPS ih podržava*, Blic, 12. mart 2009. godine, <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/82967/Smeta-im-ceo-zakon--a-SPS-ih-podrzava>, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

diskriminacija u oblasti verskih prava²⁵ i član 21. kojim se garantuje sloboda izražavanja seksualne orijentacije i rodnog identiteta²⁶.

Povlačenje Zakona iz skupštinske procedure izazvalo je burna reaganja kako domaćih organizacija koje se bave zaštitom ljudskih prava tako i međunarodnih aktera kao što su Ujedinjene nacije²⁷, Savet Evrope²⁸ ili organizacija Human Rights Watch²⁹.

Potez Vlade je u javnosti okarakterisan kao puč i udar na Ustav i sekularnu državu³⁰. Prema mišljenju aktivista za zaštitu ljudskih prava namera crkava je da izmenama Zakon "pretvore u mrtvo slovo na papiru"³¹, da ga "obesmisle" i "učine potpuno neupotrebljivim".

Koalicija protiv diskriminacije (u čijem je radu Inicijativa mladih za ljudska prava u tom trenutku učestvovala) organizovala je 9. marta 2009. godine protest na kojem je od Vlade zahtevano da u hitnom postupku uputi Skupštini Nacrt Zakona o zabrani diskriminacije³².

Nakon izmena koje su se odnosile na četiri člana Nacrta Zakona, Vlada je na sednici održanoj 13. marta 2009. godine usvojila izmenjeni Nacrt Zakona i po hitnom postupku ga uputila u Skupštini na usvajanje³³. Korigovani tekst nacrta je upućen Skupštini uprkos negativnom mišljenju koje je na Nacrt Zakona dao Ministar vera u Vladi RS, Bogoljub Šijaković.

---

25 Zakon o zabrani diskriminacije, vidi gore pod 1, član 18.

26 Ibid, član 21.

27 Slava laičke Srbije, Biznis & Finansije, april 2009, <http://www.bifonline.rs/tekstovi.item.286/zakon-o-zabrani-diskriminacije-slava-lai%C4%8Dke-srbije.html>, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

28 Ljajić: Hitno vraćanje u skupštinsku procedure, Danas, 13. mart 2009. godine, http://www.danas.rs/vesti/politika/ljajic_hitno_vracanje_u_skupstinsku_proceduru.56.html?news_id=155756, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

29 Crkva ne može da bude ni iznad države ni paralelna s njom, Borba, 11. mart 2009. godine, <http://www.borba.rs/content/view/full/3490/29/>, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

30 Vlada telefonskog blagoslova, Ekonomist, 13. mart 2009. godine, <http://www.emg.rs/zines/ekonomist/81990.html>, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

31 Kako komentarišete amandmane tradicionalnih crkava i verskih zajednica, Danas, 12. mart 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

32 YIHR Newsletter, Inicijativa mladih za ljudska prava, 31. mart 2009, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

33 Vlada vratila zakon, Šijaković i SPC ljuti, Alo, 14. mart 2009. godine http://www.alo.rs/politika/13100/Vlada_vratila_zakon_Sijakovic_i_SPC_ljuti poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

U izmenjenom tekstu nacрта promenjen je naslov člana 18. koji u korigovanom tekstu glasi “Zabrana verske diskriminacije” umesto prvobitnog naslova koji je glasio “Diskriminacija u oblasti verskih prava”. U članu 18. je dodat još jedan stav po kome se postupanje sveštenika ili crkvenog službenika koje je u skladu sa verskom doktrinom, uverenjima i cijeovima ne smatra diskriminacijom³⁴. Ovaj stav se odnosi isključivo na doktrinu tradicionalnih crkava i verskih zajednica koje su upisane u Registar verskih zajednica koji se vodi u skladu sa Zakonom o crkvama i verskim zajednicama³⁵.

Izmenjen je i član 21. iz koga je obrisan treći stav u kome se spominje transseksualnost. Izraz transseksualnost je zamenjen terminom “promena pola” i prebačen u član broj 20. u kojim se zabranjuje diskriminacija na osnovu pola ili zbog promene pola³⁶. Na predlog Zakona uloženo je 446 amandmana od kojih je Vlada usvojila šest³⁷.

Usvojen je amandman Srpske radikalne stranke³⁸ koji se tiče ravnopravnosti u obrazovanju, amandman Socijalističke partije Srbije³⁹ u vezi sa seksualnom orijentacijom, dva amandmana Liberalno demokratske partije⁴⁰ koji se tiču školovanja i diskriminacije maloletnika kao i dva amandmana koje je uložila stranka G 17 plus kojim se dodatno objašnjava zaštita osoba sa invaliditetom pred sudom. Od opozicionih stranaka najviše amandmana uložili su poslanici Srpske radikalne stranke, čak 400. Suština amandmana opozicionih stranaka bila je u izmeni člana 21. kojim se garantuje sloboda izražavanja seksualne orijentacije i rodnog identiteta⁴¹.

Posle rasprave po amandmanima koja je trajala dva i po dana Zakon o zabrani diskriminacije je usvojen. Za usvajanje Zakona glasalo je ukupno 127 poslanika. Većinu su činili poslanici vladajuće koalicije kao i poslanici Liberalno demokratske

---

34 Zakon o zabrani diskriminacije, vidi gore pod 1, član 18, stav 2

35 Zakon o crkvama i verskim zajednicama, vidi gore pod 3, član 17.

36 Zakon o zabrani diskriminacije, vidi gore pod 1, član 20, stav 2

37 *Uvažene primedbe*, Večernje novosti, 23.mart 2009. godine, http://www.novosti.rs/code/navigate.php?Id=1&status=jedna&vest=140815&title_add=Uva%C5%BEene%20primedbe, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

38 Amandman Gorana Mihajlovića (SRS) i LDP-a na član 19, precizira se pravo na obrazovanje i stručno osposobljavanje pod jednakim uslovima, dostupno na internet stranici http://www.danas.rs/danasrs/politika/vlada_prihvatila_samo_sest_od_400_amandmana.56.html?news_id=156721&action=print, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

39 Amandman Zorana Bortića (SPS-JS), dostupno na internet stranici http://www.danas.rs/danasrs/politika/vlada_prihvatila_samo_sest_od_400_amandmana.56.html?news_id=156721&action=print, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

40 Amandmanima LDP-a i Snežane Stojanović Plavšić i Gordane Rajkov (G17plus) menjaju se članovi 22 i 26 tako što se dodaju novi stavovi kojim se preciznije zabranjuje i sankcioniše diskriminacija dece i osoba sa invaliditetom, dostupno na internet stranici http://www.danas.rs/danasrs/politika/vlada_prihvatila_samo_sest_od_400_amandmana.56.html?news_id=156721&action=print, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

41 Zakon zatrpan sa 500 amandmana, Alo!, 19. mart 2009. godine, http://www.alo.rs/politika/13262/Zakon_zatrpan_sa_500_amandmana, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

partije. Protiv usvajanja Zakona bilo je 59 poslanika. Protiv predloga Zakona izjasnili su se poslanici Demokratske stranke Srbije (DSS), Srpske radikalne stranke (SRS) i Nove Srbije kao i jedan poslanik Partije ujedinjenih penzionera Srbije (PUPS). Poslanici Jedinstvene Srbije, iako deo vladajuće koalicije bili su protiv usvajanja Zakona. Poslanici Srpske napredne stranke (SNS) nisu učestvovali u glasanju⁴².

Zakon je stupio na snagu 7. aprila 2009. godine, osim dela koji se odnosi na instituciju Poverenika za zaštitu ravnopravnosti koji će stupiti na snagu 1. januara 2010. godine.

Analiza Zakona o zabrani diskriminacije

Zakon ima ukupno 62 člana koji su podeljeni u devet poglavlja. Zakon definiše diskriminaciju kao povredu načela jednakosti koje se zasniva na ličnim svojstvima⁴³.

Zakonom se zabranjuje diskriminacija koja se zasniva na rasi, boji kože, precima, državljanstvu, nacionalnoj pripadnosti ili etničkom poreklu, jeziku, verskim ili političkim ubeđenjima, polu, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji, imovnom stanju, rođenju, genetskim osobenostima, zdravstvenom stanju, invaliditetu, bračnom i porodičnom statusu, osuđivanosti, starosnom dobu, izgledu, članstvu u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama i drugim stvarnim odnosno pretpostavljenim ličnim svojstvima.⁴⁴

Član 2. Zakona sadrži zakonsku pretpostavku da svi korišćeni pojmovi u tekstu Zakona u muškom rodu obuhvataju iste pojmove u ženskom rodu.⁴⁵ Ovo pravilo tumačenja predstavlja novinu u domaćem zakonodavstvu.

Oblici diskriminacije predviđeni Zakonom su neposredna⁴⁶ i posredna diskriminacija⁴⁷, povreda načela jednakih prava i obaveza⁴⁸, pozivanje na odgovornost⁴⁹, udruživanje radi vrešenja diskriminacije⁵⁰, govor mržnje⁵¹ uznemiravanje i ponižavajuće postupanje⁵².

---

42 *Usvojen antidiskriminacioni zakon*, B92, 26. mart 2009. godine, dostupno na internet stranici http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=03&dd=26&nav_category=11&nav_id=352154, poslednji put posećen 20. marta 2010. godine

43 Zakon o zabrani diskriminacije, vidi gore pod 1, član 4, stav 1

44 Ibid, član 2, stav 1

45 Ibid, član 2, stav 5

46 Ibid, član 6

47 Ibid, član 7

48 Ibid, član 8.

49 Ibid, član 9.

50 Ibid, član 10

51 Ibid, član 11

52 Ibid, član 12

Od posebne važnosti jeste da se ovim Zakonom govor mržnje identifikuje a samim tim i sankcioniše kao jedan od najčešćih oblika diskriminatorskog postupanja⁵³. Zabrana “govora mržnje” predviđeno je još Zakonom o javnom informisanju⁵⁴ iz 2003. godine. Prema rezultatima istraživanjima koje Inicijativa sprovodi sankcionisanje govora mržnje u sudskom sistemu Srbije još uvek je nedovoljno.⁵⁵

Kao teški oblici diskriminacije između ostalog su predviđeni: izazivanje i podsticanje nearavnopravnosti, mržnje i netrpeljivosti po osnovu nacionalne, rasne ili verske pripadnosti, jezika, političkog opredeljanja, pola, rodnog identiteta, seksualne orijentacije i invaliditeta, propagiranje diskriminacije putem javnih glasila, ropstvo, trgovina ljudima, aparthejd, genocid, etničko čišćenje i njihovo propagiranje.⁵⁶

III poglavlje Zakona posvećeno je posebnim slučajevima diskriminacije: diskriminacija u postupcima pred organima javne vlasti⁵⁷, diskriminacija u oblasti rada⁵⁸, diskriminacija u pružanju javnih usluga i korišćenju objekata i površina⁵⁹, verska diskriminacija⁶⁰, diskriminacija u oblasti obrazovanja i stručnog osposobljavanja⁶¹, diskriminacija na osnovu pola⁶², diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije⁶³, diskriminacija dece⁶⁴, diskriminacija na osnovu starosnog doba⁶⁵, diskriminacija nacionalnih manjina⁶⁶, diskriminacija zbog političke ili sindikalne pripadnosti⁶⁷, diskriminacija osoba sa invaliditetom⁶⁸, diskriminacija s obzirom na zdravstveno stanje⁶⁹.

Posebni slučajevi diskriminacije predstavljaju najčešće i najopasnije slučajeve povrede zabrane diskriminacije u praksi. Posebno definisanje određenih slučajeva diskriminacije predstavlja novinu u odnosu na dosadašnju legislativnu praksu u regionu. Na ovaj način najčešći slučajevi diskriminacije jasno su definisani i u dobroj meri je otklonjena mogućnost da se Zakon ne primenjuje zbog pogrešnog ili zlonamernog tumačenja posebnih slučajeva diskriminacije.

---

53 Ibid, član 11

54 Zakon o javnom informisanju, vidi gore pod 2, član 38

55 Više o ovome u poglavlju o govoru mržnje u ovoj publikaciji

56 Zakon o zabrani diskriminacije, vidi gore pod 1, član 13, stav 1

57 Ibid, član 15,

58 Ibid, član 16.

59 Ibid, član 17.

60 Ibid, član 18.

61 Ibid, član 19.

62 Ibid, član 20.

63 Ibid, član 21.

64 Ibid, član 22.

65 Ibid, član 23.

66 Ibid, član 24.

67 Ibid, član 25.

68 Ibid, član 26.

69 Ibid, član 27.

Nabrajanjem posebnih slučajeva diskriminacije nije zatvoren krug nedozvoljenog diskriminatornog ponašanja. Diskriminatorno ponašanje koje nije regulisano kao poseban oblik diskriminacije ne može se smatrati dopuštenim. Protivpravnost ovog ponašanja proizlazi iz opšte zabrane diskriminacije.⁷⁰

Zakonom se ustanovljava institucija Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, kao samostalnog i nezavisnog državnog organa⁷¹. Ovakvo rešenje nije karakteristično za opšte antidiskriminacione akte koje su donele ostale države u region. Ovlašćenja slična onima koja ima Poverenik prema Zakonu o suzbijanju diskriminacije⁷² u Hrvatskoj ima pučki pravobranitelj⁷³. Prema Zakonu o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine ova vrsta nadležnosti poverena je Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine⁷⁴. Obe institucije ustanovljene su zakonima donetim pre donošenja Zakona o suzbijanju tj. zabrani diskriminacije. Na Kosovu žalbe u slučajevima kršenja ljudskih prava prima i razmatra ombudsman Kosova.⁷⁵

Za Poverenika može biti izabran državljanin/ka Republike Srbije, koji je diplomirani pravnik sa najmanje deset godina iskustva rada u sferi zaštite ljudskih prava i koji poseduje visoke moralne i stručne kvalitete. Prema hrvatskom Zakonu, kandidat za pučkog pravobranitelja mora imati najmanje 15 godina iskustva rada u pravnoj struci⁷⁶.

Poverenik je izabran ukoliko za njega glasa većina od ukupnog broja narodnih poslanika. Poverenika Skupštini predlaže odbor za ustavna pitanja. Kandidata za poverenika predlaže jedna ili više poslaničkih grupa. Osoba se ne može sama kandidovati za ovu funkciju, niti je mogu kandidovati organizacije koje se bave zaštitom ljudskih prava.

Poverenik se bira na period od 5 godina. Mandat pučkog pravobranitelja je osam godina⁷⁷ dok se ombudsman za ljudska prava u Bosni i Hercegovini bira na period od šest godina⁷⁸. Ista osoba može biti odabrana na funkciju Poverenika najviše dva puta.

Poverenik ima tri pomoćnika⁷⁹. Svaki od njih rukovodi "zaokruženom oblašću rada". Zakonom nije regulisana koje su to oblasti rada, već se uređivanje tog pitanja prepušta Povereniku koji donosi dokument o organizaciji i sistematizaciji poslova u svojoj službi. Prema hrvatskom rešenju pučki pravobranitelj ima tri zamenika od

---

70 Ibid, član 2.

71 Ibid, član 1, stav 2

72 Zakon o suzbijanju diskriminacije, vidi gore pod 4, član 12

73 Zakon o pučkom pravobranitelju (Narodne novine br. 60/92)

74 Zakon o ombudsmanu za ljudska prava BiH (Službeni glasnik BiH br. 19/02)

75 Zakon br. 2004/3, vidi gore pod 3, član 10.

76 Zakon o pučkom pravobranitelju (Narodne novine br. 60/92), vidi član 16.

77 Ibid, član 3.

78 Zakon o ombudsmanu za ljudska prava BiH (Službeni glasnik BiH br. 19/02), član 3.

79 Zakon o zabrani diskriminacije, vidi gore pod 1, član 32, stav 3

kojih svaki mora zadovoljiti iste uslove koji se traže i prilikom izbora pučkog pravobranitelja⁸⁰. Instituciju ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine čine tri osobe⁸¹.

Poverenik ima imunitet jednak onom koji imaju poslanici u Narodnoj skupštini Republike Srbije⁸².

Poverenik prima pritužbe na povrede odredbi Zakona. On daje mišljenja i preporuke i daje informacije o pravu koje žrtva diskriminatornog postupka ima. Pritužba se podnosi u pisanoj formi i na nju se ne plaća nikakva taksa niti bilo koja druga nadokanada.

Poverenik podnosi tužbe kao i prekršajne prijave zbog povrede prava garantovanih Zakonom o zabrani diskriminacije. On takođe upozorava javnost na najčešće, tipične i teške slučajeve diskriminacije. Poverenik predlaže postupak mirenja u skladu sa odredbama Zakona o medijaciji⁸³. Iz Zakona se jasno ne vidi da li je Poverenik i u kojim slučajevima obavezan da predloži mirenje pre preduzimanja drugih radnji u postuku.

Finansijska sredstva za rad Poverenika, njegovih pomoćnika i njegove stručne službe obezbeđuju se iz Budžeta Republike Srbije. Budžetom usvojenim za 2010. sredstva predviđena za rad ove institucije iznose 39.336.000 dinara.⁸⁴

Zakon predviđa i sudsku zaštitu od diskriminacije. Postupak koji se pokreće je hitan i regulisan odredbama Zakona o parničnom postupku⁸⁵. Tužba se podnosi sudu na čijem je području sedište odnosno prebivalište tužioca.⁸⁶ Postupak sudske zaštite pokreće se po tužbi za propuštanje⁸⁷, kao i po tužbi za utvrđenje, tužbi za uklanjanje i tužbi za naknadu štete⁸⁸.

Tužbom za propuštanje od suda se zahteva da zabrani diskriminatoru izvršenje određene radnje koja još nije započeta, ali čije bi izvršenje predstavljalo diskriminaciju, da zabrani dalje vršenje radnje koju je već započeo a koja predstavlja diskriminacije ili da zabrani da se određeno ponašanje koje je diskriminatorsko ponovi⁸⁹.

---

80 Zakon o pučkom pravobranitelju, vidi gore pod 66, član 3.

81 Zakon o ombudsmanu za ljudska prava BiH, vidi gore pod 68, član 8.

82 Ustav Republike Srbije, usvojen i proglašen 8. novembra 2006. godine (Sl glasnik br. 98/2006), član 103

83 Zakon o posredovanju-medijaciji (Sl. glasnik RS br. 18/2005)

84 Zakon o Budžetu Republike Srbije za 2010. godinu (Sl. glasnik br. 107/09), član 7.

85 Zakon o parničnom postupku, usvojen je 22. novembra 2004. godine a stupio na snagu 23. februara 2005. godine (Sl. glasnik RS br. 125/2004)

86 Zakon o zabrani diskriminacije, vidi gore pod 1, član 42.

87 Ibid, član 43.

88 Ibid, član 43.

89 Prof. dr dr h.c. Vladimir V. Vodinelić, *Zaštita od diskriminacije-građanskopravna zaštita i zaštita pred poverenikom*, Beograd, Pravni informator

Ovu tužbu može podići osoba kojoj neposredno pretil opasnost od diskriminacije ako bi neka radnja bila izvršena, nastavljena ili ponovljena. Žrtvi diskriminacije ili osobi kojoj pretil opasnost da bude diskriminirana nije potreban nikakav poseban pravni interes niti poseban razlog za podnošenje ove tužbu.⁹⁰

Tužbom za uklanjanje od suda se zahteva da naloži tuženom da izvrši radnju kojom će otkloniti stanje koje je nastalo njegovom/njenom diskriminatornom radnjom.⁹¹ Tužbom za utvrđenje, žrtva diskriminacije od suda traži da utvrdi da je diskriminirana.

Da bi jedno ponašanje bilo kvalifikovano kao diskriminacija nije potrebno da je njime načinjena ikakva materijalna ili nematerijalna šteta. Međutim u slučajevima kada je za žrtvu diskriminacije diskriminatornim ponašanjem nastala šteta ona se sudu može obratiti sa tužbenim zahtevom za naknadu štete.

Radnja diskriminatora mora biti uzročnik štete koja je nastala, a osoba koja je diskriminatorno postupila mora biti kriva. U slučajevima kada je u pitanju neposredna diskriminacija, krivica diskriminatora se pretpostavlja.⁹²

Ukoliko je diskriminacija izvršena u javnosti, diskriminirana osoba može od suda tražiti objavljivanje presude kojom je usvojen njen/njegov tužbeni zahtev⁹³. Na ovaj način se javnosti stavlja do znanja ne samo da je žrtva diskriminacije dobila spor već i da država pruža zaštitu od diskriminacije kao i da diskriminatorno ponašanje nije dozvoljeno i da povlači za sobom određene pravne posledice⁹⁴.

Presuda se objavljuje isključivo na zahtev tužioca, a troškove njenog objavljivanja snosi tuženi.⁹⁵ Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom nije predvideo ovu mogućnost za žrtve diskriminatornog ponašanja. Žrtvi diskriminacije stoji na raspolaganju i pomoćna zaštita u vidu sudskog penala⁹⁶ kao i privremena zaštita u vidu privremene mere⁹⁷.

Zakon o zabrani diskriminacije ne uređuje institut sudskog penala, međutim Zakonom o obligacionim odnosima se ostavlja mogućnost diskriminiranoj osobi da zatraži izricanje sudskog penala.

---

90 Ibid

91 Ibid

92 Zakon o zabrani diskriminacije, vidi gore pod 1, član 45, stav 1

93 U slučaju „Krsmanovača“ 8. jula 2000. godine troje pripadnika romske manjine sprečeni su da uđu na bazen sportsko rekreativnog centra Krsmanovača isključivo na osnovu njihove pripadnosti romskoj nacionalnoj manjini. Vrhovni sud je naložio tuženom preduzeću „Jugenttt-Sportsko rekreativni centar Krsmanovača-Šabac“ da o svom trošku u dnevnom listu Politika objavi izvijestjenje tužiocima, vidi presuda Vrhovnog suda Srbije u slučaju Krsmanovača, rev. 229/04.

94 Prof. dr dr h.c. Vladimir V. Vodinelić, op.cit

95 Ibid

96 Zakon o obligacionim odnosima, član 157. st.2, 294 st.1

97 Zakon o zabrani diskriminacije, vidi gore pod 1, član 44.

Prilikom regulisanja privremene mere kao sredstva zaštite, autori Zakona su odstupili od rešenja koje je bilo predviđeno Modelom Zakona o zabrani diskriminacije. Iako predviđa privremenu meru kao sredstvo zaštite diskriminisanе osobe, mogućnost primene ovog sredstva po Zakonu je uža od one koja je bila predviđena Modelom Zakona. Zaštita je uža i od one koju predviđa Zakon o izvršnom postupku⁹⁸. Osoba koja je diskriminisanа zahtev za izdavanje privremene mere može sudu podneti zajedno sa podnošenjem tužbe, kao i u toku postupka (nakon što je on pokrenut podnošenjem tužbe) ali ovo sredstvo ne može koristiti pre nego što je tužba podneta.⁹⁹ Ovim zahtevom od suda se traži da diskriminatoru privremeno zabrani da izvrši, nastavi ili ponovi diskriminatorno ponašanje, da privremeno naredi određeno ponašanje koje će otkloniti diskriminatornu radnju ili obezbediti zahtev žrtve diskriminacije na naknadu štete.¹⁰⁰

Zakonom o zabrani diskriminacije je značajno proširen krug osoba koje tužbom mogu pokrenuti sudski postupak za zaštitu prava garantovanih Zakonom. Pored osobe koja je neposredno diskriminisanа, postupak sudske ili vansudske zaštite uz njegovu saglasnost mogu pokrenuti i organizacije koje se bave zaštitom ljudskih prava, ili prava određene grupe ljudi¹⁰¹ (organizacijska tužba)¹⁰². Žrtva diskriminacije mora unapred dati pisanu saglasnost da druga lica podnesu tužbu. Zakonom se izričito ne predviđa postojanje pisane saglasnosti za slučaj podnošenja pritužbe Povereniku od strane druge osobe.

Specifičnost Zakona leži i u tome da mogućnost pokretanja sudskog postupka ima i tester¹⁰³. Tester je osoba koja dobrovoljno proverava da li se u nekom slučaju krši zabrana diskriminacije. Svaka osoba je na osnovu Ustavom garantovane slobode delanja ovlašćena da bude tester. Tester može biti jedna ili više osoba, npr. Tester može biti i osoba koja nema lično svojstvo zbog kojeg se sumnja da dolazi do diskriminacije, ali koja se uključuje u sumnjivu situaciju da bi bila svedok moguće diskriminacije u tom slučaju¹⁰⁴. Ustanova testera priznata je u sudskoj praksi u Srbiji i pre nego što je donet Zakon o zabrani diskriminacije. U slučaju "Krsmanovača"¹⁰⁵, testeri su prihvaćeni kao legitimno dokazno sredstvo. Ukoliko nije u ulozi tužioca, tester se u tokom postupka ispituje u svojstvu svedoka.¹⁰⁶ Ova mogućnost ne postoji u kosovskom, hrvatskom i zakonodavstvu Bosne i Hercegovine.

---

98 Zakon o izvršnom postupku (Sl. Glasnik RS br. 125/2204), član 291.

99 Zakon o zabrani diskriminacije, vidi gore pod 1, član 44

100 Prof. dr dr h.c. Vladimir V. Vodinić, op.cit

101 Zakon o zabrani diskriminacije, vidi gore pod 1, član 46, stav 1

102 Prof. dr dr h.c. Vladimir V. Vodinić, op.cit, stranica

103 Dobrovoljni ispitivač diskriminacije

104 Prof. dr dr h.c. Vladimir V. Vodinić, op.cit, stranica

105 Vidi gore pod 83

106 Zakon o zabrani diskriminacije, vidi gore pod 1, član 46, stav 5

Ukoliko sud utvrdi da je došlo do činjenja radnje neposredne diskriminacije, tuženom se zabranjuje da dokazuje da nije kriv, tj u pogledu njegove krivice važi neoboriva zakonska pretpostavka da ona postoji¹⁰⁷. Kazne za postupanje suprotno odredbama Zakona su novčane. Kazne se kreću se u rasponu od 5.000 do 100.000 dinara u zavisnosti od toga da li je prekršilac fizičko, pravno lice ili državni organ.

Nadzor nad primenom ovog Zakona obavlja ministarstvo nadležno za ljudska i manjinska prava.

Zaključci

- Usvajanje Zakona protiv diskriminacije predstavlja samo prvi (mada značajan) korak ka promeni svesti građana i smanjivanju diskriminatorских postupaka.
- Značaj usvajanja ovog Zakona može biti u potpunosti obezvređen ukoliko ga ne bude pratila adekvatna primena zakonskih rešenja.
- Prvi test pred koji će Skupština Srbije biti stavljena jeste izbor Poverenika za zaštitu ravnopravnosti.

Preporuke

- Vlast u Srbiji je dužna da učini sve kako bi diskriminatorско postupanje bilo sankcionisano u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije, pogotovu kada su u pitanju posebni i izuzetno česti oblici diskriminacije kakav je npr. govor mržnje.
- Skupština Republike Srbije dužna je da, u zakonskom roku, izabere za Poverenika za zaštitu ravnopravnosti osobu koja ispunjava zakonom propisane uslove.
- Vlast u Srbiji je dužna da Povereniku odmah nakon njegovog izbora omogućiti sve uslove za rad. Svako odlaganje biće jasan pokazatelj da najviši organi vlasti u Srbiji i daje opstruišu rad nezavisnih institucija.

---

107 Ibid, član 45

GOVOR MRŽNJE

Govor mržnje u Zakonu o javnom informisanju

Termin „govor mržnje“ definisan je odredbama Zakona o javnom informisanju¹⁰⁸, čiji član 38. nosi naslov „govor mržnje“¹⁰⁹, a članom 39. istog zakona propisana je mogućnost podnošenja „tužbe zbog povrede zabrane govora mržnje“¹¹⁰, kojom se može zahtevati zabrana ponovnog objavljivanja informacije i sl. Na osnovu odredbi Zakona o javnom informisanju, zabranjeno je objavljivanje ideja, informacija i mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog pripadanja ili nepripadanja nekoj rasi, veri, naciji, etničkoj grupi, polu ili zbog njihove seksualne opredeljenosti, bez obzira na to da li je objavljivanjem učinjeno krivično delo.

Osoba na koju se kao pripadnika grupe lično odnosi informacija ima pravo da podnese tužbu sudu protiv autora informacije i protiv odgovornog urednika javnog glasila u kome je informacija objavljena, kojom može da zahteva zabranu njenog ponovnog objavljivanja i objavljivanja presude na trošak tuženih. Protiv autora i odgovornog urednika tužbu može podneti i svako pravno lice čiji je cilj zaštita sloboda i prava čoveka i građanina, kao i organizacija čiji je cilj zaštita interesa grupa iz člana 38. ovog Zakona¹¹¹.

Po Zakonu o javnom informisanju, tužba se podnosi zbog povrede zabrane govora mržnje, pa je obaveza suda da ovu povredu konstatuje, odnosno da utvri da li određeni tekst predstavlja govor mržnje.

Sporni tekst se mora označiti kao govor mržnje. Obaveza suda je da utvrdi da tekst zbog sadržaja koji podstiče diskriminaciju, mržnju ili nasilje prema određenoj grupi, predstavlja govor mržnje, pa se ovde radi o pravnoj kvalifikaciji koja je neophodna kako bi se adekvatno primenile odredbe Zakona o javnom informisanju, dakle kao osnov za izricanje zabrane i obrazloženje iste.

Postupak koji se pokreće ovom tužbom regulisan je odredbama zakona kojim se uređuje parnični postupak¹¹².

---

108 Zakon o javnom informisanju, vidi gore pod 2

109 Ibid, član 38,

110 Ibid, član 39,

111 Ibid, član 39, stav 2

112 Ibid, član 39, stav 3

Govor mržnje u Zakonu o zabrani diskriminacije

Zakonom o zabrani diskriminacije¹¹³ govor mržnje je predviđen i regulisan kao jedan od oblika diskriminacije¹¹⁴. U članu 11. ovog Zakona, govor mržnje je definisan kao svako izražavanje ideja, informacija i mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog ličnog svojstva, u javnim glasilima i drugim publikacijama, na skupovima i mestima dostupnim javnosti, ispisivanjem i prikazivanjem poruka ili simbola i na drugi način.¹¹⁵

Osoba koja je žrtva ovog oblika diskriminacije prema ovom Zakonu ima pravo da podigne tužbu protiv diskriminatora. Pored žrtve diskriminacije tužbu može podići i organizacija koja se bavi zaštitom ljudskih prava, ili zaštitom prava određene grupe ljudi¹¹⁶ što je procesno rešenje identično onome predviđenom Zakonom o javnom informisanju.

Kao i po tužbi predviđenoj Zakonom o javnom informisanju, i ovde se tužbom pokreće postupak koji je regulisan odredbama zakona kojima se uređuje parnični postupak¹¹⁷. Pored sudske zaštite Zakonom je stvoren prostor vansudske zaštite od govora mržnje podnošenjem pritužbi Povereniku za zaštitu ravnopravnosti.¹¹⁸

Govor mržnje u međunarodnim dokumentima

Država Srbija, kao članica Saveta Evrope i potpisnica brojnih međunarodnih konvencija čije su odredbe za nju obavezujuće i predstavljaju sastavni deo našeg zakonodavstva, ima obavezu da sankcioniše i zabrani govor mržnje.

Preporuka Komiteta ministara Saveta Evrope No.R.(97)20¹¹⁹ o govoru mržnje, definiše govor mržnje kao “sve oblike izražavanja koji šire, podstiču, promovišu ili opravdavaju rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam ili druge oblike mržnje zasnovane na netoleranciji”. Preporuka pored toga zahteva od država članica da ustanove odgovarajuću pravnu regulativu o govoru mržnje, a takođe zahteva od nacionalnih sudova da vode računa da govor mržnje može biti toliko uvredljiv za pojedince ili

---

113 Zakon o zabrani diskriminacije, vidi gore pod 1

114 Ibid, član 8.

115 Ibid, član 8.

116 Organizacijska tužba, vidi u poglavlju o Zakonu o zabrani diskriminacije

117 Zakon o zabrani diskriminacije, vidi gore pod 1, član 41, stav 2

118 Više o tome može se naći u odeljku o Zakonu o zabrani diskriminacije

119 Preporuka Komiteta ministara Saveta Evrope No.R.(97)20 usvojena je 30. oktobra 1997. godine, [www.humanrights.coe.int/.../SERBIAN%20Rec%20No.%20R%20\(97\)%2021.doc](http://www.humanrights.coe.int/.../SERBIAN%20Rec%20No.%20R%20(97)%2021.doc), *poslednji put posećen 12. marta 2010. godine*

grupe da ne zasluđuje zaštitu koju pruđa pravo na slobodu izražavanja iz člana 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima¹²⁰.

Evropski sud za ljudska prava zauzeo je stanovište (slučaj Gunduz protiv Turske i dr.) da tolerancija i poštovanje ravnopravnosti i dostojanstva svih ljudi predstavlja osnov za izgradnju demokratskog i pluralističkog društva¹²¹.

U presudi se navodi da u skladu sa ovim principom, “u određenim demokratskim društvima postoji neophodnost sankcionisanja, čak i prevencije svih vidova izražavanja koji šire, raspiruju, promovišu ili opravdavaju mržnju zasnovanu na netoleranciji”¹²².

Ključni događaji u 2009. godini

Tužbe za govor mržnje

Dnevni list “Glas javnosti” objavio je u rubrici “Ekonomija” 16. marta 2006. godine oglas pod nazivom “Bojkot”, sledeće sadržine:

Braćo Srbi,

Pozivamo vas da se okupimo u velikom broju 17.03.2006. godine u 10 i 30 ispred Tržnog centra IMMO na Novom Beogradu u bloku 64 i izrazimo naše nezadovoljstvo zbog otvaranja hrvatske radnje pod imenom “Idea”. Dok smo mi proterani sa naših vekovnih ognjišta širom Hrvatske i onemogućen nam je povratak našim domovima, dotle hrvatska čizma nesmetano gazi srpskom zemljom, kupuje firme i otvara prodavnice po Srbiji.

Dokle?

Braćo Srbi, pozivamo Vas da se okupimo u velikom broju i onemogućimo otvaranje hrvatske prodavnice u Beogradu i bojkotujemo kupovinu u njihovim radnjama. Svaka kupovina u IDEA-i jeste davanje novca onima koji su nas ubijali i proterali iz svojih domova. Pratićemo ko kupuje u toj radnji i ne želi da se solidariše sa stotinama hiljada izbeglih i prognanih Srba.

-
- 120 Preporuka Komiteta ministara Saveta Evrope No.R.(97)20 usvojena je 30. oktobra 1997. godine, [www.humanrights.coe.int/.../SERBIAN%20Rec%20No.%20R%20\(97\)%2021.doc](http://www.humanrights.coe.int/.../SERBIAN%20Rec%20No.%20R%20(97)%2021.doc), Aneks Preporuke, deo polje primene, poslednji put posećen 12. marta 2010. godine
- 121 Presuda se može naći na adresi <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Gunduz%20%20Turkey&sessionId=48712969&skin=hudoc-en>, poslednji put posećen 12.marta 2010. godine
- 122 Presuda se može naći na adresi <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Gunduz%20%20Turkey&sessionId=48712969&skin=hudoc-en>, poslednji put posećen 12.marta 2010. godine

Stop, hrvatskoj okupaciji Srbije!
Prognani Srbi.

Povodom objavljenog teksta, Inicijativa mladih za ljudska prava (Inicijativa) iz Beograda podnela je Prvom Opštinskom sudu u Beogradu tužbu radi zabrane govora mržnje¹²³ na osnovu člana 38. i 39. Zakona o javnom informisanju RS.

Prvi Opštinski sud u Beogradu doneo je 15. septembra 2008. godine presudu kojom se usvaja tužba Inicijative mladih za ljudska prava. Presudom je utvrđeno da tekst oglasa predstavlja govor mržnje i istovremeno se zabranjuje ponovno objavljivanje ovog ili sličnih tekstova koji sadrže ideje, informacije ili mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv drugih nacija i koji predstavljaju govor mržnje. Urednik "Glasa javnosti" obavezan je da bez naknade objavi presudu u celosti i bez komentara¹²⁴.

Presudu Prvog Opštinskog suda je 1. aprila 2009. godine potvrdio Okružni sud u Beogradu, čime je postala pravnosnažna i izvršna¹²⁵. "Glas javnosti" je u junu 2009. godine prvostepenu presudu objavio u celosti.

U obrazloženju presude donete u postupku protiv urednika "Glas javnosti" se navodi da je sud utvrdio da tekst oglasa predstavlja govor mržnje, koji je zabranjen Zakonom o javnom informisanju. Sud je odlučio da je u ovom slučaju nedopušteno oglašavanje kojim se poziva na nedopuštene radnje prema drugome ili nedopušteno bojkotovanje drugoga, prekidanje ili neuspostavljanje ekonomskih i drugih odnosa, naročito korišćenjem reči kao što su "hrvatska čizma nesmetano gazi srpskom zemljom", "pratićemo ko kupuje u toj radnji" i "stop hrvatskoj okupaciji Srbije", što je tadašnji glavni i odgovorni urednik Ivan Čorbić, prema obrazloženju suda, morao znati¹²⁶.

U slučajevima kada izrazi i komentari podstiču na netoleranciju, mržnju ili nasilje protiv pojedinaca, dela populacije ili celog naroda, državni organi imaju veće diskreciono pravo prilikom preispitivanja potrebe mešanja u slobodu izražavanja, stav je Evropskog suda za ljudska prava.

Sam ton teksta, kao i korišćeni izrazi, svrstavaju ovaj tekst u govor mržnje.

U presudi u slučaju Erdogdu i Ince protiv Turske¹²⁷, Evropski sud za ljudska

---

123 Tužba za utvrđenje govora mržnje Inicijative mladih za ljudska podneta je 17. marta 2006. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative mladih za ljudska prava

124 Presuda Prvog opštinskog suda po tužbi za utvrđenje govora mržnje, vidi gore pod 5

125 Presuda Okružnog suda u Beogradu, vidi gore po 6

126 Ibid, obrazloženje presude

127 Presuda se može naći na <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=erdogdu&sessionId=48715892&skin=hudoc-en>, poslednji put posećen 12. decembra 2009. godine

prava stao je na stanovište da mediji snose posebnu odgovornost za objavljivanje ovakvih tekstova, jer odgovornost koja je sastavni deo uživanja prava na slobodu izražavanja medijskih profesionalaca, dobija poseban značaj u situacijama i periodima kada određene teme same po sebi sadrže napetost i konfliktna osećanja.

Izrazi i stavovi koje sadrži sporni tekst, imajući u vidu društveni i istorijski kontekst, koriste se isključivo u funkciji izazivanja netrpeljivosti između Srba i Hrvata, pa je donošenjem presude ispunjena obaveza suda da zabrani i sankcioniše objavljivanje ovakvih tekstova koji svojom sadržinom prouzrokuju osećaj nesigurnosti kod pripadnika nacionalnih manjina u Srbiji i kojima se indirektno podstiče mržnja prema nesrpskom stanovništvu uopšte.

Tužba protiv časopisa „Nova srpska politička misao“

Inicijativa je podnela tužbu¹²⁸ za govor mržnje protiv autora Zorana Grbića i urednika časopisa NSPM Đorđa Vukadinovića Prvom Opštinskom sudu u Beogradu, na osnovu odredaba Zakona o javnom informisanju. Tužba je podneta zbog teksta pod nazivom „Očevi, oci i maćeha Srbije“¹²⁹ objavljenog u internet izdanju časopisa 27. aprila 2009. godine. Tužbom se od suda zahteva da utvrdi da je objavljeni tekst govor mržnje, kao i da naloži njegovo uklanjanje sa stranica web sajta NSPM i zabrani svako dalje objavljivanje ovog ili sličnih tekstova kojima se podstiče na mržnju i diskriminaciju.

U internet izdanju časopisa za političku teoriju i društvena istraživanja „Nova srpska politička misao“ (NSPM), u rubrici „Politički život“ objavljen je 27. aprila 2009. godine tekst pod naslovom „Očevi, oci i maćeha Srbije“, autora Zorana Grbića u kome između ostalog piše:

Teško bi moglo da se kaže da su Albanci poznati po delima koje su stvorili. Pre bi moglo da se kaže da Albanci od svog dolaska na Balkan nisu uradili mnogo toga kreativnog. Zapravo, ne znam da su uradili išta kreativno, nešto po čemu bi ostali upamćeni u zajednici ljudi. Možda sam neupućen, ali ne znam ni jednog njihovog velikog naučnika, pisca, slikara, sportistu... Ne znam ni za jednu veliku građevinu u Albaniji, ni velikog arhitektu koji bi je podigao, osim nekoliko desetina hiljada bunkera, što je logičan sistemski nastavak visokih zidina kojim ksenofobično okružuju svoje kuće. Čak je i biografija jedine autentične Albanke za koju čitav svet zna, Majke Tereze, u svetu sve češće tema pisanja vezanih za kongroverze i skandale u kojima je, navodno, učestvovala. Sve što oni u poslednje vreme rade (nakon krađe teritorije) je krađa tuđe istorije i tuđih istorijskih ličnosti.

128 Tužba za utvrđenje govora mržnje, vidi gore pod 7

129 Tekst se može naći na internet stranici <http://www.nspm.rs/politicki-zivot/ocevi-oci-i-macehe-srbije.html?alphabet=l>, poslednji put posećen 12. decembra 2009. godine

Način na koji će se ove informacije saopštiti je više stvar semantike i takta nego što je pitanje istinitosti. U neka srećnija vremena, i u hipotetičkoj situaciji u kojoj nam njihova politika nije činila zlo, sasvim je sigurno da bi stvar pristojnosti bila ne spominjati ništa o tome kakva je, na nivou društva, njihova kreativnost i kakva su njihova civilizacijska dostignuća. To nas ne bi ni zanimalo, niti bi trebalo da nas dotiče. Međutim, teško da u sadašnjoj situaciji normalan čovek, neko ko nije robot ili internacionalista, može da istrpi a da ne prizna da su njihova najznačajnija, svetski poznata dela trgovina ljudima, proizvodnja i organizovana prodaja narkotika, trgovina ljudskim organima, a dostignuća krvna osveta, teroristički napadi, logori, „kuće” i plemenski način života. Što se tiče kulture, (na stranu talenat za pravljenje umetničke fotografije na kojoj je u prirodnoj veličini prikazan terorista) nipošto ne treba zaboraviti nespornu činjenicu da su u „staroj Jugoslaviji” imali stvarno odlične glumce. Neko zajedljiv bi mogao da kaže da im je talenat za glumu jedini zajednički talenat, jedno od autentičnih obeležja nacije.

Citirani tekst predstavlja pokušaj odbrane književnika Dobrice Ćosića, protiv koga je podneta krivična prijava za krivično delo izazivanja rasne, verske i nacionalne mržnje i netrpeljivosti. Tekst, iako navodno ima za cilj odbranu umetničkih sloboda, predstavlja jasan primer govora mržnje prema Albancima. Albanski narod se kroz tekst omalovažava i predstavlja kulturno i civilizacijski inferiornim u odnosu na druge evropske narode.

Autor tvrdi da albanski narod nije uradio išta kreativno, po čemu bi ostao upamćen u zajednici ljudi. Ovakav stav predstavlja omalovažavanje Albanaca i izraz je najgoreg šovinizma.

Nastavlja se sa “konstatacijama” da autor ne poznaje nijednog (sic!) velikog naučnika, pisca, slikara ili sportistu niti zna za neku “veliku građevinu” u Albaniji. Pežorativno se dodaje da su jedine građevine u Albaniji desetine hiljada bunkera što je, po autorovim rečima, “...logičan sistemski nastavak visokih zidina kojim ksenofobično okružuju svoje kuće”. Ovakvim stavovima autor pokušava da uspostavi rang listu među narodima i da niskim mestom na toj listi koje je namenio Albancima, dokaže njihovu kulturnu i civilizacijsku inferiornost. Osim što pridaje jednoj društvenoj grupi (kakav je narod) “zasluge” tj. navodi da one ne postoje, autor istu grupu optužuje za “krađu tuđe istorije i tuđih istorijskih ličnosti”.

Na ovakav, rasistički i šovinistički potez poređenja nacija, nadovezuje se i drugi citirani pasus gde autor navodi da bi bila stvar pristojnosti “ne spominjati ništa o tome kakva je, na nivou društva, njihova kreativnost i kakva su njihova civilizacijska dostignuća”. Međutim, autor odbija da se svrsta u granice pristojnosti koje je sam definisao, već svoj neskriveni rasizam oslikava sledećom rečenicom: “Međutim, teško da u sadašnjoj situaciji normalan čovek, neko ko nije robot ili internacionalista, može da istrpi a da ne prizna da su njihova najznačajnija, svetski poznata dela trgovina ljudima, proizvodnja i organizovana prodaja narkotika, trgovina ljudskim organima, a dostignuća krvna osveta, teroristički napadi, logori, „kuće” i plemenski način života.”

Ovom rečenicom, svi pripadnici jednog naroda označeni su bez ikakve ograde kao trgovci ljudima, narkoticima i ljudskim organima čija su dostignuća krvna osveta, teroristički napadi, logori, “kuće” i plemenski način života. Ovakvim tekstom, Albanci su u potpunosti obezluđeni, predstavljani su kao kriminalna grupa kojoj se negira da može bilo šta konstruktivno ili kreativno da stvori.

Merenje stepena “civilizovanosti” odavno je odbačeno u svakoj demokratskoj zemlji koja počiva na jednakosti pred zakonom i vladavini prava. Omalovažavanje i vređanje etničkih, verskih ili nacionalnih grupa uvek predstavlja širenje, raspirivanje i podsticanje mržnje i netolerancije. Ovim tekstom, takva namera čak se i ne krije.

Ocena autora da su Albanci “imali stvarno odlične glumce” takođe predstavlja vulgaran stereotip koji pripada istoj ideološkoj matrici u kojoj je dozvoljeno porediti narode i pripisivati kolektivu uspehe ili neuspehe pojedinaca. Svaki ovakav potez neminovno vodi u rasizam i stavljanje obeleženog naroda u položaj potčinjenosti

Nesumnjiva posledica objavljenog teksta je podsticanje diskriminacije i mržnje protiv grupe lica zbog njihovog pripadanja jednoj etničkoj grupi.

Postupak po tužbi Inicijative protiv časopisa Nova srpska politička misao i dalje je u toku.

Zaključci

- Govor mržnje je i dalje prisutan u medijima u Srbiji.
- Presudom protiv Glasa javnosti za teks “Bojkot” sud je prvi put prepoznao potrebu da se govor mržnje sankcioniše u skladu sa Zakonom o javnom informisanju. Time je započeto stvaranje sudske prakse u kojoj se tekstovi koji predstavljaju govor mržnje sankcionišu.
- Inicijativa mladih za ljudska prava je podnela tužbu zbog govora mržnje na nacionalnoj osnovi u internet izdanju časopisa Nova srpska politička misao.

Preporuke

- Vlasti u Srbiji su dužne da učine sve kako bi zaustavili širenje govora mržnje. Ministarstvo kulture, nadležno za primenu Zakona o javnom informisanju kao i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, nadležno za primenu Zakona o zabrani diskriminacije moraju više da se angažuju u cilju blagovremenog sankcionisanja govora mržnje.
- Sudski sporovi povodom tužbi za govor mržnje moraju se voditi brže i efikasnije. Povećanje efikasnosti sudova značajno bi doprinelo jasnom označavanju ovakvih tekstova kao protivpravnih i nedopuštenih.

ZAKON O CRKVAMA I VERSKIM ZAJEDNICAMA

Uvod

Zakon o crkvama i verskim zajednicama¹³⁰ i dalje je jedan od najspornijih pravnih dokumenata u Srbiji, a njegova primena je i dalje predmet kritika manjinskih i „ne-tradicionalnih“ verskih zajednica, nevladinih i međunarodnih organizacija¹³¹.

Zakon, koji reguliše pravni položaj verskih zajednica u Srbiji, na snazi je od 5. maja 2006. godine. Nakon višemesečne javne rasprave o njegovom nacrtu, usvojen je u Skupštini Srbije uz negodovanje brojnih manjinskih verskih zajednica i nevladinih organizacija¹³².

Inicijativa je aktivno učestvovala u javnoj raspravi o nacrtu zakona, organizovala okrugli sto o ovoj temi¹³³ i formulisala amandmane na zakon, koje su podnele i druge nevladine organizacije (Centar za razvoj civilnog društva iz Zrenjanina, Beogradski centar za ljudska prava, Centar za unapređenje pravnih studija, Žene u crnom...)¹³⁴. Zakon je delimično revidiran, ali suštinske primedbe civilnog sektora nisu usvojene.

Problemi na koje su predstavnici NVO ukazivali, iskrslili su u praksi odmah po usvajanju Zakona.

Istorijat

Najčešći predmet kritike Zakona je njegova osnovna ideja o podeli verskih zajednica u Srbiji na tradicionalne crkve i verske zajednice, konfesionalne zajednice i druge verske zajednice¹³⁵. Između prve i ostalih kategorija postoji velika razlika u pravima.

U Zakonu su kao tradicionalne crkve navedene Srpska pravoslavna crkva, Rimokatolička crkva, Slovačka evangelička crkva, Reformatska evangelička crkva i Evangelička hrišćanska crkva¹³⁶. U tradicionalne verske zajednice, prema

---

130 Zakon o crkvama i verskim zajednicama, vidi gore pod 3

131 *Primena tranzicionih zakona u Srbiji*, Inicijativa mladih za ljudska prava, Beograd, 2007

132 *Primena tranzicionih zakona u Srbiji*, Inicijativa mladih za ljudska prava, Beograd, 2007

133 Izveštaj o okruglom stolu: „Prednacrt zakona o pravnom položaju verskih zajednica“ od 20. juna 2005. godine nalazi se u dokumentaciji Inicijative

134 Svi amandmani nevladinih organizacija nalaze se u dokumentaciji Inicijative

135 Zakon o crkvama i verskim zajednicama, vidi gore pod 3, član 4

136 Ibid, član 10, stav 1

Zakonu, spadaju Islamska zajednica i Jevrejska zajednica¹³⁷. U Zakonu se navodi da su tradicionalne crkve i verske zajednice one koje u Srbiji imaju viševekovni istorijski kontinuitet i čiji je pravni subjektivitet stečen na osnovu posebnih zakona. Konfesiionalne zajednice Zakon definiše kao one čiji su položaj regulisali zakoni Federativne narodne republike Jugoslavije (iz 1953. godine) i Socijalističke republike Srbije (iz 1977)¹³⁸.

Ostale zajednice nisu definisane, pa se određuju negativnom odredbom – to su sve one koje nisu svrstane u prve dve kategorije. Ministarstvo vera, kao predlagač zakonskog teksta, nikada nije objasnilo kriterijume na osnovu kojih je izvršena ovakva podela.

Sa spiska tradicionalnih verskih zajednica izostavljene su mnoge koje je priznavao zakon FNRJ. Mnoge od njih su legalno delovale i pre Drugog svetskog rata¹³⁹. Ovakvu podelu osporile su i nevladine organizacije i manjinske verske zajednice. Da Ministarstvo nije ni imalo nameru da verske zajednice tretira ravnopravno, svedoči i stav 2. člana 11. koji glasi:

„Srpska pravoslavna crkva ima izuzetnu istorijsku, državotvornu i civilizacijsku ulogu u oblikovanju, očuvanju i razvijanju identiteta srpskog naroda.“¹⁴⁰

Razlika u statusu tradicionalnih i ostalih verskih zajednica najočiglednija je u postupku registracije, koji je i dalje veliki problem, posebno za brojne manjinske verske zajednice u Srbiji. Naime, za tradicionalne verske zajednice potrebna je samo prijava sa nazivom, adresom i imenom ovlašćenog lica da bi bile registrovane po novom Zakonu¹⁴¹.

Ostale zajednice, osim prijave moraju da podnesu i odluku o osnivanju sa imenima, prezimenima, brojevima identifikacionih dokumenata i potpisima osnivača kojih mora da bude najmanje 0,001 odsto od broja punoletnih građana Srbije (100 osoba), statut ili drugi dokument koji sadrži organizacionu strukturu, način upravljanja, prava i obaveze članova, način osnivanja i gašenja, spisak organizacionih jedinica i druge podatke, prikaz osnova verskog učenja, verskih obreda, verskih ciljeva i osnovnih aktivnosti, kao i podatke o stalnim izvorima prihoda verskih organizacija¹⁴².

Osim što stavlja verske zajednice u neravnopravan položaj, ovaj član krši i ustavnu odredbu koja zabranjuje da se građani primoravaju da iskažu svoje versko

---

137 Ibid, član 10, stav 2

138 Ibid, član 16

139 Tako je na primer Adventistička crkva registrovana 1922, a Baptistička 1927. godine

140 Zakon o crkvama i verskim zajednicama, vidi gore pod 3, član 11, stav 2

141 Zakon o crkvama i verskim zajednicama, vidi gore pod 3, član 18, stav 1

142 Ibid, član 18, stav 2

opredeljenje¹⁴³. Ova ustavna zabrana je izigrana, jer se veliki broj ljudi obavezuje da iskaže verska opredeljenja kako bi njihova zajednica bila registrovana. Pritom, podaci koji se traže od građana više podsećaju na policijsku datoteku nego na registar verskih zajednica.

Uslovi koji se traže od ne-tradicionalnih verskih zajednica su vrlo rigorozni. Pritom je posebno sporan stav 3. u kome se zahteva da verske zajednice Ministarstvu prilože prikaz svojih učenja i obreda¹⁴⁴. Nije jasno na koji način verske zajednice treba to da urade i zašto treba da pišu nova dokumenta o svom radu, pored postojećeg statuta. Apsolutno je nemoguće da verska zajednica objašnjava Ministarstvu svoju kompletnu versku praksu. Ovo pitanje je posebno sporno kada se uzmu u obzir razlozi za odbijanje registracije. Registracija se može odbiti i kada su ciljevi, učenje, obredi ili delovanje protivni Ustavu i javnom poretku¹⁴⁵. Ovo znači da Ministarstvu ostaje diskreciono pravo da procenjuje obrede verske zajednice, iako za to nema kvalifikacije.

Posebno sporan je član zakona koji propisuje da se ne može registrovati verska zajednica čiji naziv sadrži „naziv ili deo naziva koji izražava identitet crkve, verske zajednice ili verske organizacije koja je već upisana u registar ili koja je ranije podnela zahtev za upis“¹⁴⁶. Ovaj član zakona nije ni na koji način obrazložen. Njime je osnaženo diskreciono ovlašćenje Ministarstva da neku versku zajednicu može da ne upiše u registar. Ministarstvo odlučuje i koji termin izražava identitet verske zajednice. Nije teško zaključiti da je cilj ove odredbe sprečavanje registracije onih crkava koje ne priznaje Srpska pravoslavna crkva (kakve su Crnogorska ili Makedonska pravoslavna crkva). Ipak, držeći se strogo propisa, Ministarstvo je već sada postiglo da najveći broj odbijanja registracije bude upravo zbog ovog člana zakona.

Prilikom odlučivanja o registraciji, Ministarstvo je dužno da vodi računa i o odlukama Evropskog suda za ljudska prava (jer se praksa Evropskog suda smatra sastavnim delom domaćeg zakonodavstva), ali i da uzima u obzir „upravne ili sudske odluke u pogledu registracije ili delovanja određene verske zajednice u jednoj ili više država članica Evropske unije.“¹⁴⁷ Ovakvo rešenje je krajnje neobično i ne postoji nijedan razlog zašto bi se unosilo u zakon, posebno kada se zna da ne postoji jedinstvena politika Evropske unije o ovom pitanju, već je to prepušteno državama članicama. Praksa zemalja Evropske unije o pravnom položaju verskih zajednica je vrlo različita i postoji opravdana bojazan da Ministarstvo može da je primenjuje arbitrarno, pa i da koristi rešenja najkonzervativnijih pravnih poredaka (kakav je, na primer, grčki).

---

143 Ustav Republike Srbije, vidi gore pod 83, član 43. stav 2

144 Zakon o crkvama i verskim zajednicama, vidi gore pod 3, član 18, stav 3

145 Ibid, član 20, stav 4

146 Ibid, član 19

147 Ibid, član 20, stav 5

Pored diskriminatornog postupanja prema različitim verskim zajednicama, osnovna odlika ovog zakona je i ozbiljno narušavanje sekularnog karaktera države: pre svega garantovanjem nemešanja države u poslove verskih zajednica, a sa druge strane čestim dopuštanjem uplitanja verskih zajednica u poslove države. Tako se verska služba garantuje u svim javnim institucijama¹⁴⁸, garantuje se mogućnost izvođenja verske nastave u svim osnovnim i srednjim školama¹⁴⁹, a čak se propisuje i obaveza državnih organa da u skladu sa zakonom omoguće sprovođenje pravosnažnih odluka crkvenih sudova¹⁵⁰. Sa druge strane, verskim službenicima se garantuje imunitet prilikom obavljanja bogoslužbene delatnosti (s obzirom da nema nikakvih izuzetaka, ovaj imunitet je širi od imuniteta sudija ili narodnih poslanika)¹⁵¹, država štiti sve delove službene odeće sveštenika¹⁵², sveštenici imaju penzijsko i invalidsko osiguranje¹⁵³, sahranjivanje na zemljištu u vlasništvu verske zajednice vrši se na osnovu njene autonomne odluke¹⁵⁴, a jedna od odredbi zakona kaže i da su „bogoslužbeni prostor i vreme zaštićeni i nepovredivi u skladu sa Ustavom i zakonom i autonomnim pravom crkava i verskih zajednica“¹⁵⁵.

Ključni događaji 2009. godine

Registracija verskih zajednica

Po Zakonu o crkvama i verskim zajednicama, sve verske zajednice imaju pravo da se registruju u novom registru Ministarstva vera. Sedam tradicionalnih crkava i verskih zajednica automatski je registrovano, bez obaveze da pribave neophodna dokumenta. Na ovaj način, još jednom je potvrđena diskriminaciona priroda samog zakona, jer su u različitom položaju verske zajednice koje su po starim zakonima bile potpuno jednake. Naknadni „automatski“ legalni status pod Srpskom pravoslavnom crkvom dobio je Vikarijat Rumunske pravoslavne crkve u Banatu¹⁵⁶.

Na veb sajtu Ministarstva vera¹⁵⁷ piše da je 11 „ne-tradicionalnih“ zajednica do 1. maja 2009. upisano u registar, a potom se navodi 12 zajednica – Hrišćanska adven-

---

148 Zakon o crkvama i verskim zajednicama, vidi gore pod 3, član 34

149 Ibid, član 36

150 Ibid, član 7. stav 2

151 Ibid, član 8. stav 4

152 Ibid, član 8. stav 9

153 Ibid, član 29

154 Ibid, član 32. stav 7

155 Ibid, član 31, stav 3

156 Izveštaj Foruma 18 „Serbia: Religious freedom survey”, od 26.2.2009, dostupan je na sajtu ovog novinskog servisa: http://www.forum18.org/Archive.php?article_id=1260, poslednji put posećen 10. decembra 2009. godine

157 Registar crkava i verskih zajednica dostupan je na sajtu Ministarstva vera: http://www.mv.gov.rs/cir/index.php?option=com_content&task=view&id=237&Itemid=65, poslednji put posećen 10. decembra 2009. godine

tistička crkva, Evangelička metodistička crkva, Crkva Isusa Hrista svetaca poslednjih dana, Evanđeoska crkva u Srbiji, Crkva Hristove ljubavi, Hristova duhovna crkva, Savez Hrišćanskih Baptističkih crkava u Srbiji, Hrišćanska Nazarenska verska zajednica, Crkva Božja u Srbiji, Protestantska hrišćanska zajednica u Srbiji, Hristova crkva braće u Republici Srbiji i Slobodna crkva Beograd.

Neregistrovane verske zajednice ne mogu legalno imati bankovne račune, ne mogu nikog zaposliti, kupovati, izdavati literaturu. Često imaju problem u uređivanju imovinsko-pravnih odnosa, jer nastupaju kao fizičko, a ne pravno lice.

Skupština Srbije je 19. januara 2009. godine, posle amandmana poslanika Demokratske stranke Srbije Nikole Lazića na Zakon o republičkoj administrativnoj taksi, donela odluku kojom se "tradicionalne" verske zajednice oslobađaju plaćanja administrativnih taksi, što ne važi za registrovane "ne-tradicionalne" verske zajednice.¹⁵⁸

Ministarstvo je nekim neregistrovanim zajednicama, koje su bile registrovane po zakonu iz 1977. godine, dalo nezvanične izjave u kojim se kaže da ne moraju da se registruju po Zakonu iz 2006. godine¹⁵⁹. Na taj način, Ministarstvo se nada da će problemi sa bankama i lokalnim vlastima biti minimizirani¹⁶⁰. Neke verske zajednice su pokušale da se registruju kao udruženja kod Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu, ali im je tamo rečeno da se obrate Ministarstvu vera¹⁶¹.

Ministarstvo vera odbilo je da registruje nekoliko verskih zajednica u Srbiji, uz različita obrazloženja. Takođe, više zajednica je potvrdilo da su odgovore na poslat zahtev za registraciju od Ministarstva dobijali po isteku za to predviđenog roka.

Jehovini svedoci, Unija reformnog pokreta adventista 7. dana (u daljem tekstu Unija) i Protestantska hrišćanska zajednica tako nisu dobili odgovor Ministarstva u zakonskom roku od 60 dana¹⁶². Prema Zakonu, verska zajednica se smatra registrovanom ako od Ministarstva u roku od 60 dana nije dobila odgovor na zahtev za registraciju¹⁶³.

---

158 Zakon o republičkim administrativnim taksama („Službeni glasnik RS”, br. 43/03, 51/03-ispravka, 53/04, 42/05, 61/05, 101/05-dr. zakon, 42/06, 47/07 i 54/08)

159 Izveštaj Foruma 18 “Serbia: Religious freedom survey”, od 26.2.2009, dostupan je na sajtu ovog novinskog servisa: http://www.forum18.org/Archive.php?article_id=1260, poslednji put posećen 12. decembra 2009. godine

160 Ibid.

161 Ibid.

162 Intervju sa Damirom Porobićem, pravnim zastupnikom Jehovinih svedoka, Beograd, 1.11.2009. godine, intervju sa Brankom Bosancem, predstavnikom Unije reformnog pokreta adventista 7. dana, Beograd, 18.11.2009, intervju sa Dušanom Beredijem, pastorom i predsednikom Odbora Protestantske hrišćanske zajednice Novi Sad, Beograd, 23.11.2009. godine, intervju se nalaze u dokumentaciji Inicijative

163 Zakon o crkvama i verskim zajednicama, vidi gore pod 3

Kada su na zahtev Ministarstva vera Jehovini svedoci dopunili prvu aplikaciju za registrovanje i poslali je 18. oktobra 2006. godine, do 18. decembra nisu dobili odgovor. Ministarstvu su potom dostavili molbu u kojoj su tražili da dobiju izvod iz registra, jer su mislili da su automatski registrovani. Međutim, 27.12. su od Ministarstva dobili rešenje datirano na 15. decembar, što smatraju anti-datiranim. Rešenje nije imalo zakonsku formu, već je bilo u formi obaveštenja da se registracija odbija zbog “tehničkih razloga”¹⁶⁴. Jehovini svedoci su pokrenuli upravni spor protiv Ministarstva, koji je Vrhovni sud odbacio¹⁶⁵.

U maju 2008. podnose sledeći zahtev za registraciju, i opet dobijaju rešenje posle roka, 9.7.2008, takođe antidatirano na datum koji je u okviru zakonskog roka. Tada su odbijeni zbog “prozelitizma” – navedeno je da krše prava i slobode drugih ljudi kada propovedaju svoju veru i dele časopise koje njihova zajednica objavljuje¹⁶⁶.

Krajem oktobra 2008. godine Jehovini svedoci su Ministarstvu dostavili i treću aplikaciju za registraciju. Ovog puta Ministarstvo vera odgovara odbijanjem 30.12.2008, u roku, sa argumentima da Jehovini svedoci sprovedu prozelitizam i da je njihovo odbijanje primanja transfuzije krvi problematično – navedeno je da u tom smislu ugrožavaju život dece¹⁶⁷.

Pravni zastupnik Jehovinih svedoka Damir Porobić kaže da nije imao utisak da će biti odbijeni, jer su sedište Jehovinih svedoka deset dana pre donete odluke posetili pomoćnik ministra vera Dragan Novaković i Mirjana Kuburović, savetnica za medije u Ministarstvu¹⁶⁸. Sa predstavnicima Jehovinih svedoka pričali su o propovedanju i odbijanju primanja transfuzije krvi. Predstavnici Jehovinih svedoka su im rekli da transfuzija više ne treba da bude tema rasprave, jer Jehovini svedoci imaju lokalne odbore za saradnju sa bolnicama u Srbiji, koji intervenišu u određenim slučajevima, i obavljaju svoj posao bez upotrebe transfuzije¹⁶⁹. Nakon rešenja o odbijanju registracije, Jehovini svedoci su pokrenuli upravni spor koji je u toku¹⁷⁰.

Porobić navodi da najveću ugroženost predstavlja činjenica da “vas ljudi svuda gledaju čudno kad niste registrovana verska zajednica”. On ističe da kada verska zajednica nije registrovana, mora platiti porez na imovinu, ali i da se dosad niko nije pojavio da Jehoviniim svedocima traži porez. Jehovini svedoci imaju problem sa gradnjom objekta u Kovačici, jer za izgradnju moraju dobiti saglasnost

---

164 Intervju sa Damirom Porobićem, pravnim zastupnikom Jehovinih svedoka, Beograd, 1.11.2009. godine, intervju se nalazi u dokumentaciji Inicijative

165 Ibid.

166 Ibid.

167 Ibid.

168 Ibid.

169 Ibid.

170 Ibid.

Ministarstva vera. Porobić dodaje da to Ministarstvo godinu dana nije znalo ko je zapravo nadležan za davanje saglasnosti, iako su Jehovini svedoci aplicirali još u julu 2008. godine¹⁷¹. Iako Jehovini svedoci nisu registrovani, u Ministarstvu vera su im rekli da mogu da se prijave kako bi dobili dozvolu za izgradnju, jer su bili registrovani po ranijem zakonodavstvu¹⁷².

Unija reformnog pokreta Adventista 7. dana (Unija) je prvu aplikaciju za registraciju podnela novembra 2006. godine. Kao i pripadnici Jehovinih svedoka, nadali su se da su automatski registrovani, pošto nisu dobili odgovor od Ministarstva u roku od 60 dana¹⁷³. Predstavnik Unije Branko Bosanac kaže da su pozvali Ministarstvo vera kada je prošlo 90 dana bez odgovora Ministarstva. Tada je predstavnicima Unije rečeno da ne mogu biti registrovani zbog kolizije sa članom Zakona u kom se kaže da ne mogu imati naziv ili deo naziva koji izražava identitet crkve, verske zajednice ili organizacije koja je već upisana u registar ili koja je ranije podnela zahtev za upis¹⁷⁴. Unija je jula 2007. podigla pravnu tužbu protiv Ministarstva, pozvavši se na Ustav i poštovanje ljudskih prava. Proces je još u toku. Bosanac navodi da Unija postoji i bila je registrovana jako dugo, i da im nije jasno zašto ne mogu da budu registrovani jer u nazivu imaju reč 'adventisti'¹⁷⁵.

Branko Bosanac navodi da su predstavnici Unije razgovarali sa ministrom vera Milanom Radulovićem, ali da nisu uspeli da mu objasne problem koji imaju. Bosanac kaže da razume da Srpska pravoslavna crkva ima problem sa deljenjem i priznavanjem Crnogorske pravoslavne crkve i Makedonske pravoslavne crkve, ali, da su to politički problemi, što kod Unije nije slučaj, jer, kako naglašava, Unija ima ozbiljne razlike u doktrini sa Hrišćanskom adventističkom crkvom, sa kojom deli deo naziva¹⁷⁶.

Unija je registrovana u Hrvatskoj i Makedoniji, i zbog toga što nije registrovana u Srbiji ima probleme, najčešće sa uređivanjem imovinsko-pravnih odnosa. Kao primer, Bosanac navodi da je Unija pre tri-četiri godine prodala svoju kuću u Klinku kod Šabca, ali da kupac i dalje ne može da je uknjiži. On dodaje da je najveći problem Unije to što se ova verska zajednica tretira kao fizičko, a ne kao pravno lice. Kada je Unija po preporuci pokušala da se registruje kao udruženje, u Ministarstvu za državnu upravu i lokalnu samoupravu je predstavnicima ove zajednice rečeno da nisu udruženje, već verska zajednica¹⁷⁷.

---

171 Intervju sa Damirom Porobićem, pravnim zastupnikom Jehovinih svedoka, Beograd, 1.11.2009. godine, intervju se nalazi u dokumentaciji Inicijative

172 Ibid.

173 Intervju sa Brankom Bosancem, predstavnikom Unije reformnog pokreta adventista 7. dana, Beograd, 18.11.2009. godine, intervju se nalazi u dokumentaciji Inicijative

174 Ibid.

175 Ibid.

176 Ibid.

177 Ibid.

Protestantska hrišćanska zajednica podnela je zahtev za registraciju 4.5.2007. godine. Po isteku roka od 60 dana, 9.7.2007. od Ministarstva vera su dobili zahtev za dopunu dokumentacije, koja je procenjena neurednom, pošto nije bila overena pečatom crkve i zbog razjašnjenja pitanja kojim organizacijama je ova verska zajednica pokrovitelj i osnivač¹⁷⁸.

Dušan Beređi, pastor i predsednik Odbora Protestantske hrišćanske zajednice kaže da dokumentaciju nisu overili pečatom, jer nisu bili registrovani po novom Zakonu i smatrali su da nemaju pravo na pečat. On ističe da je u decembru 2007. godine, na skupu u Medija centru u Beogradu, ministar vera Milan Radulović u neformalnom razgovoru saopštio predstavnicima ove verske zajednice da im je za registraciju neophodno da imaju centralu u drugoj zemlji i da su predstavnici veće organizacije. Pošto odgovor od Ministarstva vera i dalje nije dolazio, predstavnici ove zajednice su zakazali sastanak sa tada već bivšim ministrom Radulovićem, gde na kom su mu dostavili molbe od Hrišćanske i misionarske alijanse i Evandeoskog saveza. Tom prilikom im je rečeno da ne mogu biti registrovani kao Hrišćanska zajednica, pošto ime ne govori dovoljno o identitetu, nego da je potrebno da se jasnije odrede, što su učinili prefiksom 'Protestantska'. Još jednom su kontaktirani i dostavili su Ministarstvu 15.4.2008. godine odluku o promeni sedišta iz 1997. godine i odluku o osnivanju iz 1991. godine i posle toga su registrovani¹⁷⁹. Beređi ističe da je proces registracije trajao predugo i da je više ličio na detektivski rad nego na registraciju – više puta su im traženi dokumenti koji nisu navedeni u Zakonu, niti u Pravilniku o registraciji, kao što su odluka o osnivanju iz 1991. godine, promena sedišta iz 1997 godine... Za neke od tih uslova, kao što je molba iz inostranstva, su saznali u neformalnim razgovorima¹⁸⁰.

Hrišćanska baptistička crkva odbila je da se registruje po Zakonu o crkvama i verskim zajednicama, jer, kako kaže pastor ove crkve Dane Vidović, Zakonom iz 2006. godine je drastično smanjen nivo prava i sloboda koje su manjinske verske zajednice imale po ranijem zakonodavstvu.¹⁸¹ Vidović ističe da je bivši ministar vera Milan Radulović javno, prilikom donošenja Zakona u Skupštini Srbije, rekao da manjinske verske zajednice nisu ravnopravne¹⁸².

Vidović objašnjava da, iako više nema toliko otvorenog nasilja prema muslim, višenacionalnim verskim zajednicama, sada pritiske i diskriminaciju na verskoj osnovi podstiče sam Zakon. On podseća da Ustav garantuje ravnopravnost verskih zajednica pred zakonom, ali i da Zakon svojim odredbama koje se primenjuju na manjinske

---

178 Intervju sa Dušanom Beređijem, pastorom i predsednikom Odbora Protestantske hrišćanske zajednice Novi Sad, Beograd, 23.11.2009. godine, intervju se nalazi u dokumentaciji Inicijative

179 Ibid.

180 Ibid.

181 Intervju sa Danetom Vidovićem, pastorom Hrišćanske baptističke crkve, Beograd, 17.11.2009. godine, intervju se nalazi u dokumentaciji Inicijative

182 Ibid.

verske zajednice, uključujući i baptiste, krši Ustav, jer garantuje ravnopravnost samo za 'tradicionalne' crkve¹⁸³. Vidović se pita ko određuje da li jedna verska zajednica može da se proglasi tradicionalnom i da li je činjenica da su baptisti, u organizacionom smislu, nastali 1609. godine dovoljna da se oni smatraju tradicionalnom zajednicom¹⁸⁴

Hrišćanska baptistička crkva je stavljena u kategoriju konfesionalnih zajednica. Pastor ove crkve naglašava da se konfesionalnim zajednicama, među koje su, kako kaže, svrstane sve višenacionalne, protestantske i druge verske zajednice ne garantuju skoro nikakva prava i zaštita i da je zato bolje da verska zajednica ostane neregistrovana. On kaže da u tom slučaju, verska zajednica može da se poziva na ravnopravnost koja joj je bila zagarantovana po starom zakonodavstvu¹⁸⁵

Baptisti su se opredelili upravo za to, jer im čak i novi Zakon daje tu mogućnost - nisu želeli da stan u red za ponovnu registraciju i da potpisuju nešto što misle da im ništa ne garantuje¹⁸⁶. Konfesionalne zajednice su, po novom Zakonu, umesto u kategoriju javnih ustanova – svrstane u kategoriju poslovno-uslužnih ustanova¹⁸⁷.

Vidović kaže da se verska zajednica čiji je on pastor u dokumentaciji koju poseduje vodi kao Hrišćanska baptistička crkva, dakle kao verska, sakralna ustanova, a ne kao neka firma ili fabrika. Ipak, u proceduri pribavljanja građevinske dokumentacije, koja je trajala 12 godina, Baptistička crkva je dobila da plati komunalnu taksu po tarifi za poslovno-uslužne ustanove, a ne po tarifi javnih, sakralnih ustanova¹⁸⁸. Vidović pominje da su poznati slučajevi da neka verska zajednica postane registrovana tek kad dokaže da ima organizacionu povezanost sa verskom zajednicom registrovanom u inostranstvu - registrovane su, na primer, kao crkve, dve evangeličke ili luteranske crkve, slovačka, koja je velika crkva, i nemačka, koja u Beogradu ima svega nekoliko desetina članova¹⁸⁹. Zakon inače u članu 19. kaže da se ne može registrovati verska organizacija čiji naziv sadrži naziv ili deo naziva koji izražava identitet crkve, verske zajednice ili verske organizacije koja je već registrovana, ili je za to podnela zahtev¹⁹⁰.

Hrišćanska adventistička crkva registrovana je kao "ne-tradicionalna" verska zajednica po Zakonu o crkvama i verskim zajednicama¹⁹¹. Sekretar Glavnog odbora ove

---

183 Ibid.

184 Ibid.

185 Ibid.

186 Ibid.

187 Ibid.

188 Intervju sa Danetom Vidovićem, pastorom Hrišćanske baptističke crkve, Beograd, 17.11.2009. godine, intervju se nalazi u dokumentaciji Inicijative

189 Ibid.

190 Zakon o crkvama i verskim zajednicama, vidi gore pod 3

191 Intervju sa Igorom Bosničem, sekretarom Glavnog odbora Hrišćanske adventističke crkve i Đorđetom Trajkovskim, predsednikom Jugo-istočne evropske unije Hrišćanske adventističke crkve, Beograd, 26.11.2009. godine, intervju se nalazi u dokumentaciji Inicijative

crkve Igor Bosnić kaže da imaju dobru saradnju i odnose sa državnim organima, ali napominje da u Zakonu, iako se kaže da su svi ravnopravni, postoje ravnopravniji¹⁹². Bosnić ističe da je jedna grupa crkava, takozvanih tradicionalnih, apostrofirana kao ona koja ima prednost i privilegije koje drugi nemaju, kao što je versko obrazovanje, na primer. On dodaje da ako Ustav kaže da su svi ravnopravni, da tako treba i da bude i ističe da predstavnici Hrišćanske adventističke crkve često moraju ponekad da naglašavaju da je njihova zajednica ipak registrovana, i da treba da bude ravnopravna¹⁹³.

Rumunska pravoslavna crkva (RPC) u Timočkoj krajini godinama ne može da dobije dozvolu za izgradnju verskog objekta u selu Malajnica u kom bi se vršilo bogoslužjenje na rumunskom jeziku¹⁹⁴. Protojerej RPC-a Bojan Aleksandrović je 4. februara agenciji "Beta" rekao da je građevinska inspekcija opštine Negotin nezakonito naredila rušenje temelja objekta za slikanje ikona u Malajnici¹⁹⁵. Temelji objekta, u kom bi trebalo da se okupljaju aktivisti nevladine organizacije "Društvo za kulturu Rumuna-Vlaha Srbije", postavljeni su u martu 2008. godine, ali je odeljenje za urbanizam u Negotinu odbilo da izda dozvolu za dalju izgradnju¹⁹⁶. Nvladina organizacija okuplja pravoslavne Rumune koji žive u selu Malajnica. Njihov objekat trebalo je da bude i mesto okupljanja vernika RPC, jer urbanisti ne dozvoljavaju da se na tom mestu izgradi verski objekat. Aleksandrović kaže da je sa kolegama na razne načine pokušavao da izgradi objekat za versku službu i ispoštuje vernike RPC koji su finansirali njegovu izgradnju. Jedan od načina je bio da umesto crkve sazidaju objekat za slikanje ikona i da tu obavljaju službu¹⁹⁷.

Prema njegovim rečima, Statut nevladine organizacije predviđa verske službe i okupljanja vernika RPC, ali su u negotinskom odeljenju za urbanizam odbili da izdaju dozvolu za gradnju, napominjući da je na tom mestu moguće izgraditi jedino kafanu, trgovinski ili zanatski objekat¹⁹⁸.

Sveštenstvo RPC se na takav odnos prema organizaciji koja okuplja Vlahe-Rumune požalilo septembra 2008. godine Ministarstvu za ekologiju i prostorno planiranje, ali nije bilo odgovora. Umesto toga, 21. januara 2009. je stiglo rešenje kojim se nalaže da u roku od dve nedelje sruše temelj objekta u Malajnici. Aleksandrović kaže

---

192 Ibid.

193 Ibid.

194 *Rumunski ambasador Jon Makovej u Negotinu*, Timoc press, 5. februar 2009, <http://www.timocpress.info/sr/?p=1987>, poslednji put posećen 10. decembra 2009. godine

195 *Rumunski sveštenik: Nezakonito rušenje objekta u Negotinu*, Kurir, 4. februar 2009, <http://www.kurir-info.rs/aktuelne-vesti/2009-02-04/rumunski-svestenik-nezakonito-rusenje-objekta-u-negotinu>, poslednji put posećen 10. decembra 2009. godine

196 Ibid.

197 Ibid.

198 Ibid.

da u tom selu više od 95 odsto objekata nema dozvolu za izgradnju, ali da nikome nije određen rok za rušenje¹⁹⁹.

U Malajnici je pre više od četiri godine sagrađena prva crkva za bogoslužjenje na rumunskom jeziku u Timočkoj krajini, što je tada izazvalo negativnu reakciju Timočke eparhije Srpske pravoslavne crkve²⁰⁰. Ova crkva je još u procesu legalizacije, i zbog sumnje u nezakonitost odluka opštinske uprave u Negotinu, koja ne želi da je legalizuje, taj slučaj je prosleđen sudu za ljudska prava u Strazburu²⁰¹. Nekoliko dana nakon donešene odluke o rušenju, predsednica opštine Negotin Radmila Gerov rekla je portalu Infocentra Timočke krajine da insistira na tome da se poštuje zakon, i da smatra da je građevinska inspekcija, izdajući rešenje o zabrani dalje gradnje i naloživši rušenje već izgrađenog objekta, postupila u skladu sa zakonom²⁰².

Incidenti na verskoj osnovi

U leto 2009. godine su na verskom objektu Jehovinih svedoka u Sremskoj Mitrovici osvanuli kukasti krstovi i grafiti 'smrt sekti' i 'marš iz Srbije'. Krajem oktobra, isti objekat je gađan jajima. Damir Porobić kaže da su nekad ti napadi bili izazvani hapšenjem haških optuženika, kao da Jehovini svedoci imaju nekakve veze sa tim²⁰³.

U julu 2009. godine, Jehovini svedoci su organizovali akciju pozivanja na svoj beogradski kongres u hali „Pionir“. Dve predstavnice ove verske zajednice zvonile su na vrata Saši Stanojeviću u Smederevu, koji je, kada je saznao o čemu se radi, izvadio pištolj i repetirao na njih. Pobegle su kad im je pripretilo smrću. Slučaj je dan kasnije prijavljen policiji. Stanojeviću je oduzet pištolj, za kog je imao samo dozvolu za držanje, ali ne na adresi na kojoj je stanovao. Postupak je u toku pred Okružnim sudom u Smederevu²⁰⁴.

Porobić takođe navodi slučaj braće Predraga i Nenada, članova Jehovinih svedoka iz Obrenovca, koji vrlo brzo dobiju otkaz, gde god da pronađu posao. Saznali su da kada poslodavac od policije traži dosije o njima, u dosijeu piše da su 'članovi sekte Jehovini svedoci'. Porobić ističe da nisu nikad bili kažnjavani, ali piše da su članovi

---

199 *Rumunski sveštenik: Nezakonito rušenje objekta u Negotinu*, Kurir, 4. februar 2009, <http://www.kurir-info.rs/aktuelne-vesti/2009-02-04/rumunski-svestenik-nezakonito-rusenje-objekta-u-negotinu>, poslednji put posećen 10. decembra 2009. godine

200 Ibid.

201 Ibid.

202 *Novi spor zbog rumunske crkve*, Press, 14. februar 2009, sajt: <http://www.pressonline.rs/sr/vesti/regioni/story/58563/NOVI+SPOR+ZBOG+RUMUNSKE+CRKVE.html>, poslednji put posećen 10. decembra 2009. godine

203 Intervju sa Damirom Porobićem, pravnim zastupnikom Jehovinih svedoka, Beograd, 1.11.2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

204 Ibid.

sekte, kao da su žigosani. On dodaje da ih je jedan policajac, njihov poznanik, odveo do kompjutera u policijskoj stanici i pokazao im dosije u kom piše da su ‘članovi sekte Jehovini svedoci’. Rekao im je da to može da se obriše samo ako ‘dođe naredba sa višeg nivoa’. Porobić navodi da je krajem oktobra 2009. godine saznao za to što se ovim pripadnicima Jehovinih svedoka dešava već duže vreme²⁰⁵.

I dalje traje sudski postupak protiv sveštenika SPC koji je avgusta 2008. godine u selu Veliki Popović kod Despotovca nasilno proterao misionare Jehovinih svedoka²⁰⁶. Sveštenik i njegova dva saradnika su napali, šamarali i šutirali tri žene i dva momka, pripadnike Jehovinih svedoka. Sveštenik je šutnuo stariju gospođu. Njegova dva saradnika osuđena su na uslovne kazne od mesec dana, sa rokom provere godinu dana, za uznemiravanje verskih osećanja²⁰⁷.

Damir Porobić kaže da je lično doživljavao psovke i uvrede zbog toga što je pripadnik Jehovinih svedoka, ali da se ne oseća ugroženim, jer su Jehovini svedoci “ipak navikli da izbegavaju gužve”²⁰⁸.

Dane Vidović iz Hrišćanske baptističke crkve kaže da poslednjih godina nije bilo incidenata u kom su žrtve bili pripadnici te verske zajednice ili u kojim bi stradali njihovi verski objekti.

On kaže da se jedino za Božić 2009. godine, kada su vernici Hrišćanske baptističke crkve delili paketiće, ispred Hrama Sv. Trojice pojavio ‘Obraz’ da to spreči. Pripadnici ‘Obraza’ su delili letke, a potom je došla policija. Vidović dodaje da ‘Obraz’ s vremena na vreme piše razne grafitne na objektima Hrišćanske baptističke crkve, a da su to ranije bile redovne aktivnosti ‘Obraza’²⁰⁹.

Đorđe Trajkovski kaže da su na objektu Hrišćanske adventističke crkve u Krajujevcu tokom 2009. godine razbijani prozori i pisani grafiti, koji su najčešće bili psovke, ili uvredljivi slogani poput ‘sektaši napolje’, ‘pobićemo vas’ i slično. Takođe, ona navodi da su skoro polomljena kola u dvorištu Hrišćanske adventističke crkve na Vračaru, ali da ne zna da li se to desilo zato što automobili pripadaju vernicima crkve ili je vandalizam imao neki drugi razlog. Incidenti su prijavljeni i istraga je u toku. Trajkovski kaže da drugačijih naročitih problema Hrišćanska adventistička crkva nema²¹⁰.

---

205 Ibid.

206 Ibid.

207 Intervju sa Damirom Porobićem, pravnim zastupnikom Jehovinih svedoka, Beograd, 1.11.2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

208 Ibid.

209 Intervju sa Danetom Vidovićem, pastorom Hrišćanske baptističke crkve, Beograd, 17.11.2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

210 Intervju sa Igorom Bosnićem, sekretarom Glavnog odbora Hrišćanske adventističke crkve i Đorđetom Trajkovskim, predsednikom Jugo-istočne evropske unije Hrišćanske adventističke crkve, Beograd, 26.11.2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

Branko Bosanac iz Unije reformnog pokreta Adventista 7. dana i Dušan Beredi kažu da u posljednjih godinu dana nije bilo incidenata²¹¹.

Odnos manjinskih verskih zajednica i državnih organa

Damir Porobić kaže da Jehovini svjedoci imaju dobru saradnju sa policijom na lokalnom i na državnom nivou, kao i sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava. Porobić napominje da jedini problem Jehovini svjedoci imaju sa Zoranom Lukovićem, glavnim inspektorom beogradske kriminalističke policije i članom Evropske federacije za borbu protiv sekta. Jehovini svjedoci su tužili Lukovića jer je marta 2009. beogradskom tabloidu rekao da jedno dete ne bi trebalo da ide u hraniteljsku porodicu Jehovinih svjedoka u Obrenovcu. Porodica je dete uzela na hraniteljstvo, a potom se majka deteta pobunila, da bi se potom u novinama oglasio Luković. Beogradski i obrenovački centri za socijalni rad su tom porodicom, koja već ima nekoliko dece na hraniteljstvu, bili zadovoljni. Međutim, nakon pritiska javnosti i medija, hraniteljstvo za ovo dete im je otkazano²¹². Tužba za klevetu protiv Lukovića je odbijena, a Jehovini svjedoci su potom podneli žalbu²¹³. Porobić ističe da niko u policiji nije hteo da mu da adresu Zorana Lukovića, koja je bila neophodna kako bi se podigla tužba. On kaže da sud može od policije da traži taj podatak, ali da to nije učinjeno i da sudod Jehovinih svjedoka zahteva da se utvrdi vreme i mesto kad se desila kleveta. Porobić kaže da ne može da kaže mesto, jer je to bilo u novinama, i da ne zna vreme kad je Luković razgovarao sa novinarom. Onda je tužba bila odbijena, jer Jehovini svjedoci nisu imali generalije i podatke o Lukoviću²¹⁴.

Dane Vidović navodi da Hrišćanska baptistička crkva ima izuzetno fer odnose sa policijom. Policija je kontaktirala Hrišćansku baptističku crkvu i dala predstavnicima ove zajednice telefon osobe zadužene za reon u kom se nalazi njihov verski objekat. Vidović kaže da su i tražili tačnu adresu verskog objekta i kontakt, jer po novom Zakonu registar verskih zajednica ne vodi policija, već Ministarstvo vera, pa nemaju ažurirane podatke o Hrišćanskoj baptističkoj crkvi, i, kako su rekli, ne bi znali gde da dođu ako se nešto desi pripadnicima ove zajednice²¹⁵.

-
- 211 Intervju sa Brankom Bosancem, predstavnikom Unije reformnog pokreta adventista 7. dana, Beograd, 18.11.2009. godine, intervju sa Dušanom Beredijem, pastorom i predsednikom Odbora Protestantske hrišćanske zajednice Novi Sad, Beograd, 23.11.2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative
- 212 Intervju sa Damirom Porobićem, pravnim zastupnikom Jehovinih svjedoka, Beograd, 1.11.2009. godine, nalazi se u dokumentacija Inicijative
- 213 Ibid.
- 214 Ibid.
- 215 Intervju sa Danetom Vidovićem, pastorom Hrišćanske baptističke crkve, Beograd, 17.11.2009. godine, nalazi se u dokumentacija Inicijative

Vidović, pak, navodi da su do nedavno u Hrišćansku baptističku crkvu dolazili i prikriveni policajci – neko vreme se svake druge -treće nedelje pojavljivao, najšesće neki mladić koji se predstavljao kao neko ko je otkrio da su 'baptisti najbolji i da je njihov put pravi i najbolji'. Vidović kaže da bi im takve "sumnjive" osobe posle toga postavljale besmislena pitanja iz kojih se videlo da su tu s nekim drugim razlogom. On ističe da je više puta nekim od tih osoba otvoreno rekao da su špijuni, i da je pre nekoliko godina, i Zoran Luković posetio Hrišćansku baptističku crkvu i raspitivao se o pojedinim ljudima²¹⁶.

Igor Bosnić iz Hrišćanske adventističke crkve ističe da ta crkva ima jako dobre odnose i saradnju sa Ministarstvom vera. Takođe, sa državom imaju korektan odnos²¹⁷. Branko Bosanac je pohvalio odnose Unije sa policijom i rekao da jedini problem koji imaju sa državnim organima je registracija²¹⁸.

Dušan Beređi kaže da Protestantska hrišćanska zajednica Novi Sad zasad ima korektan odnos sa policijom, u smislu da kada se desi neki incident, kao što je lupanje stakla na crkvi, policija izvrši uviđaj, i ne ometa vernike. On ipak naglašava da do sada nijedan slučaj napada na objekat Protestantske hrišćanske zajednice nije procesuiran²¹⁹.

Beređi ističe da se vernici Protestantske hrišćanske zajednice osećaju diskriminirano, jer nemaju pravo na veronauku u školama, isključeni su iz svih programa koje organizuje država, kao što su donacije, projekti, odredbe radio-difuzne agencije... On kaže da, iako nisu ugroženi, vernici ove crkve se osećaju ignorisanim od strane države. Beređi kaže da je ipak, u odnosu na devedesete, situacija mnogo bolja²²⁰.

Prema rečima Đorđeta Trajkovskog, pripadnici Hrišćanske adventističke crkve su nekada imali problema u školi ili na radnom mestu jer im vera nalaže da ne rade subotom, pa su neki od njih i otpušteni sa posla. Trajkovski kaže da sada nema toliko takvih slučajeva, jer se na lokalnom nivou rešavaju potvrđama o pripadništvu verskoj zajednici. On dodaje da ne postoji sistemsko rešenje na državnom nivou, ali da nemaju problema kao nekad²²¹.

---

216 Ibid.

217 Intervju sa Igorom Bosnićem, sekretarom Glavnog odbora Hrišćanske adventističke crkve i Đorđetom Trajkovskim, predsednikom Jugo-istočne evropske unije Hrišćanske adventističke crkve, Beograd, 26.11.2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

218 Intervju sa Brankom Bosancem, predstavnikom Unije reformnog pokreta adventista 7. dana, Beograd, 18.11.2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

219 Intervju sa Dušanom Beređijem, pastorom i predsednikom Odbora Protestantske hrišćanske zajednice Novi Sad, Beograd, 23.11.2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

220 Ibid.

221 Intervju sa Igorom Bosnićem, sekretarom Glavnog odbora Hrišćanske adventističke crkve i Đorđetom Trajkovskim, predsednikom Jugo-istočne evropske unije Hrišćanske adventističke crkve, Beograd, 26.11.2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

Vidović ističe da često postoji nerazumevanje između baptista i pravoslavaca. On navodi i primer takvog nerazumevanja, koje je, kako kaže jednom prilikom izrazio i bivši ministar vera, Milan Radulović, koji je, na sastanku sa pripadnicima Hrišćanske baptističke crkve prijateljski razgovarao, a potom ih u jednom trenutku pitao zašto postoje, pored tako dobre pravoslavne crkve? Vidović kaže da ga je to pitanje dosta iznenadilo, jer bi ministar vera trebalo da bude i ministar baptista ²²².

Zaključci

- Zakon o crkvama i verskim zajednicama je diskriminatoran prema „ne-tradicionalnim“ verskim zajednicama. Najviše štete zakon stvara u domenu registracije, jer daje ogromna diskreciona ovlašćenja Ministarstvu da odlučuje o obredima i učeljima, nazivu ili delovanju verskih zajednica. „Ne-tradicionalne“ verske zajednice su dodatno diskriminirane ovogodišnjom odlukom Skupštine da se samo „tradicionalne“ verske zajednice oslobode plaćanja administrativnih taksi.

- Osim što je diskriminatoran, zakon ozbiljno narušava princip sekularnosti. Propisuje gotovo neograničenu autonomiju verskih zajednica i njihovih službenika, dok se državi nameću brojne obaveze.

- Ministarstvo vera odbilo je da registruje nekoliko verskih zajednica sa različitim obrazloženjima. Većina je odbijena zbog problema sa nazivom.

- Pored brojnih dokumenata koje se kao uslov za registraciju traže od „ne-tradicionalnih“ verskih zajednica, Ministarstvo vera je od nekih zajednica za registraciju tražilo i dokumenta koja nisu navedena u Zakonu i Pravilniku o registraciji. Od nekih zajednica je neformalno traženo i da potvrde da imaju centralu u inostranstvu, kako bi se registrovale.

Preporuke

- Skupština Srbije mora što pre da izmeni ili ukine Zakon o crkvama i verskim zajednicama.

- S ozbirom na činjenicu da je diskriminacija u samom temelju zakona, njegovo ukidanje i donošenje novog bi bilo bolje rešenje.

- Ministarstvo vera je dužno da se na jednak način odnosi prema svim verskim zajednicama u Srbiji. Dužnost ove institucije je da pronađe efikasan pravni način kako bi se omogućila registracija i nesmetano delovanje svim zajednicama.

---

222 Intervju sa Danetom Vidovićem, pastorom Hrišćanske baptističke crkve, Beograd, 17.11.2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

IZVEŠTAJ O STANJU LJUDSKIH PRAVA PRIPADNIKA ALBANSKE NACIONALNE ZAJEDNICE U OPŠTINAMA PREŠEVO I BUJANOVAC

Uvod

Opštine Preševo i Bujanovac²²³ nalaze se na krajnjem jugu Srbije, uz granicu sa Kosovom i Makedonijom i zajedno čine geografsku oblast Preševska dolina. Ove opštine su naseljene većinski albanskim stanovništvom. Opštine spadaju u najnerazvijenija područja Srbije²²⁴.

Krajem 2000. godine, na području ove dve opštine izbila je pobuna Oslobođilačke vojske Preševa, Bujanovca i Medveđe (OVPBM), naoružane grupacije lokalnih Albanaca, koja se sukobila sa Vojskom i policijom tadašnje SRJ i Srbije²²⁵. Ova pobuna završena je mirnim putem, potpisivanjem sporazuma o primirju²²⁶ i vraćanjem Vojske Jugoslavije u do tada demilitarizovanu kopnenu zonu bezbednosti (KZB). OVPBM je razoružana na osnovu tzv. Končuljskog sporazuma potpisanog 23. maja 2001. godine u Končulju između predstavnika države, OVPBM i izaslanika NATO-a²²⁷.

Vlade SRJ i RS osnovale su 16. decembra 2000. godine Koordinaciono telo za opštine Preševo, Bujanovac i Medveđu. Organizacija, sastav i nadležnosti formulisani su Programom za mirno rešavanje krize u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa²²⁸. Vlada Srbije usvojila je ovaj program 6. a Vlada SRJ 7. februara 2001. godine²²⁹.

-
- 223 Opština Preševo nema zvanični sajt. Više o opštini Bujanovac na zvaničnom sajtu opštine: <http://www.bujanovacinfo.org/>, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine
- 224 Podaci o ekonomskoj razvijenosti opština u Srbiji dostupni su na sajtu Republičkog zavoda za statistiku: <http://webrzs.statserb.sr.gov.yu/axd/ops.htm>, poslenji put posećen 18. decembra 2009. godine
- 225 Detaljan pregled kršenja ljudskih prava i zločina za vreme sukoba koje su počinile kako jedinice srpske vojske i policije, tako i naoružani Albanci može se naći u izveštaju: *Albanci u Srbiji*, Fond za humanitarno pravo, Beograd, 2002. Izveštaj je dostupan na sajtu Fonda za humanitarno pravo: <http://www.hlc-rdc.org/uploads/editor/cac030e723e8da5932a6da283ffd99bb.pdf>, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine
- 226 Sporazum o primirju potpisan je 12. marta 2001. godine, a prvi kontakt srpskih i albanskih zvaničnika bio je 23. marta u bazi Kfora na granici Srbije i Kosova
- 227 Ibid
- 228 Ceo program dostupan je na sajtu: http://bujanovacpress.yubc.net/pozadina_sukoba/covicev_plan.html, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine
- 229 Više o osnivanju Koordinacionog tela i programu na sajtu Koordinacionog tela: <http://www>.

Tri cilja postavljena su kao osnovna u programu. Na prvom mestu bezbednost i sloboda kretanja za sve građane (to je podrazumevalo kako razoružanje OVPBM, tako i smanjenje prisustva srpskih snaga bezbednosti), zatim integracija Albanaca u srpsko društvo i konačno ekonomski razvoj juga Srbije. Povratak srpske vojske u demilitarizovanu zonu završen je 31. maja 2001. godine²³⁰.

Skupštine SRJ i Srbije usvojile su tokom februara i marta 2001. godine Zakon o amnestiji kojim su oslobođeni služenja kazne ili pokretanja postupka osobe koje su učestvovala u pobuni²³¹. Krivična dela za koja je donesena amnestija bila su: oružana pobuna, pozivanje na nasilnu promenu ustavnog uređenja i udruživanje radi neprijateljske delatnosti²³².

Na osnovu programa Koordinacionog tela, otpočeo je i proces uključivanja Albanaca u politički i društveni život. U julu 2002. godine održani su vanredni izbori za skupštine opština Preševo, Bujanovac i Medveđa po novom zakonu²³³. Ovaj zakon ispravio je dotadašnje diskriminirajuće odredbe o podeli ovih opština na izborne jedinice (podelom je bila zagarantovana premoć srpskih odbornika u SO Bujanovac) i uveo je proporcionalni izborni sistem na lokalnom nivou²³⁴. Predstavnicima albanskih političkih partija pobedili su na izborima u opštinama Bujanovac i Preševo²³⁵ i formirani su demokratski organi vlasti²³⁶.

Ključni događaji u 2009. godini

Politička i bezbednosna situacija

Nakon održavanja lokalnih izbora u Srbiji, 11. maja 2008. godine, u opština Preševo i Bujanovac uspostavljena je vlast albanskih partija²³⁷. Predstavnicima

---

kt.gov.yu/dokumenti/history_sr.pdf, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine

230 Vidi gore pod 226

231 *Zakon o amnestiji i predlog izmena Zakona o privatizaciji*, B92, 12. februar 2001. godine, sajt: <http://www.b92.net/info/vesti/index.php?dd=12&mm=2&yyyy=2001>, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine

232 Zakon o amnestiji, Službeni glasnik RS broj 10/01, usvojen 14. februara 2001. godine i Zakon o amnestiji, Službeni glasnik SCG broj 37/2002, usvojen 4. juna 2002. godine

233 Izbori su održani 28. jula 2002. godine, po Zakonu o lokalnim izborima usvojenim 13. juna 2002. godine, Službeni glasnik RS broj 33/2002 od 13. juna 2002. godine

234 Ibid

235 Rezultati izbora u Preševu i Bujanovcu dostupni su na sajtu CESID-a: http://www.cesid.org/rezultati/bpm_jul_2002/index.jsp, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine

236 O izborima 2002. godine videti i izveštaj posmatračke misije OEBS-a na sajtu: http://www.osce.org/documents/odihr/2002/07/1354_sr.pdf, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine

237 Rezultati izbora od 11. maja 2008. godine dostupni su na sajtu CESID-a: http://www.cesid.org/rezultati/sr_maj_2008-lokalni/index.jsp, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine

srpskih političkih partija nisu ušli u vlast. Po rečima predstavnika albanskih političkih partija, razlog za ovo su preterani zahtevi stranaka sa kojima se razgovaralo (u Bujanovcu se razgovaralo sa Demokratskom strankom i grupom građana)²³⁸.

U Preševu je na vlasti koalicija Partije za demokratsko delovanje (PDD) i Demokratske partije Albanaca (DPA)²³⁹. Ove dve stranke bile su do izbora žestoki politički protivnici. U Bujanovcu je na vlasti koalicija PDD, Pokreta za demokratski progres i Demokratske unije doline²⁴⁰.

Na izbore za parlament Srbije koji su održani takođe 11. maja 2008. godine izašla je samo jedna stranka Albanaca, PDD. U koaliciji sa grupom građana, oni su na izbore izašli kao lista Koalicija Albanaca Preševske doline i osvojili su jedan mandat²⁴¹. Partija za demokratsko delovanje i Pokret za demokratski progres bojkotovali su izbore, dok Demokratska unija doline nije uspjela do poslednjeg trenutka da se dogovori sa PDD o zajedničkom nastupu²⁴².

Koordinaciono telo za jug Srbije drastično je smanjilo svoje aktivnosti od 2004. godine i dolaska na vlast vlade Vojislava Koštunice, da bi uredbom od 10. novembra 2005. godine bila formirana Služba Koordinacionog tela koja je preuzela sve operativne zadatke u svoj delokrug rada²⁴³. Koordinaciono telo je reformisano 2007. godine, uvođenjem šest potpredsedničkih mesta i stvaranjem tri operativna tima: za ekonomiju i infrastrukturu, za bezbednost i pravosuđe i za socijalna pitanja i integraciju²⁴⁴. Predstavnici Albanaca odbili su u tom momentu da se uključe u timove, nezadovoljni funkcionisanjem Koordinacionog tela²⁴⁵. Uz posredovanje misije OEBS-a u Srbiji, u martu 2009. godine je potpisan sporazum o principima rekonstrukcije Koordinacionog tela na osnovu kog su se predstavnici Albanaca vratili u ovu

---

238 Intervju sa Šaipom Kamberijem, Bujanovac, 6. oktobar 2009. godine, intervju sa Nagipom Arifijem, 6. oktobar 2009. godine, dokumentacija Inicijative

239 *Bez Srba u vlasti na jugu Srbije*, B92, 14. jul 2008. godine, sajt: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=07&dd=14&nav_id=308349, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine

240 Ibid

241 Sve informacije o listama i rezultatima izbora dostupne su na sajtu Republičke izborne komisije: http://www.rik.parlament.sr.gov.yu/cirilica/propisi_frames.htm, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine

242 Intervju sa Skenderom Destanijem, 5. novembar 2009. godine, intervju sa Mentorom Nuhijuom, 5. novembar 2009. godine, dokumentacija Inicijative

243 Uredba Vlade Srbije o osnivanju Službe Koordinacionog tela od 10. novembra 2005. godine

244 Odluka Vlade Srbije o uređenju Koordinacionog tela od 28. avgusta 2007. godine

245 *Ključ za pograničnu zonu*, Vreme, specijalni dodatak, 21. februar 2008. godine, I dalje bez Albanaca, B92, 18. decembar 2007. godine, sajt: http://www.b92.net/info/vesti/u_fokusu.php?id=22&start=15&nav_id=276986, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine

instituciju²⁴⁶. Deo albanskih političkih stranaka nije prihvatio ovaj sporazum, ocenjujući nelegitimnim potpis Rize Halimija, poslanika u Skupštini Srbije²⁴⁷.

Na području opština Preševo i Bujanovac još uvek se nalaze velike snage Vojске i policije Srbije. Prisustvo žandarmerije (specijalne policijske službe) vidljivo je na ulicama naselja. Naoružani i maskirani pripadnici žandarmerije mogu se videti kako borbenim vozilima prolaze ulicama Preševa i Bujanovca sa cevima uperenim u građane²⁴⁸. Predstavnici Albanaca nekoliko puta su tražili od državnih organa da se prestane sa ovakvom praksom, ali do sada nije bilo rezultata²⁴⁹.

Sva hapšenja i operacije pretresanja ljudi i objekata na području Preševa i Bujanovca obavlja žandarmerija, iako bi ona to trebalo da čini samo u izuzetnim situacijama²⁵⁰. Ovakvo ponašanje žandarmerije izaziva uznemirenje kod lokalnog stanovništva. Poslednji slučaj zabeležen je 14. jula 2009. godine, kada je bačena bomba na zgradu u blizini železničke stanice u Preševu. U napadu su povređene dve osobe²⁵¹. Žandarmerija je u potrazi za počiniocima upala u kuće Sadata Nuhiua (Sadat Nuhiu), Hajruša Nuhiua (Hajrush Nuhiu), Gafura Dalipija (Gafurr Dalipi) i Čenana Mehmetija (Qenan Mehmeti). Upad je izvršen nasilno, bez naredbe istražnog sudije i uz fizičko maltretiranje civila koji su se zatekli u ovim kućama. Tom prilikom načinjena je materijalna šteta na pretresanim objektima, a članovima porodice Dalipi nanete su lakše telesne povrede²⁵².

U selu Lučane, u blizini Bujanovca, 9. jula 2009. godine je zabeležen napad zoljom na oklopna vozila žandarmerije. Nijedan od ovih slučajeva nema još uvek sudski epilog²⁵³.

---

246 Dogovor sa Albancima s juga, B92, 27. mart 2009. godine, dostupno na sajtu: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=03&dd=27&nav_category=11&nav_id=352353, posećen poslednji put 18. decembra 2009. godine

247 *Destani nezadovoljan sporazumom*, B92, 2. april 2009. godine, dostupno na sajtu: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=04&dd=02&nav_category=11&nav_id=353426, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine

248 Izveštaj sa istraživanju u Preševu i Bujanovcu, oktobar i novembar 2009. godine, dokumentacija Inicijative

249 Intervjui sa predstavnicima Albanaca u Preševu i Bujanovcu, oktobar i novembar 2009. godine, dokumentacija Inicijative

250 Ibid

251 *Lideri sa juga osuđuju napad*, B92, 14. jul 2009. godine, dostupno na sajtu: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=07&dd=14&nav_category=11&nav_id=371272, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine

252 Intervjui sa članovima porodica Dalipi, Nuhiu i Mehmeti u Preševu 15. jula 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

253 *Podmetnuta bomba raznela policijski džip*, Blic, 8. jun 2008. godine, dostupno na sajtu: <http://www.blic.co.yu/hronika.php?id=44659>, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine

Sloboda nacionalnog izjašnjavanja i zabrana diskriminacije i asimilacije

Prema rezultatima poslednjeg popisa iz 2002. godine u Srbiji živi 61.647 stanovnika albanske nacionalnosti, od čega na jugu Srbije 54.777²⁵⁴. Broj Albanaca u ove dve opštine smanjio se u odnosu na popis iz 1991. godine za skoro 10.000, dok je broj Srba ostao približno isti²⁵⁵. Ovakvo smanjenje zabeleženo je i pored visokog nataliteta u Preševu i Bujanovcu. Objašnjenje se nalazi u velikom odseljavanju tokom sukoba na Kosovu 1999. godine, zatim odlaskom velikog broja mladih na školovanje u susedne zemlje, kao i odseljavanjem zbog loše ekonomske situacije.

POPIS 1991. Preševo i Bujanovac		POPIS 2002. Preševo i Bujanovac	
Ukupno	88.181	Ukupno	78.224
Albanci	64.580	Albanci	54.777
Srbi	17.866	Srbi	17.766

Pravo na slobodu veroispovesti

Verska prava Albanaca u Preševu i Bujanovcu nisu ugrožena. Albanci u ovim opštinama su većinom islamske veroispovesti. Islamska verska zajednica ima svoje verske objekte i neometano obavlja službu u njima. Verska nastava izvodi se u školama neometano²⁵⁶. Odbor Islamske zajednice u Preševu nije se svrstavao tokom sukoba i podela unutar Islamske zajednice Srbije²⁵⁷.

Pravo na informisanje na maternjem jeziku

U Bujanovcu i Preševu, program na albanskom jeziku emituju po dve televizijske i po jedna radio stanica. Na konkursu za dodelu frekvencija, raspisanom u novembru 2007. godine, dozvole su dobile Televizija Bujanovac i Radio Ema (u Bujanovcu), kao i Televizija Aldi i radio Aldi u Preševu²⁵⁸. Televizija Bujanovac je u

254 Rezultati popisa iz 2002. godine dostupni su na sajtu Republičkog zavoda za statistiku: <http://webzrs.statserb.rs.gov.yu/axd/popis.htm>, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine

255 *Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 1991. godine*, Savezni zavod za statistiku, Beograd, 1992

256 Intervju sa Adnanom Ahmedijem, predsednikom Odbora Islamske zajednice u Preševu, 19. februar 2010. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

257 Više o ovome u delu izveštaja: Položaj Bošnjaka u Sandžaku

258 Odluka o izdavanju regionalnih i lokalnih dozvola za emitovanje TV programa, 16. novembar 2007. godine, dostupna na sajtu RRA: <http://www.rra.org.yu/srpski/lista-region-lokaltv.doc>, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine i Odluka o izdavanju lokalnih dozvola za emitovanje radio programa, 16. novembar 2007. godine, dostupna na sajtu RRA: <http://www.rra.org.yu/srpski/RRA-lista-lokal-radio.pdf>, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine

vlasništvu Skupštine opštine Bujanovac, dok su ostali mediji koji su dobili dozvole u privatnom vlasništvu. Štampani mediji na albanskom jeziku ne postoje.

Radio i televizijske stanice koje nisu dobile frekvencije još uvek emituju program i pored naloga RRA da prestanu sa radom. Direktor RTV Bujanovac, Džahid Ramadani, rekao je istraživaču Inicijative da je ova kuća pokrenula postupak pred Vrhovnih sudom Srbije zbog nedobijanja frekvencije za emitovanje radio programa²⁵⁹. Po rečima Ramadanija, obrazloženje RRA nije jasno i ne vidi se na osnovu kojih kriterijuma je odučivano²⁶⁰.

Javni servis opštine Preševo, RTV Preševo, takođe nije dobio dozvolu za emitovanje programa²⁶¹. Skupština opštine Preševo²⁶² je na sednici održanoj 15. aprila 2009 godine usvojila zaključak kojim se od Saveta RRA traži da preispita odluku o dodeli frekvencija i dodeli frekvenciju RTV Preševo.

RTV Preševo emituje svoj program na albanskom i srpskom jeziku, a po rečima direktora ove medijske kuće, plan da se otvori i program na romskom jeziku (An-glunipe) propao je zbog nedobijanja frekvencije. Radio program na romskom jeziku se emituje svakog dana.²⁶³ RTV Aldi program emituje na albanskom jeziku. U početku je postojao i program na srpskom, ali je ukinut zbog male gledanosti i visokih troškova²⁶⁴.

RTV Bujanovac emituje program na sva tri jezika (albanskom, srpskom i romskom). Jednom nedeljno emituje se jednočasovni program „Romano Krlo“ (Glas Roma)²⁶⁵. Privatna TV Spektri iz Bujanovca emituje program samo na albanskom jeziku²⁶⁶. Radio Ema svoj program emituje isključivo na srpskom jeziku.

---

259 Intervju sa Džahidom Ramadanim, 6. novembar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

260 Ibid

261 RTV Preševo osnovana je 3. decembra 2007. godine, odlukom Skupštine opštine Preševo

262 Uпитnik o pravima manjina u opštini Preševo, urađen od strane opštine Preševo i poslat Ministarstvu za ljudska i manjinska prava 6. avgusta 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

263 Intervju sa direktorom RTV Preševo, Rešatom Nezirijem (Reshat Neziri), 12. februar 2010. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

264 Intevju sa direktorom TV Aldi, Isufom Memetijem (Isuf Mehmeti), 12. februar 2010. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

265 Intervju sa direktorom RTV Bujanovac, Sevdailom Hisenijem, 3. novembar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

266 Intervju sa direktorom RTV Spektri, Nedžatom Belulijem, 3. novembar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

Pravo na službenu upotrebu jezika

Zvanični jezici u opštinama Bujanovac i Preševo su srpski i albanski²⁶⁷. Pravo na službenu upotrebu jezika poštuje se delimično u radu opštinskih službi. Sva dokumentacija i službena prepiska u radu SO Preševo su dvojezični, a postoji i mogućnost obraćanja odbornika na sednicama skupštine opštine na albanskom jeziku²⁶⁸. Po rečima Naseru Pajazitija, sekretara SO Preševo, još uvek se dešava da se izvodi iz matičnih knjiga ne izdaju na albanskom jeziku²⁶⁹.

Republički organi često ne poštuju ovo pravo. Sudski i upravni postupci odvijaju se na albanskom jeziku jedinu u opštinskom sudu u Preševu, dok u Bujanovcu to nije slučaj, već se postupci vode uz pomoć sudskog tumača²⁷⁰. Razlog je mali broj sudija Albanaca, ali i sudska administracija koju većinom čine Srbi²⁷¹. Čak se i u opštinskom sudu u Preševu dešava da se postupak po automatizmu vodi na srpskom, iako su sve strane u sporu i sudija albanske nacionalnosti²⁷². Upravni postupci u opštini Preševo se vode na albanskom jeziku, dok je u Bujanovcu to još uvek izuzetak zbog malog broja radnika albanske nacionalnosti²⁷³. Upravni postupci pred republičkim organima, organizacijama i ustanovama vode se isključivo na srpskom jeziku²⁷⁴.

Po novom ustrojstvu sudova i tužilaštava, opštinski sudovi i tužilaštva u Preševu i Bujanovcu su ukinuti²⁷⁵. Njihove nadležnosti prešle na osnovni sud i tužilaštvo u Vranju²⁷⁶. Ovakva situacija značajno će se odraziti na pravo Albanaca na korišćenje svog jezika u sudskim postupcima, ali i na zastupljenost u organima javne vlasti. Konkurs za izbor sudija i tužilaca biće sproveden početkom 2010. godine.

---

267 Statuti opština Bujanovac i Preševo, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

268 Intervju istraživača Inicijative u Preševu i Bujanovcu, oktobar i novembar 2009. godine, nalaze se u dokumentaciji Inicijative

269 Intervju sa Naserom Pajazitijem, sekretarom SO Preševo, 28. septembar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

270 Intervju istraživača Inicijative u Preševu i Bujanovcu, oktobar i novembar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

271 Ibid

272 Intervju sa Bajramom Ibrahimijem (Bajram Ibrahim), konsultantom na pilot projektu DFID-a: Peti opštinski sud u Beogradu i Opštinski sud u Preševu, 6. novembar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

273 Intervju istraživača Inicijative u Preševu i Bujanovcu, oktobar i novembar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

274 Ibid

275 Zakon o sedištimu i područjima sudova i javnih tužilaštava, član 3, stav 1, tačka 5 i član 9, stav 1, tačka 5

276 Ibid

Table sa imenima republičkih institucija su samo na srpskom jeziku²⁷⁷. Imena ulica, trgova i mesta u Preševu su manjim delom ispisana dvojezično, dok je u većini slučajeva i dalje natpis na srpskom jeziku. U Bujanovcu su svi nazivi na srpskom jeziku²⁷⁸. Lična dokumenta još uvek nisu počela da se izdaju na albanskom jeziku i uz korišćenje albanske transkripcije. Načelnik SUPa Preševo rekao je istraživačima Inicijative da su u pitanju “tehnički problemi” koji će biti otklonjeni u prvoj polovini 2010. godine²⁷⁹.

Pravo na obrazovanje na maternjem jeziku

U Preševu i Bujanovcu se odvija nastava na albanskom jeziku u osnovnim i srednjim školama²⁸⁰. U Bujanovcu srednjoškolci albanske nacionalnosti od prošle godine nastavu pohađaju u novoizgrađenoj srejnjoj školi « Sezai Suroi ».²⁸¹ Izgradnja je finansirana sredstvima Vlade Srbije, USAID-a i UNDP-a²⁸².

U Preševu, u gimnaziji „Skenderbeg“, nastava se odvija na albanskom i na srpskom jeziku. U ovoj školi ima ukupno 1052 učenika, od kojih 1020 pohađaju nastavu na albanskom, a 32 na srpskom jeziku²⁸³. U tehničkoj školi „Preševo“ nastava se takođe odvija na albanskom i srpskom jeziku. Na albanskom nastavu pohađa 1266 učenika, a na srpskom jeziku njih 112.²⁸⁴

Inicijativa za otvaranje fakulteta na albanskom jeziku u ovom delu Srbije postoji od 2002. godine. Predstavnici Albanaca zahtevali su da se u Preševu otvori odeljenje Učiteljskog fakulteta u Nišu koje bi nastavu izvodilo na albanskom jeziku²⁸⁵. Tek 2009. godine, počeli su ozbiljni pregovori oko uspostavljanja fakulteta. U oktobru 2009. godine otvorena su prva odeljenja Pravnog i Ekonomskog fakulteta

---

277 Terensko istraživanje istraživača Inicijative u Preševu i Bujanovcu, oktobar i novembar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

278 Ibid

279 Intervju istraživača Inicijative sa načelnikom SUPa Preševo Avdijem Bajramijem (Avdi Bajrami), 1. mart 2010. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

280 Ibid

281 Istraživanje u školi „Sezai Suroi“, Bujanovac, 7. novembar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

282 Intervju sa direktorom škole „Sezai Suroi“, Bujanovac, 7. novembar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

283 Intervju sa direktorom Gimnazije “ Skenderbeg”, Abdurahmanom Zulfuom (Abdurahman Zulfu), 15. septembar 2009 godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

284 Intervju sa direktorom tehničke škole “Preševo”, Talatom Arifijem (Talat Arifi), 15. septembar 2009 godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

285 Intervjui sa predstavnicima albanskih političkih partija u Preševu i Bujanovcu, 5. i 6. novembar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

Univerziteta u Nišu gde se nastava odvija na srpskom jeziku, ali postoji i simultani prevod na albanskom jeziku²⁸⁶. Odeljenja su smeštena u Medveđi.

Učenici uče iz udžbenika koji su uvezeni sa Kosova ili iz Albanije. Ministar prosvete svake godine potpisuje saglasnost za uvoz udžbenika, tako da je ovo pitanje prepušteno dobroj volji aktuelnog ministra. Ne postoji sistemsko rešenje koje bi rešilo ove probleme. Ministri ni jedne godine nisu dozvolili uvoz udžbenika iz istorije, geografije, književnosti, muzičke i likovne kulture, tako da profesori iz ovih predmeta improvizuju nastavu, koristeći se starim udžbenicima ili diktiraju gradivo učenicima²⁸⁷.

Pravo na učešće u javnoj vlasti

Albanci nisu ravnopravno zastupljeni u organima javne vlasti. Ravnopravnost u ovoj oblasti narušena je početkom 90-ih godina i još uvek nije uspostavljena.

U sudskim organima u Bujanovcu zaposleno je 18 Albanaca, 61 Srbin i nijedan Rom²⁸⁸, dok u Preševu u sudskim organima radi 27 Albanaca, 37 Srba i 4 Roma.²⁸⁹

U Preševu radi troje sudija albanske nacionalnosti (od ukupno 5)²⁹⁰. Među sudijama za prekršaje u Preševu, dvoje su srpske (uključujući starešinu organa za prekršaje), a dvoje albanske nacionalnosti. Sudije srpske nacionalnosti nisu iz Preševa, već su iz Leskovca i Vranja²⁹¹. U Bujanovcu je jedan sudija albanske nacionalnosti, jedan sudija za prekršaje i jedan zamenik opštinskog javnog tužioca²⁹².

U Okružnom sudu u Vranju koji je do 1. januara 2009. godine postojao i teritorijalno pokrivaio ovo područje, nije radila ni jedna osoba albanske nacionalnosti²⁹³. Opštinski javni tužilac u Preševu i jedan zamenik su albanske, dok je drugi zamenik srpske nacionalnosti²⁹⁴.

---

286 Medveđa: Fakulteti i na albanskom, B92, 12. oktobar 2009. godine, dostupno na sajtu: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=10&dd=12&nav_id=386183, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

287 Intervju istraživača Inicijative u Preševu i Bujanovcu, oktobar i novembar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

288 Svi podaci dobijeni su zvaničnim putem od opština Preševo i Bujanovac i nalaze se i u izveštaju koji su ove opštine podnele Ministarstvu za ljudska i manjinska prava u avgustu 2009. godine, dokumentacija Inicijative

289 Ibid

290 Ibid

291 Ibid

292 Ibid

293 Ibid

294 Ibid

Veliki problem u prošlosti predstavljalo je polaganje pravosudnih ispita, koji su obavezni za obavljanje bilo koje sudske ili tužilačke funkcije. Uz pomoć misije OEBS-a u Srbiji organizovana je 2007. godine priprema pravnika albanske nacionalnosti za polaganje pravosudnih ispita, kako bi mogao da se poveća broj sudija²⁹⁵. Trenutno oko 10 pripravnika stažira u opštinskom sudu u Preševu.

Ovako izgleda tabelarni prikaz zaposlenih po nacionalnoj pripadnosti u pojedinim javnim institucijama u Preševu i Bujanovcu:

Preševo²⁹⁶:

ORGANI	ALBANCI	SRBI	ROMI
Opštinsko veće	11	0	0
Opštinska administracija	108	7	1
Dom kulture	10	2	0
Dom zdravlja	130	44	1
Policajska stanica	125	120	3
Katastarska služba za nepokretnu imovinu	2	8	0
Poreska uprava	1	4	0
PTT	8	12	0

295 Intervju istraživača Inicijative sa Martinom Bruksom, kancelarija OSCE-a u Bujanovcu, 6. novembar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

296 Intervju istraživača Inicijative u Preševu i Bujanovcu, oktobar i novembar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

Bujanovac²⁹⁷:

ORGANI	ALBANCI	SRBI	ROMI
Opštinska administracija	74	84	4
Policijska stanica	107	198	2
Poreska uprava	0	4	0
PTT	8	14	0
Katastarska služba za nepokretnu imovinu	0	10	0
Specijalna bolnica za rehabilitaciju	1	130	1
Dom kulture	8	6	3
Dom zdravlja	176	59	2

Uz angažovanje Koordinacionog tela za jug Srbije i predstavnika međunarodnih organizacija, posebno OEBS-a, stvorena je multietnička policija na ovom prostoru tako da je u izvesnoj meri uravnotežena struktura policijskih jedinica u Bujanovcu i Preševu. Načelnik policije u Preševu je albanske, dok je u Bujanovcu srpske nacionalnosti²⁹⁸.

Predstavnici Albanaca ističu da je problem tretiranje ovdašnjih policajaca. Ti ljudi nemaju nikakav autoritet van Preševa i Bujanovca, tj, posmatraju ih kao specijalnu policiju samo za ovaj kraj. To stvara osećaj neravnopravnosti i manje vrednosti. Takođe, ne čine se napori da se Albanci uključe i u druge strukture policije (kriminalistička, specijalne jedinice itd.)²⁹⁹.

U skupštini Srbije jedan poslanik je albanske nacionalnosti. Riza Halimi, predsednik Partije demokratskog delovanja iz Preševa, izabran je na listi Koalicije

297 Ibid

298 Intervju istraživača Inicijative sa Martinom Bruksom, kancelarija OSCE-a u Bujanovcu, 6. novembar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

299 Intervju istraživača Inicijative u Preševu i Bujanovcu, oktobar i novembar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

Albanaca Preševske doline³⁰⁰. Halimi nije bio pozvan da uzme učesće u vlasti. U vladi Srbije, kao ni u telima koje ona osniva, nema predstavnika Albanaca.

Zaključci

- Broj Albanaca na teritoriji opština Preševo i Bujanovac smanjio se između dva popisa za više od 10.000. U isto vreme, broj Srba ostao je približno isti.

- Još uvek nije smanjeno nepoverenje Albanaca prema državi Srbiji. Sve mere koje su preduzete bile su kratkoročne i nisu na duži rok omogućile punu integraciju.

- Koordinacioni centar za jug Srbije izgubio je veliki deo sredstava i sav politički uticaj 2004. godine, nakon dolaska vlade Vojislava Koštunice. Projekti koji su predstavljali deo dugoročnog plana još uvek nisu realizovani, a većina investicija države na ovom području je obustavljena. Rekonstrukcija centra i povratak Albanaca u ovu instituciju još uvek nije zaživela, iako je uz posredovanje misije OEBS-a postignut sporazum o reformi Koordinacionog centra.

- Prisustvo vojske i policije na području Preševa i Bujanovca je i dalje veliko. Poseban problem predstavlja žandarmerija koja obavlja hapšenja, pretrese i druge policijske radnje umesto redovne policije. Žandarmerija se ulicama Bujanovca i Preševa kreće pod punom ratnom opremom (otkriveno naoružanje na vozilima upereno u građane, maskirana lica, vojni konvoji...).

- U Vladi Republike Srbije nema ministara niti zamenika, pomoćnika ili državnih sekretara albanske nacionalnosti. Samo jedan od 250 poslanika je Albanac. Prilikom predizborne kampanje, stranke čija je centrala u Beogradu upadljivo su zaobilazile Preševo.

- U Preševu i Bujanovcu funkcionišu po dve televizijske i radio stanice. Na konkursu RRA frekvencije za to područje dodeljene su televiziji Bujanovac i televiziji Aldi iz Preševa, kao i radio Emi iz Bujanovca i radio Aldi iz Preševa. Radio Ema svoj program emituje na srpskom, televizija i radio Aldi na albanskom, dok televizija Bujanovac svoj program emituje na albanskom, srpskom i romskom jeziku.

- Republičke institucije ne poštuju pravo na ravnopravnu upotrebu maternjeg jezika. U Bujanovcu se sudski postupci ne vode na albanskom iako ima sudija Albanaca, jer sudsku administraciju uglavnom čine Srbi. Sve table institucija čije sedište je u Beogradu su ispisane isključivo na srpskom jeziku.

- Obrazovanje na albanskom jeziku postoji u obe opštine na osnovnom i srednjoškolskom nivou. Tek od oktobra 2009. godine počela su sa radom odeljenja Pravnog i Ekonomskog fakulteta u Nišu na albanskom jeziku. Odeljenja su smeštena u Medvedi.

- Ne poštuje se pravo na ravnopravnu zastupljenost u organima javne vlasti.

---

300 Sve informacije o listama i rezultatima izbora dostupne su na sajtu Republičke izborne komisije: http://www.rik.parlament.sr.gov.yu/cirilica/propisi_frames.htm, poslednji put posećen 18. decembra 2009. godine

Posebno je uočljiva diskriminacija kada su u pitanju republičke institucije u kojima je mnogo više zaposlenih Srba (u nekim institucijama, poput poreske uprave u Bujanovcu, svi zaposleni su srpske nacionalnosti).

- Novim Zakonom o sedištim i područjima sudova i javnih tužilaštava ukinuti su opštinski sudovi i javna tužilaštva u Preševu i Bujanovcu. Ovo će značajno doprineti uskraćivanju prava građanima albanske nacionalnosti na ravnopravnu zastupljenost u organima javne vlasti i na vođenje sudskih postupaka na albanskom jeziku.

Preporuke

- Vlada Republike Srbije mora hitno da uspostavi dijalog sa predstavnicima lokalnih vlasti u Preševu i Bujanovcu u cilju ponovnog aktiviranja mera za integraciju Albanaca u srbijansko društvo i ekonomske pomoći regionu. U tom smislu je od posebnog značaja poboljšanje rada Koordinacionog centra za jug Srbije.

- Neophodno je smanjenje prisustva vojske i policije (posebno žandarmerije) na području Preševa i Bujanovca. Posebno je nedopustivo da se jedinice žandarmerije kreću kroz naseljena mesta pod punom ratnom opremom i sa cevima uperenim u građane.

- Neophodno je hitno uspostaviti zvanične kontakte između resornih ministarstava i predstavnika albanske nacionalne zajednice. Posebno je važno da redovne kontakte održavaju ministarstva obrazovanja, kulture, za ljudska i manjinska prava, ali i ministarstva vojske i policije.

- Zastupljenost građana albanske nacionalnosti u državnim organima mora da se poveća. U institucijama sa sedištem u Beogradu, radi zanemarljiv broj Albanaca, a nema ih ni u Vladi Srbije, ni u službama Pčinjskog okruga sa sedištem u Vranju.

- Još uvek nije rešen problem suđenja na albanskom jeziku. Ukidanjem osnovnih sudova u Bujanovcu i Preševu ovaj problem će se dodatno uvećati. Neophodno je uložiti napore da sudovi u Vranju koji teritorijalno pokrivaju ovo područje budu osposobljeni da sude na albanskom jeziku. Treba intenzivirati obuku Albanaca za polaganje pravosudnih ispita koju sada sprovodi misija OEBS-a u Beogradu

- Iako je broj Albanaca u policiji drastično povećan u odnosu na devedesete, potrebno je nastaviti sa merama afirmativne akcije, kako bi sve jedinice policije postale multietničke. Ovo se posebno odnosi na kriminalističku policiju i specijalne jedinice.

- Vlada Srbije mora pomoći otvaranje Učiteljskog fakulteta u Preševu, na kom bi se nastava odvijala na albanskom jeziku. Ovaj fakultet bi omogućio školovanje budućih kadrova za izvođenje osnovno-školske nastave na albanskom, ali bi takođe zastavio masovno iseljavanje mladih ljudi koji odlaze na školovanje u susedne zemlje.

- Nastava na albanskom jeziku izvodi se otežano zbog nepostojanja adekvatnih udžbenika. Vlada Srbije dužna je da materijalno pomogne štampanje ovih udžbenika, jer prevod srpskih udžbenika na albanski nije adekvatno rešenje. Dok se ne omogući štampanje, mora se dozvoliti neometan uvoz udžbenika sa Kosova ili iz Albanije.

IZVEŠTAJ O STANJU LJUDSKIH PRAVA BOŠNJAKA U SANDŽAKU

Uvod

Sandžak je regija na granici Srbije i Crne Gore, koja obuhvata površinu od oko 8000 km², a središte mu je grad Novi Pazar. Sandžak u Srbiji obuhvata opštine Novi Pazar, Tutin, Sjenicu, Novu Varoš, Priboj i Prijepolje. U Novom Pazaru, Sjenici i Tutinu, većinu stanovništva čine Bošnjaci³⁰¹. Administrativno, opštine Novi Pazar i Tutin su deo Raškog okruga, a opštine Sjenica, Nova Varoš, Prijepolje i Priboj su deo Zlatiborskog okruga. U celoj Republici Srbiji, po popisu iz 2002. godine³⁰², živi 155.590 Bošnjaka - Muslimana, od kojih 142.350³⁰³ živi u Sandžaku.

Istorijat

U proleće 1992. godine, gradovi i druga naselja u Sandžaku našli su se u topovsko-tenkovskom okruženju jedinica Vojske Jugoslavije. Do okončanja rata u Bosni u pograničnim opštinama (kao što je Priboj), bio je smešten veliki broj pripadnika Užičkog korpusa Vojske Jugoslavije. Maltretiranje i pretresanje kuća lokalnih Bošnjaka postali su svakodnevnica. Zbog straha mnoge porodice su se iselile, a njihove kuće su opljačkane i zapaljene³⁰⁴.

Organizacije za ljudska prava registrovale su više od 1.000 slučajeva policijskih pretresa bošnjačkih kuća u potrazi za oružjem tokom 1992, 1993. i 1994. godine³⁰⁵. Tom prilikom nekoliko stotina ljudi je pritvoreno, a mnogi su fizički i psihički zlostavljani³⁰⁶. Za sistematsku policijsku torturu nad Bošnjacima nikada niko nije odgovarao³⁰⁷.

---

301 Rezultati popisa dostupni su na sajtu <http://webrzs.stat.gov.rs/>, poselndji put posećen 18. novembra 2009. godine

302 Ibid

303 Zvaničan naziv za Bošnjake u SFRJ je bio Muslimani. U Sarajevu, na kongresu bošnjačke naučne elite, 1993. godine usvojen je naziv Bošnjak za sve Muslimane na području bivše SFRJ. Ipak, jedan deo ljudi se i dalje izjašnjava kao Muslimani.

304 *Bilten*, Fond za humanitarno pravo, Beograd, 2007. godina

305 O torturi u Sandžaku videti više u izveštajima Fonda za humanitarno pravo, Helsinškog odbora za ljudska prava i Sandžackog odbora za zaštitu ljudskih prava i sloboda.

306 Ibid

307 Posebno su karakteristični slučajevi Sulje Muratovića i Mustafe Džigala, koje je pred sudom zastupao Fond za humanitarno pravo. Oba slučaja su zastarela. Više o tome u: Sandžacki odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda, Svjedočenja iz Sandžaka, Novi Pazar, 2002. godine

Pripadnici srpske naoružane formacije Osvetnici su 22. oktobra 1992. godine, iz autobusa na liniji Priboj-Rudo-Priboj, izveli 15 muškaraca i jednu ženu (svi bošnjačke nacionalnosti), legitimisali ih i nakon toga odveli u Višegrad u motel Vilina vlas, gde su ih zlostavljali fizički, a potom ih na obali Drine ubili. Za ovo delo osuđeni su Milan Lukić, Oliver Krsmanović, Dragutin Dragičević na po dvadeset godina, a Djordje Šević na petnaest godina zatvora pred Okružnim sudom u Beogradu³⁰⁸.

Spomenik nastradalim meštanima Sjeverina nije podignut, iako je doneta odgovarajuća odluka skupštine opštine Priboj³⁰⁹. Sandžacka demokratska partija tvrdi da opštinsko rukovodstvo ignoriše odluke Skupštine o podizanju spomen – obeležja, dok iz opštine odgovaraju da se još uvek traži pogodna lokacija³¹⁰.

U stanici Štrpci iz voza 671, na pruzi Beograd-Bar, 27. februara 1993. godine, pripadnici iste jedinice oteli su 18 Bošnjaka i 1 Hrvata, kamionom ih prebacili u Višegradsku banju, gde su posle mučenja ubijeni. Za otmicu putnika, odlukom Višeg suda u Bijelom Polju na 15 godina zatvora osuđen je Nebojša Ranisavljević³¹¹.

Na selo Kukurovići u pribojskoj opštini, 18. februara 1993. godine, izvršen je pešadijski i minobacački napad od strane Vojske Jugoslavije. Tom prilikom ubijeni su Mušan Husović, Fatima Sarač i Uzeir Bulutović. Fond za humanitarno pravo (FHP) podneo je 2006. godine Okružnom javnom tužilaštvu u Užicu krivičnu prijavu protiv NN pripadnika Užičkog korpusa VJ zbog ovog zločina. Tužilaštvo u Užicu je obavestilo FHP da je predmet prosleđen Tužilaštvu za ratne zločine. Republičkom javnom pravobranilaštvu FHP je u ime 20 stanovnika sela Kukurovići, podneo je Zahtev za poravnanje sa Republikom Srbijom, zbog odgovornosti za uništavanje njihovih domova³¹².

Deo rukovodstva i članstva SDA, 1994. godine je uhapšen pod optužbom da su nasilnim putem hteli stvoriti državu Sandžak. Uhapšeni Bošnjaci su prošli kroz

308 Presuda dostupna na sajtu: http://okruznisudbg.rs/content/2005/predmeti/prvostepeno_kriv/sjeverin/view?searchterm=%D0%BC%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D0%BD%20%D0%BB%D1%83%D0%BA%D0%B8%D1%9B%20OR%20%D0%BC%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D0%BD%20%D0%BB%D1%83%D0%BA%D0%B8%D1%9B, poslednji put posećen 19. decembra 2009. godine

309 Problem i spomen-obeležje za žrtve, Danas, 22. oktobar 2009. godine, dostupno na sajtu: http://www.danas.rs/dodaci/sandzak/problem_i_spomenobelezje_za_zrtve.42.html?news_id=174921, poslednji put posećen 19. decembra 2009. godine

310 Ibid

311 Na 16. godišnjicu još se čeka istina, Radio Slobodna Evropa, 24. februar 2009. godine, dostupno na sajtu: <http://www.slobodnaevropa.org/Content/strpci/1500598.html>, poslenji put posećen 19. decembra 2009. godine

312 Saopštenje FHP-a od 20. marta 2007. godine, dostupno na sajtu: <http://www.hlc-rdc.org/Pravda-IR Reforma//Reparacije-Novcane/433.sr.html>, poslednji put posećen 19. decembra 2009. godine

torturu i mučenja da bi priznali nepostojeća krivična dela³¹³. U pitanju su politička suđenja u Srbiji i Crnoj Gori. Prvobitnu osuđujuću presudu odbacio je Vrhovni sud Srbije 1996. godine i vratio slučaj na ponovno razmatranje prvostepenom sudu³¹⁴. Ovaj predmet još uvek nije rešen. Optuženi se nalaze pod teškom optužbom, bez naznaka da proces bude okončan³¹⁵.

Ključni događaji u 2009. godini

Politička situacija

Dve najuticajnije stranke u Sandžaku koje okupljaju bošnjačko stanovništvo, su Stranka demokratske akcije (SDA) Sulejmana Ugljanina i Sandžačka demokratska partija (SDP), do nedavno pod vodstvom Rasima Ljajića, a sada Rešada Hodžića. Političku situaciju karakterišu žestoki politički sukobi. Sukobi su kulminirali 2006. godine ubistvom Ruždije Durovića, kandidata za odbornika Liste za Sandžak. Durović je ubijen ispred biračkog mesta u Novom Pazaru, nakon međusobne tuče pripadnika SDA i SDP. U prethodne tri godine, zabeleženi su i brojni drugi incidenti, kao što su bombaški napadi na zgradu opštine, kuće i vikendice odbornika. Prilikom napada na kuću aktiviste SDA Hajrovića, njegova supruga Zumreta Hajrović je umrla od posledica ranjavanja³¹⁶.

Sredinom januara 2009. godine u Novom Pazaru, došlo je do sukoba obezbeđenja Doma kulture s predstavnicima Bošnjačke liste za evropski Sandžak koji su hteli da uđu u prostorije koje su zakupili kada je Sulejman Ugljanin bio na čelu opštine. Epilog sukoba je jedna ranjena osoba i troje povređenih, kao i velika materijalna šteta. Predstavnici oba bošnjačka bloka, međusobno su se optuživali za incident. Gradsko pravobranilaštvo u Novom Pazaru podnelo je Okružnom javnom tužilaštvu krivičnu prijavu protiv Sulejmana Ugljanina i 50 aktivista SDA³¹⁷.

Poslednji lokalni izbori u Srbiji su bili u maju 2008. godine. Nakon izbora, u Novom Pazaru većinu su formirali Lista za evropski Novi Pazar (Rasim Ljajić) i Jedinstvena srpska lista. Apsolutnu većinu u Tutinu ima Ugljaninova „Bošnjačka lista za evropski Sandžak“. Skupštinsku većinu u Sjenici čine koalicija „Za evropsku Sjenicu SDP,DS,LDP“, Evropski pokret Sandžaka, DSS i Jedinstvena lista SPS,SRS

313 Sjeverin, 13 godina posle, Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava, 2005

314 *Helsinške sveske* 28, Helsinški odbor za ljudska prava, Beograd, 2007

315 Prava i slobode u Sandžaku, Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda, 2006. godina

316 Godišnji izveštaj Helsinškog odbora za ljudska prava, Helsinški odbor za ljudska prava, Beograd, 2006. godina

317 *Novi Pazar: relativno mirno*, B92, 18. januar 2009. godine, dostupno na sajtu: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=01&dd=18&nav_id=339847, poslednji put posećen 15. decembra 2009. godine

i NS i Grupa građana “Dosta je”. Dan pre isteka zakonskog roka konstituisana je lokalna vlast u Prijepolju, koju čine SDP, SNS i koalicija Zajedno za bolje Prijeplje. U Priboju vlast čine SRS, DSS-NS, SPS-PUPS, Stranka demokratske akcije i grupa građana “Pokret za Priboj-doktor Dragan Gaga Četković”. U Novoj Varoši vladajuću većinu čine DS, G17+, SPS, NS i SDP³¹⁸.

Sloboda nacionalnog izjašnjavanja i zabrana diskriminacije i asimilacije

Prema rezultatima poslednjeg popisa iz 2002. godine, u Srbiji živi 155.590 građana bošnjačke nacionalnosti. Tabelarni prikaz stanovnika po gradovima u srbijanskom Sandžaku, prema popisu iz 2002. godine, izgleda ovako³¹⁹:

Naziv grada	Srba	Bošnjaka/Muslimana	Ukupno
Novi Pazar	17.599	67.192	85.996
Sjenica	6572	21.171	27.970
Tutin	1299	28.542	30.054
Priboj	22.523	6994	30.377
Prijepolje	23.402	16.921	41.188
Nova Varoš	18.001	1530	19.982

Važno je napomenuti da je opština Priboj imala pre rata u Bosni i Hercegovini 35.951 stanovnika, od čega je Muslimana bilo 10.927. Prema popisu iz 2002. godine Bošnjaka (Muslimana) ima 6.994. Ovaj značajan pad broja stanovnika, delom je posledica politike koju su vlasti u Srbiji sprovodile na ovim prostorima. Naime, prvo masovno iseljavanje desilo se u junu 1992. godine, kada se više od 500 porodica iselilo, podstaknuto prisustvom vojnih i paravojnih srpskih grupa iz Bosne. Učestali incidenti na nacionalnoj osnovi, životna ugroženost meštana pograničnih sela prilikom dolaska u Priboj i javne sumnje u lojalnost građana muslimanske nacionalnosti dovode do iseljavanja više od 3000 ljudi³²⁰.

318 Rezultati lokalnih izbora dostupni su na sajtu <http://webrzs.stat.gov.rs/>, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

319 Rezultati popisa dostupni su na sajtu <http://webrzs.stat.gov.rs/>, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

320 *Ljudska prava 1991-95*, Fond za humanitarno pravo, Beograd, 1996. godina

Pravo na slobodu veroispovesti

U februaru 2007. godine dolazi do sukoba unutar Islamske zajednice u Srbiji. Formiraju se dve Islamske zajednice: Islamska zajednica Srbije (IZS), na čelu sa Ademom Zilkićem i Islamska zajednica u Srbiji (IZuS), na čelu sa Muamerom Zukorlićem. Zukorlić teži povezivanju sa Islamskom zajednicom BIH i svoj duhovni centar vidi u Sarajevu. Zilkić se zalaže za autonomnost Islamske zajednice Srbije u odnosu na Sarajevo. Dve islamske zajednice međusobno se ne priznaju³²¹. U pokušaju da uspostave kontrolu nad što više vernika i objekata, pripadnici dve islamske zajednice do sada su se više puta fizički sukobljavali i u tim incidentima više osoba je ranjeno³²².

U Tutinu, u maju 2009. godine trebalo je da se održi skup vernika, na kom je bilo predviđeno da se obrati Reis ul ulema Islamske zajednice BIH, Mustafa Cerić. Ministarstvo unutrašnjih poslova i Policijska uprava Novi Pazar odlučili su da iz bezbednosnih razloga zabrane najavljeni skup. Skup je održan u Centralnoj dzamiji u Tutinu, uz veliko prisustvo policije i žandarmerije, odakle je Cerić poručio da se u Sandžaku krše ljudska prava muslimana³²³. Njegova izjava izazvala je oštre reakcije Ministarstva vera Srbije, koje je reisa Cerića nazvalo kontroverznom i zvanično ga proglasilo nepoželjnim gostom u Srbiji³²⁴.

Na skupu koji je organizovan pod pokroviteljstvom Islamske zajednice u Srbiji, u julu 2009. godine, usvojena je Deklaracija kojom se izražava zabrinutost zbog političkog i ekonomskog položaja Bošnjaka u Sandžaku. Takođe se skreće pažnja na kršenja ljudskih prava muslimana u Srbiji i zahteva ostavka ministra vera Šijakovića, zbog njegovih neodmerenih izjava kada je u pitanju reis Cerić³²⁵.

---

321 Više o samoj podeli videti u: Previranja u Islamskoj zajednici, B92, 19. februar 2007. godine, dostupno na sajtu: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2007&mm=02&dd=19&nav_category=12&nav_id=233202, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

322 Novi sukobi između IZuS i IZS, B92, 6. jul 2008. godine, dostupno na sajtu: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2008&mm=07&dd=06&nav_category=12&nav_id=307254, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine; Tuča pristalica Zukorlića i Zilkića, B92, 17. april 2009. godine, dostupno na sajtu: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=04&dd=17&nav_category=11&nav_id=356054, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

323 Cerić se obratio vernicima u Tutinu, B92, 18. maj 2009. godine, dostupno na sajtu: http://www6.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=05&dd=18&nav_category=11&nav_id=361150, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

324 Saopštenje ministarstva vera povodom izjava Mustafe Cerića, dostupno na sajtu: http://www.mv.gov.rs/cir/index.php?option=com_content&task=view&id=239&Itemid=68, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

325 SDP i SDA nisu podržale deklaraciju, B92, 5. jul 2009. godine, dostupno na sajtu: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=07&dd=05&nav_category=11&nav_id=369545, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

Ministarstvo vera Republike Srbije objavilo je konkurs, 15. oktobra 2009. godine, za dodelu stipendija studentima visokih verskih škola. Jedan od kriterijuma za master i doktorske studije za studente koji studiraju u inostranstvu jeste saglasnost, između ostalih, Rijaseta Islamske zajednice Srbije³²⁶. Ovim aktom Ministarstvo vera otvoreno se stavilo na stranu Islamske zajednice Srbije i time onemogućilo pripadnike druge Islamske verske zajednice da učestvuju na konkursu. Islamska zajednica u Srbiji kojom rukovodi muftija Zukorlić, saopštila je da je ponovo žrtva diskriminatorskog ponašanja Ministarstva vera i ministra Bogoljuba Šijakovića³²⁷.

Pravo na informisanje na maternjem jeziku

Pravo na informisanje na maternjem jeziku garantovano je kao jedno od osnovnih manjinskih prava. Prema Zakonu o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina³²⁸, pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na potpuno i nepristrasno obaveštenje na svom jeziku, uključujući pravo na izražavanje, primanje, slanje i razmenu informacija i ideja putem štampe i drugih sredstava javnog obaveštavanja. Ovo pravo garantovano je i Okvirnom konvencijom za zaštitu nacionalnih manjina, koju je SRJ ratifikovala³²⁹, kao i Evropskom poveljom o regionalnim i manjinskim jezicima³³⁰. Informisanje na manjinskom jeziku ne mora nužno da podrazumeva postojanje sopstvenog medija, već se pripadnici nacionalnih manjina mogu informisati i preko javnog servisa.

U Sandžaku postoji jedna televizija, koja celokupan program emituje na bosanskom jeziku (program koji je rezultat sopstvene produkcije). U pitanju je lokalna TV Tutin koja je od kablovskog distributera SBB zatražila uključivanje u njihov sistem prenosa na području Novog Pazara, predočavajući im činjenicu da su jedina televizija u regionu koja svoj program emituje na bosanskom jeziku. SBB je to odbila³³¹ i u sistem uključila Bošnjačku TV koja nema dozvolu za rad³³².

Kada je reč o ostalim televizijama u regionu, kao što je npr. Regionalna televizija iz Novog Pazara ili TV Forum iz Prijepolja, program, u celosti, na bosanskom jeziku ne postoji.

---

326 Konkurs za stipendije dostupan je na sajtu http://www.mv.gov.rs/cir/index.php?option=com_content&task=view&id=258&Itemid=58, poslednji put posećen 21. decembra 2009. godine

327 IZuS: Muslimani u Srbiji žrtve diskriminacije, TANJUG, dostupno na sajtu: <http://www.pressonline.rs/sr/vesti/regioni/story/85537/IZuS:+Muslimani+u+Srbiji+%C5%BErtve+diskriminacije.html>, poslenji put posećen 21. decembra 2009. godine

328 Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina, vidi gore pod 10

329 Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina, vidi gore pod 11

330 Povelja o regionalnim i manjinskim jezicima, Sl.list SCG-Medjunarodni ugovori, br.18/05

331 Intervju istraživača inicijative sa Amirom Numanovićem, urednikom TV Tutin, oktobar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

332 Spisak dozvola za rad dostupan na sajtu RRA: <http://www.rra.org.yu/index.php?id=5&task=dozvole>, poslednji put posećen 21. decembra 2009. godine

Ipak, postoje emisije koje se bave informisanjem ljudi o kulturi, tradiciji ili veri bošnjačkog stanovništva³³³. Bošnjaci nemaju svoju redakciju u okviru Javnog servisa Srbije³³⁴.

Pravo na službenu upotrebu jezika

Pravo na službenu upotrebu jezika garantovano je kako Okvirnom konvencijom za zaštitu nacionalnih manjina³³⁵, tako i Zakonom o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina u kome se u članu 11 kaže da je obavezna službena upotreba jezika i pisma nacionalne manjine kojim govori više od 15 procenata stanovništva u nekoj opštini³³⁶.

U Novom Pazaru, Sjenici, Tutinu i Prijepolju, statutom su kao službeni jezici predviđeni srpski i bosanski jezik³³⁷. U ovim gradovima ne postoje dvojezične table za sve ulice i institucije³³⁸. Nijedna institucija čije je sedište u Beogradu, Užicu ili Kraljevu, nema dvojezične table sa svojim nazivom³³⁹.

Bosanski jezik nije zvaničan jezik u opštini Priboj, iako se na popisu 2002. godine, 5.371 građanin (17,68 procenata) izjasnio da govori ovim jezikom³⁴⁰. Lokalna skupština već godinama odbija da uvede ovaj jezik u službenu upotrebu. Povodom ovog pitanja Sandžačka demokratska partija uputila je tužbu Ustavnom sudu Srbije, a Liberalno demokratska partija uputila je dopis Ministarstvu za ljudska i manjinska prava³⁴¹.

Pravo na obrazovanje na maternjem jeziku

Predmet "Bosanski jezik sa elementima nacionalne kulture" postoji u školama u Novom Pazaru, Sjenici i Tutinu i ima status izbornog predmeta sa fondom od dva časa nedeljno. Bošnjačko nacionalno vijeće, koje je najveće zastupničko telo bošnjačke nacionalne zajednice u područjima službene upotrebe jezika i pisma,

---

333 Intervju istraživača Inicijative sa Slađanom Novosel i Milevom Malešić, 20 i 21. oktobar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

334 Ibid

335 Okvirna konvencija, vidi gore pod 319

336 Zakon o pravima i slobodama nacionalnih manjina, vidi gore pod 318, član 11

337 Podaci o službenoj upotrebi jezika dostupni su na sajtovima BNV-a: <http://www.bnv.org.rs/bosanski.php?lang=ba&action=izlistaj>, poslednji put posećen 22. decembra 2009. godine i opštine Prijepolje: http://www.opstinaprijepolje.rs/OpstinaPrijepolje-Statut-op%C5%A1tine_103_, poslednji put posećen 22. decembra 2009. godine

338 Terensko istraživanje istraživača Inicijative, oktobar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

339 Ibid

340 Podaci dostupni na sajtu <http://webrzs.stat.gov.rs/axd/popis.htm>, poslednji put posećen 20. decembra 2009. godine

341 Intervju istraživača Inicijative sa odbornicima LDP-a u Priboju, 22. oktobar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

obrazovanja, kulture i informisanja na bosanskom jeziku, predložilo je da bosanski jezik dobije status obaveznog predmeta u školama. Trenutno se radi na usavršavanju osnovnog modela sa državnim institucijama³⁴².

Bošnjačka nacionalna manjina nema svoje udžbenike. Udžbenike štampa Bošnjačko nacionalno vijeće. Ne mogu da ih uvezu iz Bosne i Hercegovine, jer država Srbija nema regulisane bilateralne odnose sa BiH³⁴³.

U Prijepolju, gde Bošnjaci čine oko 40 odsto stanovništva, samo u dve osnovne škole postoji predmet bosanski jezik. Reč je o školama Dušan Tomašević Ćirko i Svetozar Marković, u naseljima Velika Župa i Brodarevo. Predmet je koncipiran kao izborni sa fondom od dva časa nedeljno, za niže razrede³⁴⁴.

Pravo na učešće u javnoj vlasti

Praksa zapošljavanja Srba u republičkim službama, posebno u sudovima i policiji, godinama je negovana. Prema podacima Sandžačkog odbora za zaštitu ljudskih prava i sloboda, kadrovska stuktura u pojedinim opštinama ove regije je i dalje izrazito nepovoljna i ne odgovara višenacionalnom sastavu stanovništva³⁴⁵.

Situacija je najpovoljnija u opštinama sa većinski bošnjačkim stanovništvom. U Okružnom sudu u Novom Pazaru od ukupno osam sudija ovog suda, pet sudija je bošnjačke nacionalnosti³⁴⁶. Broj radnika u Gradskoj upravi Novog Pazara bošnjačke nacionalnosti je 255, a srpske 124³⁴⁷. U Opštinskoj upravi opštine Sjenica, ukupan broj zaposlenih bošnjačke nacionalnosti je 74, od toga na rukovodećim pozicijama nalazi se njih sedam³⁴⁸. Na teritoriji Školske uprave u Novom Pazaru, koja pokriva Novi Pazar, Sjenicu i Tutin ima ukupno 41 obrazovno-vaspitnih ustanova. Od tog broja su 34 direktora bošnjačke nacionalnosti, a 7 srpske³⁴⁹.

---

342 Intervju istraživača Inicijative sa Zekirijom Dugopoljac i Muratom Fetahovićem iz BNV-a, 19. oktobar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

343 Ibid

344 Intervju istraživača Inicijative sa Ajdinom Zaimovićem, referentom za obrazovanje u priljepoljskoj opštini, 21. oktobar 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

345 *Prava i slobode u Sandžaku VII*, Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda, 2005

346 Od 1. januara 2010. godine neće postojati okružni i opštinski sudovi, već će biti zamenjeni novom mrežom sudova. Isto važi i za tužilaštva. Vidi: Zakon o sedištim i područjima sudova i javnih tužilaštava, Službeni glasnik RS 116/2008; Konkurs za izbor novih sudija biće sproveden početkom 2010. godine

347 Odgovor Gradske uprave Novi Pazar od 10. novembra 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

348 Odgovor Opštinske uprave Sjenica od 05. novembra 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

349 Odgovor Školske uprave u Novi Pazar od 4. decembra 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative

U Centru za socijalni rad Priboj, nema zaposlenih građana bošnjačke nacionalnosti koji se nalaze na rukovodećim pozicijama³⁵⁰. U ekspozituri Poreske uprave u Sjenici, zaposleno je ukupno dvanaest izvršilaca, od kojih su četiri bošnjačke nacionalnosti. U Poreskoj upravi – ekspozitura Priboj se ne vodi takva evidencija, ali su nas obavestili da je nakon neposrednih razgovora sa zaposlenima, utvrđeno da se jedno lice izjašnjava da je Musliman³⁵¹. U Poreskoj upravi, u filijali u Prijepolju, od ukupno 34 službenika, njih sedam su bošnjačke nacionalnosti³⁵². U Opštinskom sudu u Novoj Varoši zaposleno je pet sudija od kojih je jedan Bošnjak³⁵³. Skupština opštine Nova Varoš sastoji se od 27 odbornika, od kojih je jedan bošnjačke nacionalnosti. Takođe, u opštinskom veću nalazi se jedan Bošnjak³⁵⁴.

Studenati kriminalistike koji su diplomirali u Sarajevu i nostrifikovali diplome u Srbiji, ne mogu da se zaposle u policiji. U pitanju je dvadeset jedan student iz Novog Pazara i četrdeset sedam studenata iz celog srbijanskog dela Sandžaka. Prilikom konkurisanja za posao u MUP-u, svi su dobili negativne odgovore bez preciziranja razloga. Obraćali su se OEBS-u, ministru unutrašnjih poslova Ivici Dačiću i predsedniku Republike Borisu Tadiću. Kenan Hajdarević, poslanik LDP-a, postavio je ovaj problem kao poslaničko pitanje u Narodnoj skupštini, ali nije dobio povratnu informaciju³⁵⁵.

Sandžačka demokratska partija zatražila je od Ministarstva unutrašnjih poslova, u novembru 2009. godine, da što više Bošnjaka primi u sastav policije, kako bi sprečili da nacionalna struktura u policiji bude obrnuto proporcionalna sastavu stanovništva³⁵⁶.

-
- 350 Odgovor Centra za socijalni rad-Priboj od 5. novembra 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative
- 351 Odgovor Poreske uprave-Sjenica, od 09. decembra 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative
- 352 Odgovor Poreske uprave-Prijepolje, od 12. novembra 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative
- 353 Odgovor Opštinskog suda u Novoj varoši od 5. novembra 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative
- 354 Odgovor Opštinske uprave Nova varoš od 16. novembra 2009. godine, nalazi se u dokumentaciji Inicijative mladih za ljudska prava
- 355 Intervju istraživača inicijative sa odbornicima LDP-a u Priboju i Amelom Biševcem, jednim od studenata, nalazi se u dokumentaciji Inicijative
- 356 *Za više Bošnjaka u policiji*, Danas, 16. novembar 2009. godine, dostupno na sajtu: http://www.danas.rs/vesti/iz_sata_u_sat/za_vise_bosnjaka_u_policiji.83.html?news_id=13858, poslednji put posećen 22. decembra 2009. godine

Zaključci

- Slučajevi ratnih zločina i teških kršenja ljudskih prava na teritoriji Sandžaka tokom devedesetih godina prošlog veka nisu rasvetljeni do kraja, niti su svi počinioci odgovarali.
- Opština Priboj još uvek nije omogućila postavljanje spomen obeležja žrtvama otmice u Sjeverinu.
- Broj Bošnjak u Srbiji smanjio se između dva popisa za oko 20.000. Najdramatičnija promena etničke slike desila se u opštini Priboj, gde se broj Bošnjaka smanjio za oko 4.000.
- Država i opština Priboj nisu pružile nikakvu materijalnu pomoć žrtvama ratnih zločina. Veliki broj njih živi na rubu egzistencije.
- Podela u Islamskoj zajednici doprinela je produbljavanju problema i polarizaciji u Sandžaku.
- Bosanski jezik jeste u službenoj upotrebi u Novom Pazaru, Sjenici, Tutinu i Prijepolju. To pravo se ne poštuje u potpunosti u ovim opštinama.
- U opštini Priboj službeni jezik je srpski jezik, iako se dovoljan broj građana izjasnio da govori bosanskim jezikom. Inicijative da se to pravo prizna i bosanskom odbijene su bez pravnog osnova. Na taj način prekršeni su Zakon o zaštiti nacionalnih manjina, kao i Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina.

Preporuke

- Nadležna tužilaštva i organi gonjenja u Srbiji dužni su da rasvetle sve slučajeve ratnih zločina i teških kršenja ljudskih prava u Sandžaku tokom devedesetih godina. Svi počinioci moraju odgovarati, a žrtve moraju dobiti zadovoljavajuću moralnu i materijalnu satisfakciju.
- Republika Srbija ima obavezu da pomogne porodicama ubijenih i nestalih, uključujući materijalnu nadoknadu.
- Pravo na korišćenje bosanskog jezika u službenoj upotrebi mora do kraja da se realizuje. To pravo mora biti jednako ostvareno, kako pred lokalnim, tako i pred republičkim institucijama.
- Opština Priboj je dužna da poštuje zakonske norme i da bosanski jezik proglasi za službeni jezik na svojoj teritoriji.

ANNEX

GOVOR MRŽNJE - SUDSKI POSTUPCI

Presuda prvog opštinskog suda

Index: YHR.	14-2237
Datum:	05/11/2008
Mesto:	Beograd

XXXI П.бр. 3236/06

У ИМЕ НАРОДА

ПРВИ ОПШТИНСКИ СУД У БЕОГРАДУ, и то судија Александра Чулин Вујић као судија појединац, у парници тужиоца Иницијатива младих за људска права, Краља Милана 34 из Београда, чији је пуномоћник адвокат Тања Дробњак из Београда, улица Булевар Михајла Пупина бр. 163, против тужених Радисава Родића, Влајковићева бр. 8 и Ивана Чорбића, тадашњег главног и одговорног уредника Дневних новина "Глас јавности", Влајковићева бр. 8, чији је пуномоћник адвокат Александар Б. Петровић из Београда, ул. Сарајевска бр. 4, ради накнаде штете, вредност спора 510.000,00 динара, након одржане усмене и јавне главне расправе закључене на рочишту одржаног дана 10.9.2008.године, донео је и јавно објавио дана 15.9.2008.године, следећу:

ПРЕСУДУ

УСВАЈА СЕ тужбени захтев тужиоца Иницијативе младих за људска права из Београда, па се:

УТВРЂУЈЕ да текст објављен у дневном листу "Глас јавности" од 16.марта 2006.године, чији је главни и одговорни уредник тада био друготужени Иван Чорбић, а који гласи:

"Браћо Срби!

Позивамо Вас да се окупимо у великом броју 17.3.2006.године у 10.30 испред тржног центра ИММО на Новом Београду у блоку 64 и изразимо наше незадовољство због отварања хрватске радње под именом ИДЕА.

Док смо ми протерани са наших вековних огњишта широм Хрватске и онемогућен нам је повратак нашим домовима, дотле хрватска чизма несметано гази српском земљом, купује фирме и отвара продавнице по Србији.

Докле?

Браћо Срби, позивамо Вас да се окупимо у великом броју и онемогућимо отварање Хрватске продавнице у Београду и да бојкотујемо куповину у њиховим радњама. Свака куповина у ИДЕА-и јесте давање новца онима који су нас убијали и протерали из својих домова.Пратићемо ко купује у тој радњи и не жели да се солидарише са стотинама хиљада избеглих и прогнаних Срба.

СТОП, Хрватској окупацији Србије!

Прогнани Срби"

представља говор мржње.

ЗАБРАЊУЈЕ СЕ друготуженом Ивану Чорбићу, као тадашњем главном и одговорном уреднику дневног листа "Глас јавности", као и сваком његовом евентуалном наследнику на том радном месту, да у овом дневном листу као и/или на интернет сајту истог држе и/или поново објављују текст цитиран у изречи ове пресуде као и друге сличне текстове који садрже идеје, информације

или мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против других нација и који представљају говор мржње.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ друготужени Иван Чорбић, тадашњи главни и одговорни уредник дневног листа "Глас јавности", али и сваки његов наследник на истом радном месту, да у овом дневном листу, у рубрици "Економија", без накнаде објави ову пресуду у целости и без икаквог коментара, у року од 8 дана од пријема писменог отправака ове пресуде.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ тужени Иван Чорбић, као тадашњи главни и одговорни уредник дневног листа "Глас јавности", да тужиоцу Иницијатива младих за људска права, надокнади трошкове парничног поступка у укупном износу од 108.600,00 динара, у року од 8 дана од дана пријема писменог отправака пресуде, под претњом принудног извршења.

ОДБИЈА СЕ као неоснован тужбени захтев у целости према првотуженом Радисаву Родићу.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ тужилац Иницијатива младих за људска права, да туженом Радисаву Родићу, надокнади трошкове парничног поступка у укупном износу од 62.750,00 динара, у року од 8 дана од дана пријема писменог отправака пресуде, под претњом принудног извршења.

Образложење

Постављеним тужбеним захтевом, преко пуномоћника, тужилац је тражио да суд у целости усвоји тужбени захтев у односу на прво и друготуженог те да утврди да текст објављен у Дневном листу "Глас Јавности" од 16.3.2006.године, тужених Радисава Родића, оснивача Дневних новина "Глас јавности", Ивана Чорбића, главног и одговорног уредника, представља говор мржње, да се забрани туженима поновно објављивање цитираног текста, те да се обавезу тужени да у Дневном листу "Глас јавности" без накнаде објаве пресуду као и да надокнаде трошкове парничног поступка.

Према наводима тужбе, дана 16.3.2006.године у Дневним новинама "Глас јавности" изашао оглас под називом "бојкот" у коме пише "Браћо Срби! Позивамо Вас да се окупимо у великом броју 17.3.2006.године у 10.30 испред тржног центра ИММО на Новом Београду у блоку 64 и изразимо наше незадовољство због отварања хрватске радње под именом ИДЕА. Док смо ми протерани са наших вековних огњишта широм Хрватске и онемогућен нам је повратак нашим домовима, дотле хрватска чизма несметано гази српском земљом, купује фирме и отвара продавнице по Србији. Докле? Браћо Срби, позивамо Вас да се окупимо у великом броју и онемогућимо отварање Хрватске продавнице у Београду и да бојкотујемо куповину у њиховим радњама. Свака куповина у ИДЕА-и јесте давање новца онима који су нас убијали и протерали из својих дома.Пратићемо ко купује у тој радњи и не жели да се солидарисе са стотинама хиљада избеглих и прогнаних Срба. СТОП, Хрватској окупацији Србије! Прогнани Срби", представља говор мржње. Цитиран текст евидентно

представља говор мржње јер се у њему позивају Срби на бојкот због отварања хрватске радње, јер се користе речи као "хрватска чизма несметано гази српском земљом", "пратићемо ко купује у тој радњи и не жели да се солидарисе са стотинама хиљада избеглих и прогнаних Срба" и "Стоп хрватској окупацији Србије". Несумњиво је последица објављеног текста ширење, расприравање, подстицање али и правдање националне мржње, ксенофобије и нетолеранције. Позивајући се на Закон о јавном информисању као и на међународне стандарде, Уставну повељу СЦГ као и повељу о људским и мањинским правима СЦГ и на међународну конвенцију о укидању свих облика расне дискриминације предложио је да суд усвоји тужбени захтев у целости. Трошкове је тражио и определио.

У одговору на тужбу, пуномоћник прво и друготуженог је оспорио тужбу и тужбени захтев у целости, истичући да оглас објављен у Дневном листу "Глас јавности" од 16.3.2006.године никако не представља говор мржње из члана 38. Закона о јавном информисању већ само изражавање незадовољства и реакцију протераних Срба из Хрватске којима је онемогућено да се врате у своје домове на отварање хрватске радње "Идеа" на Новом Београду. Наведеним огласом само су искоришћена права која су загарантована највишим државним актима, те су "прогнани Срби изразили јавно својим мишењем према држави која је над њим извршила повреду људских и грађанских права изразила крајњу нетолеранцију ксенофобију, дискриминацију и непријатељство, те их протерала из својих домова и онемогућила повратак у исти. Надаље, неспорна је чињеница да Хрвати несметано корачају српском земљом и у томе нема никаквог заговарања мржње нити подстицања дискриминације већ се напротив тежи ка томе да се успостави реципроцитет и да се исто тако омогући Србима да се несметано крећу Хрватском земљом. Тумачење текста огласа од стране тужиоца са низом негативних конотација је у потпуности неадекватно и необјективно према туженима и никако се не може прихватити став тужиоца да спорни текст представља агресивни национализам, етноцентризам, дискриминацију и непријатељство међу мањинама. На страни тужених свакако није постојала намера да се омаловажи, увреди или да се подстакне било каква дискриминација мржње или насиље против лица или групе лица због њиховог припадања или неприпадања некој раси, вери, нацији, етничкој групи, полу или због њихове сексуалне опредељености. Истакао је приговор недостатка пасивне легитимације у односу на туженог Радисава Родића, обзиром да је чланом 39. став 1. Закона о јавном информисању предвиђено да се тужба може поднети против аутора информације и одговорног уредника јавног гласила у коме је информација објављена која се може захтевати забрана њеног поновног објављивања и објављивања пресуде на трошак тужених. Предложили су да суд одбије тужбени захтев као неоснован. Трошкове је тражио и определио.

Суд је у доказном поступку извео све потребне доказе, па је по савесној и брижљивој оцени, како сваког доказа посебно тако и свих заједно, те на основу резултата целокупне расправе, сходно члану 8. ЗПП-а, утврдио следеће чињенично стање.

Читањем дневних новина "Глас јавности" од 16.3.2006.године, суд је утврдио да

је наведеног дана изашао под називом "бојкот" оглас, следеће садржине: "Браћо Срби! Позивамо Вас да се окупимо у великом броју 17.3.2006. године у 10.30 испред тржног центра ИММО на Новом Београду у блоку 64 и изразимо наше незадовољство због отварања хрватске радње под именом ИДЕА. Док смо ми протерани са наших вековних огњишта широм Хрватске и онемогућен нам је повратак нашим домовима, дотле хрватска чизма несметано гази српском земљом, купује фирме и отвара продавнице по Србији. Докле? Браћо Срби, позивамо Вас да се окупимо у великом броју и онемогућимо отварање Хрватске продавнице у Београду и да бојкотујемо куповину у њиховим радњама. Свака куповина у ИДЕА-и јесте давање новца онима који су нас убијали и протерали из својих домова. Пратићемо ко купује у тој радњи и не жели да се солидарише са стотинама хиљада избеглих и прогнаних Срба. СТОП, Хрватској окупацији Србије! Прогнани Срби" представља говор мржње. Из импресума произлази да је главни и одговорни уредник у то време био Иван Чорбић што је и неспорно међу парничним странкама. Из импресума такође, суд је утврдио да је Радисав Родић означен као покретач наведених новина.

Одлучујући најпре о приговору недостатка пасивне легитимације на страни првотуженог Радисава Родића, суд је нашао да је исти основан. Наиме, члан 39. став 1. Закона о јавном информисању предвиђа да тужилац због повреде забране говора мржње може поднети тужбу против аутора информације и одговорног уредника јавног гласила у коме је информација објављена, којом може да захтева забрану њеног поновног објављивања и објављивања пресуде на трошак тужених. Обзиром да Радисав Родић је означен као покретач дневног листа "Глас јавности", а да се тужба у овоме случају може поднети против аутора информације и одговорног уредника јавног гласила у коме је информација објављена, то не постоји правни основ за одговорност првотуженог Радисава Родића.

Чланом 38. Закона о јавном информисању забрањено је објављивање идеје, информације и мишљења којима се подстиче дискриминација мржње или насиље против лица или групе лица због њиховог припадања некој раси, нацији или етничкој групи. (говор мржње).

Чланом 100. ставом 1. Закона о оглашавању предвиђено је да лице чије је право, односно интерес, повређен или угрожен огласном поруком, има право на заштиту коју остварује тужбом код надлежног суда. Ставом 2. истог Закона је предвиђено да за штету причињену огласном поруком одговарају солидарно оглашивач и произвођач огласне поруке, а ставом 3. да лице које огласну поруку објави одговара солидарно за штету причињену огласном поруком ако није захтевало или добило уредно попуњену декларацију у складу са чланом 11. овога Закона, односно ако је знало или је према околностима случаја морало знати да се објављивањем такве огласне поруке може проузроковати штета.

Одлучујући о постављеном тужбеном захтеву, суд је нашао да је исти у целисти основан, а из следећих разлога:

Као што информације не смеју да подстичу на дискриминацију тако и у овом

случају огласна порука која је објављена у листу "Глас јавности" дана 16.3.2006. године не сме да позива на дискриминисање лица или групе лица због њиховог припадања или неприпадања некој раси, вери, нацији, полуетничкој или другој групи. У овом случају недопуштено је оглашавање којим се позива на недопуштене радње према другој или недопуштено бојкотовање другога (прекидање или неуспостављање економских и других односа са њиме што је у овом конкретном случају и реч, јер наведени текст управо позива на бојкот због отварања хрватске радње, и користе се речи као "Хрватска чизма несметано гази српском земљом, "пратићемо ко купује у тој радњи и не жели да се солидарише са стотинама хиљада избеглих и прогнаних Срба" и "стоп хрватској окупацији Србије". Такође, обзиром да главни и одговорни уредник и те како треба да буде упознат или јесте упознат са текстовима који се објављују или пак објављивањем реклама, с обзиром на радно место које му за то ствара како обавезу и одговорност тако и могућност да има увид у исте, из свега наведеног произлази да је тужени Иван Чорбић, као главни и одговорни уредник, према околностима случаја морао знати да би се објављивањем такве огласне поруке, каква је објављена, може проузроковати штета, а нарочито имајући у виду да се у више наврата није одазивао позивима суда, како би био саслушан у својству парничне странке и евентуално оспорио наводе тужбе, па је из свега изложеног суд одлучио као у изреци пресуде.

Одлука о трошковима парничног поступка донета је применом одредаба чланова 149. и 150. ЗПП-а и односи се на нужне издатке тужиоца и то за састав тужбе 7.500,00 динара, за 6 одржаних рочишта по 8.500,00 динара и 6 неодржаних по 4.250,00 динара, што чини укупно износ од 84.000,00 динара, као и трошкове таксе на тужбу и одлуку 24.600,00 динара, што укупно чини износ од 108.600,00 динара, а у складу са достављеним трошковником и према успеху у спору. Уједно, суд је обавезао тужиоца да надокнади трошкове првотуженом Радисаву Родићу, обзиром да је у односу на њега тужбени захтев одбијен у целости и то за одговор на тужбу 7.500,00 динара, 4 одржана рочишта по 8.500,00 динара, 34.000,00 динара и 5 неодржаних рочишта по 4.250,00 динара, 21.250,00 динара укупно 62.750,00 динара, а све према АТ и ТТ у време доношења одлуке.

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛЕКУ:

Против ове пресуде дозвољена је жалба Окружном суду у Београду, у року од 8 дана од дана пријема писменог отправака, а преко овога суда.

Presuda okružnog suda u Beogradu

У ИМЕ НАРОДА

ОКРУЖНИ СУД У БЕОГРАДУ, у већу састављеном од судија Весне Обрадовић, председника већа, Вере Мушовић и Веселинке Милошевић, чланова већа, у парници тужиоца Иницијатива младих за људска права, Београд, Краља Милана 34, чији је пуномоћник адвокат Тања Дробњак из Београда, Булевар Михајла Пупина 163, против тужених Радисава Родића из Београда, Влајковићева 8 и Ивана Чорбића тадашњег главног и одговорног уредника Дневних новина «Глас јавности», Влајковићева 8, чији је пуномоћник адвокат Александар Б. Петровић из Београда, Сарајевска 4, ради накнаде штете, вредност спора 510.000,00 динара, одлучујући о жалби туженог Ивана Чорбића изјављеној против пресуде Првог општинског суда у Београду П.бр.3236/06 од 15.09.2008.године, у седници већа одржаној 1.04.2009.године, донео је

ПРЕСУДУ

ПОТВРЂУЈЕ СЕ пресуда Првог општинског суда у Београду П.бр.3236/06 од 15.09.2008.године у ставу првом, другом, трећем и четвртном изреке и жалба туженог Ивана Чорбића, ОДБИЈА као неоснована.

Образложење

Пресудом Првог општинског суда у Београду П.бр.3236/06 од 15.09.2008.године ставом првим изреке усвојен је тужбени захтев тужиоца Иницијативе младих за људска права па се утврђује да текст објављен у Дневном листу «Глас јавности» од 16.марта 2006.године, чији је главни и одговорни уредник тада био друготужени Иван Чорбић а који гласи:

«Браћо Срби!»

Позивамо вас да се окупимо у великом броју 17.03.2006.године у 10 и 30 испред Тржног центра ИММО на Новом Београду у блоку 64 и изразимо наше незадовољство због отварања хрватске радње под именом «Идеа». Док смо ми протерани са наших вековних огњишта широм Хрватске и онемогућен нам је повратак нашим домовима, докле хрватска чизма несметано гази српском земљом, купује фирме и отвара продавнице по Србији.

Докле?

Браћо Срби, позивамо вас да се окупимо у великом броју и онемогућимо отварање хрватске продавнице у Београду и да бојкотирамо куповину у њиховим радњама. Свака куповина у «Идеи» јесте давање новца онима који су нас убијали и протерали из својих домова. Пратићемо ко купује у тој радњи и не жели да се солидарише са стотинама хиљада избеглих и прогнаних Срба.

Стоп, хрватској окупацији Србије!
«Прогнани Срби»
представља говор мржње.

Ставом другим изреке забрањује се друготуженом Ивану Чорбићу, као тадашњем главном и одговорном уреднику Дневног листа «Глас јавности», као и сваком његовом евентуалном наследнику на том радном месту, да у овом дневном листу, као и на интернет сајту истог држе или поново објављују текст цитиран у изреци ове пресуде као и друге сличне текстове који садрже идеје, информације или мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против других нација и који представљају говор мржње.

Ставом трећим изреке обавезан је друготужени Иван Чорбић, тадашњи главни и одговорни уредник Дневног листа «Глас јавности», али и сваки његов наследник на истом радном месту, да у овом дневном листу, у рубрици «Економија», без накнаде објави ову пресуду у целости и без икаквог коментара, у року од 8 дана од пријема писменог отправака ове пресуде.

Ставом четвртим изреке обавезан је тужени Иван Чорбић да тужиоцу Иницијативи младих за људска права надокнади трошкове парничног поступка у износу од 108.600,00 динара у року од 8 дана.

Ставом петим изреке одбијен је као неоснован тужбени захтев према првотуженом Радисаву Родићу.

Ставом шестим изреке обавезан је тужилац Иницијатива младих за људска права, да туженом Радисаву Родићу, накнади трошкове парничног поступка у укупном износу од 62.750,00 динара у року од 8 дана.

Против наведене пресуде у ставу првом, другом, трећем и четвртном, друготужени Иван Чорбић је благовремено изјавио жалбу побијајући је због битних повреда одредаба парничног поступка, погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и погрешне примене материјалног права.

Испитујући правилност побијане пресуде применом члана 372 ЗПП-а, Окружни суд је нашао да је жалба неоснована.

У првостепеном поступку нису учињене битне повреде одредаба парничног поступка из члана 361 став 2 ЗПП-а на које Окружни суд пази по

у жбуеној дужности нити се у жалби друготуженог указује на друге повреде поступка које су битне.

Према чињеничном стању утврђеном у првостепеном поступку дана 16.03.2006.године у Дневним новинама «Глас јавности» изашао је под називом «Бојкот» оглас садржине ближе наведене у ставу првом изреке побијане одлуке који по налажењу првостепеног суда представља говор мржње, да информације не смеју да подстичу на дискриминацију те да у конкретном случају оглас и форми каква је објављена у листу «Глас јавности» 16.03.2006.године не сме да позива на дискриминисање лица или групе лица због њиховог припадања или не припадања некој раси, вери, нацији, по полуетничкој или другој групи. Недопуштено је оглашавање којим се позива на недопуштене радње према другој или недопуштено бојкотовање другога. Како наведени текст управо позива на бојкот због отварања хрватске радње и користе се речи које представљају говор мржње, друготужени као главни и одговорни уредник који је морао знати да се објављивањем такве огласне поруке каква је објављена може проузроковати штета, првостепени суд је применом одредбе члана 38 Закона о јавном информисању и члана 100 став 1, став 2, став 3 и став 11 Закона о оглашавању, одлучио као у изреци побијане одлуке.

Обзиром на утврђено чињенично стање те наведене законске одредбе, правилно је првостепени суд одлучио као у ставу првом, другом, трећем и четвртм изреке, а разлоге које је навео првостепени суд у потпуности као правилне прихвата и овај суд.

Правилност побијане пресуде се наводима жалбе не доводи у сумњу.

Наиме, одредбом члана 38 Закона о јавном информисању прописано је да је забрањено објављивање идеја, информација и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог припадања или не припадања некој раси, вери, нацији, етничкој групи. И по мишљењу Окружног суда објављени текст у дневним новинама «Глас јавности» од 16.03.2006.године представља говор мржње, па су неосновани наводи у жалби да спорни оглас указује на тежак положај Срба у Хрватској и да изражава противљење експанзији хрватског капитала у Србији и на потребу постојања реципротитета у односима Хрватске и Србије, обзиром на садржину спорног текста у огласу.

Такође је неоснован навод да и када би се радило о говору мржње за исто би искључиво могли бити одговорни прогнани Срби тј. њихово удружење, а не и тужени, обзиром да је одредбом члана 39 Закона о информисању прописано да против аутора и одговорног уредника тужбу може поднети и свако правно лице чији је циљ заштита слободе и права човека и грађанина, као и организације чији је циљ заштита интереса групе из члана 38 истог закона, па је неоснован и навод да тужилац није активно легитимисан.

Неоснован је и навод да је првостепени суд пропустио да саслуша друготуженог као парничну странку, обзиром да се друготужени према доказима у списима у више наврата није одазивао позивима суда како би био саслушан у својству парничне странке, а уредно је позиван.

Такође је неоснован навод да друготужени није пасивно легитимисан, обзиром да је исти био главни и одговорни уредник Дневног листа «Глас јавности» који је објавио спорни оглас (члан 39 став 2 Закона о информисању).

Цењени су и остали наводи из жалбе друготуженог, али овај суд налази да су без утицаја на другачију одлуку па их посебно не образлаже.

Потврђена је и одлука о трошковима садржана у ставу четвртом изреке, јер је иста донета правилном применом одредби члана 149 и 150 ЗПП-а.

Одлука у ставу пет и шест остаје неизмењена, јер у том делу жалбом није побијана.

Са изложеног, применом чл. 375 ЗПП-а, Окружни суд је одлучио као у изреци.

Председник већа-судија
Весна Обрадовић

За тачност отправка тврди: АЈ

у.А.

Tužba za govor mržnje protiv Nove srpske političke misli

PRVI OPŠTINSKI SUD
SAVSKA 17a
BEOGRAD

TUŽILAC: Udruženje građana „**Inicijativa mladih za ljudska prava**“,
Kondina 26/II, Beograd,
koje zastupa programski direktor Dragan Popovic

TUŽENI: 1. **Zoran Grbić**, novinar časopisa za političku teoriju i društvena
istraživanja „Nova srpska politička misao“ (u daljem tekstu
„NSPM“), kao autor teksta
2. **Đorđe Vukadinović**, glavni i odgovorni urednik časopisa
„NSPM“, Dečanska broj 8, I sprat, soba broj 118

Inicijativa mladih za ljudska prava, kao udruženje građana koje se bavi zaštitom ljudskih prava, shodno članu 39. Zakona o javnom informisanju podnosi sledeću

TUŽBU

Zbog: povrede zabrane govora mržnje
U tri primerka
Vrednost spora: 20.000 (dvadeset hiljada dinara)

I Činjenično stanje

Dana 27. aprila 2009. godine, u internet izdanju časopisa za političku teoriju i društvena istraživanja „Nova srpska politička misao“, u rubrici „Politički život“ objavljen je tekst pod naslovom „Očevi, oci i mačehe Srbije“, autora Zorana Grbića u kome piše:

Očevi, oci i mačehe Srbije

Zoran Grbić
ponedeljak, 27. april 2009.

„*Vi ćete se ugušiti u vlastitom izveštaju, i smradu kleveta*“
V. Šekspir, „Mera za meru“

Jedan hrvatski blogger i pisac (ili obrnuto) svojevremeno je napisao duhovitu blogersku priču u kojoj opisuje imaginarnu situaciju u kojoj pred nekog hrvatskog zvaničnika, a u vreme njihovog članstva u Savetu bezbednosti, izvode Tadića i premijera „Republike Kosova“, da odluči o sudbini pokrajine. Kao nekad mudri Solomon, od hrvatskog zvaničnika se očekivao „mudri pravorijek“, pa je on kao rešenje za južnu srpsku pokrajinu dao predlog: „Mislim da je najbolje da prerežemo Kosovo napola“. Iz odgovora dvojice izvedenih pred takav sud, zainteresovanih za Kosovo, lako bi se videlo ko je majka i čije je dete Kosovo i Metohija. Jedino se ne zna ko je otac, niti može da se nasluti njegov stav.

Dobrica Ćosić, književnik, predsednik i čovek koji iz nekog razloga nosi nezvaničnu titulu „oca nacije“, po gore navedenom čitanju priče o caru Solomonu bi pre bio očuh nacije, neko kome Kosovo nije blisko, neko ko bi olako pristao da se ono „prereže napola“. Ćosićev defetizam, zalaganje za predaju, prekid bombardovanja i podelu Kosova i Metohije, bi pre trebalo da koristi „drugoj Srbiji“ umesto što protiv njega pišu prijave. Rečenica iz dnevnika je samo to, jedna gnevna rečenica napisana u očaju čoveka u godinama, ispisana u jednom drugom vremenu i drugom okruženju. Naravno, za one koji su napisali krivičnu prijavu, to nije olakšavajuća okolnost. Niti su spremni da razumeju nemoć zbog koje je rečenica napisana, niti su kadri da shvate vreme u kojoj je napisana. Pre će biti da su samo čekali priliku da se obruše na još jedan od simbola Srbije, na čoveka koji za mnoge znači „otac nacije“.

Uz dužno poštovanje prema minulom radu i prošlosti, moglo bi se reći da je Ćosić danas čovek u godinama, usamljeni i senilni deka, pomalo uplašen za budućnost naroda, nesiguran u njega, nesvestan njegove snage baš kao što je nesiguran i u sopstvenu. Identifikacija sa tako ozbiljnom titulom „oca nacije“, kako izgleda, vremenom može da bude pogubna, tako što se lični strahovi, nesigurnost i nemoć prenose i na uverenje o stanju čitave nacije sa kojom je neko poistovećen.

Ćosić je izgleda zaboravio da nije moglo biti proglašenja „Republike Kosova“ (ni pobune terorista, ni bombardovanja), da se pre toga nije desio Dejtonski sporazum. Kao što nije moglo biti Dejtona bez prethodnog pada Knina. Isto kao što ni Statut, čak ni u tezama, nije mogao da se napiše pre instaliranja „Vlade terorista“ u Prištini. Ništa ne ide preko reda. Svaki put kad Srbija pristane na nešto, otvorila je put za sledeći zahtev po redu. Sve dok neko ne kaže – dosta je bilo. Taj neko će teško biti čovek u Ćosićevim godinama.

Izgleda da je došlo vreme da knjige ponovo nekome smetaju. Hitler ih je spaljivao, u socijalizmu su zabranjivane, a islam autore osuđuje na smrt. U srednjem veku su spaljivali ljude umesto knjiga. Danas ponovo na scenu stupaju čuvari javnog morala i branitelji „bratstva i jedinstva“. Protiv Ćosića je podneta krivična prijava zbog dela izazivanja „nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti“, zbog jedne polovine rečenice obimne knjige u kojoj kaže da su Albanci „socijalni, politički i moralni talog tribalnog varvarskog Balkana“.

Teško bi moglo da se kaže da su Albanci poznati po delima koje su stvorili. Pre bi moglo da se kaže da Albanci od svog dolaska na Balkan nisu uradili mnogo toga kreativnog. Zapravo, ne znam da su uradili išta kreativno, nešto po čemu bi ostali upamćeni u zajednici ljudi. Možda sam neupućen, ali ne znam ni jednog njihovog velikog naučnika, pisca, slikara, sportistu... Ne znam ni za jednu veliku građevinu u Albaniji, ni velikog arhitektu koji bi je podigao, osim nekoliko desetina hiljada bunkera, što je logičan sistemski nastavak visokih zidina kojim ksenofobično okružuju svoje kuće. Čak je i biografija jedine autentične Albanke za koju čitav svet zna, Majke Tereze, u svetu sve češće tema pisanja vezanih za kongroverze i skandale u kojima je, navodno, učestvovala. Sve što oni u poslednje vreme rade (nakon krađe teritorije) je krađa tuđe istorije i tuđih istorijskih ličnosti.

Način na koji će se ove informacije saopštiti je više stvar semantike i takta nego što je pitanje istinitosti. U neka srećnija vremena, i u hipotetičkoj situaciji u kojoj nam njihova politika nije činila zlo, sasvim je sigurno da bi stvar pristojnosti bila ne spominjati ništa o tome kakva je, na nivou društva, njihova kreativnost i kakva su njihova civilizacijska dostignuća. To nas ne bi ni zanimalo, niti bi trebalo da nas dotiče. Međutim, teško da u sadašnjoj situaciji normalan čovek, neko ko nije robot ili internacionalista, može da istrpi a da ne prizna da su njihova najznačajnija, svetski poznata dela trgovina ljudima, proizvodnja i organizovana prodaja narkotika, trgovina ljudskim organima, a dostignuća krvna osveta, teroristički napadi, logori, „kuće” i plemenski način života. Što se tiče kulture, (na stranu talenat za pravljenje umetničke fotografije na kojoj je u prirodnoj veličini prikazan terorista) nipošto ne treba zaboraviti nespornu činjenicu da su u „staroj Jugoslaviji” imali stvarno odlične glumce. Neko zajedljiv bi mogao da kaže da im je talenat za glumu jedini zajednički talenat, jedno od autentičnih obeležja nacije.

Možda je semantičko pitanje, ali mislim da ovde vredi pomenuti, jer je „druga Srbija” izgleda jako zabrinuta za pitanja jezika i uvredu drugih naroda - Šiptari su Albanci koji žive na Kosovu i Metohiji, srpskoj pokrajini. Albanci su ljudi koji žive u Albaniji. Šiptari ne žele da ih se zove tako, ne zato što je to za njih uvredljivo, nego zato što bi se time pokazalo da postoji razlika između njih i matične države. Ako su svi Albanci, onda nema razloga da postoji „veštačka” granica između Albanije i Kosova. Ako se jasno razdvoje termini „Šiptar” i „Albanac”, postoji dobar razlog za to.

Grci, na primer, odlično znaju za to. Oni još uvek ne priznaju naziv republike Makedonija, kao što ne priznaju naciju Makedonaca, jer bi time prihvatili ideju da je granica između dve Makedonije veštačka, sumnjiva, podložna promeni.

Hrvati takođe znaju da je tako. Pa tako Srbe iz Krajine i Slavonije zovu Srbi, a one iz Srbije „Srbijanci”. Jasno razdvojeni jezikom, kao što su razdvojeni i teritorijom.

Druga Srbija, za koju verujem da se sastoji od ljudi više nego sumnjivog psihičkog zdravlja, osoba sa zlom namerom i (u manjoj meri) onih koji su tu zalutali, uglavnom ne zna za ovo. Oni uglavnom žele da veruju u to da Šiptarima smeta kad ih neko zove tako.

Ne brane oni samo Šiptare. Jednog od njihovih, poznatog po rečniku i ponašanju kojeg bi se postideo i pijani kamiondžija u vreme subotnjeg izlaska u omiljenoj kafani, branila je Sonja Biserko. Na pitanje da prokomentariše njegovu izjavu da bi neki novinari trebalo da završe na vešalima, Sonja je prvo pokušala da izbegne odgovor navodeći krivicu novinara tokom rata (a to se zove relativizacija zločina), i tek na insistiranje voditeljke eksplicitno je odgovorila: „Jezik Pere Lukovića je takav, on je ušao u taj naci jezik, koji dominira našim javnim diskursom, i iz te matrice ga gađa tim svojim jezikom. Zapravo, on ga jezički uništava. (...) On prosto ulazi u matricu i razvaljuje iznutra”.

Da li bi njega takođe trebalo pozvati na sud ili je njegov „umetnički postupak” veće i značajniji od dela jednog od najvećih srpskih pisaca? Može li takvo pisanje uopšte da bude pravdano, u bilo kom kontekstu? I kakvi su to ljudi koji to mogu da pravdaju i podržavaju?

Borka Pavičević (poznata po izjavi da nema svako pravo na mišljenje) je u emisiji na javnom servisu branila retoriku Nenada Čanka, i pozivanje na vešanje, rečima da je „takav govor, u određenom političkom kontekstu nešto što se može razumeti”. A izjavu Prokića o Srbima („Ta stoka samo taj jezik razume”), Borka lakonski uz osmeh pravda rečima da je on samo citirao Tomasa Mana.

Biljana Kovačević Vučo (koja bi u istoriju mogla da uđe po poslednjoj fantastičnoj izjavi „patriotizam bi trebalo da se redefiniše”) takođe je branila pravo na napadanje sopstvenog naroda. U emisiji RTS-a od pre nekoliko dana, na pitanje voditeljke „Da li sami o sebi možemo da govorimo šta god hoćemo?”, odgovorila je rečima „Da, to je pitanje političke kulture, koje ćemo reći da koristimo, javnog diskursa, stila, ironije (...) a diskriminacija se odnosi na drugog i drukčijeg”. Kada bi neko pristao na ono što priča Vučo, on bi recimo, onako zemljački, jer smo naši, mogao da za nju kaže da je prevrtljivi lažov, manipulant koja beži od suočavanja sa istinom i neko ko se prodao za sitan novac. Na takvog se Biljana sigurno ne bi ljutila, jer između sebe, jedni o drugima, možemo da govorimo šta god hoćemo.

Kao što ni gospođe Biserko i Pavičević ne bi imale razlog da se naljute kad bi neko rekao da im je ponašanje „radikalno retardirano”, jer je to citat Lukovića koji je „ušao u taj naci jezik, koji dominira našim javnim diskursom”. Ili, ako bi im neko rekao „You shall stifle in your own report, and smell of calumny”, ne bi se uvredile jer je to samo citat Šekspira („Mera za meru”).

Slovinci su nedavno imali aferu, sa jednom knjigom i jednim piscem, u kojoj je čitava slovenačka javnost ustala u odbranu nepoznatog pisca i njegovog prava da o

Sloveniji i nacionalnim manjinama koje tamo žive piše otvoreno i slobodno, na način na koji on doživljava situaciju. U odbranu Gorana Vojnovića, slovenačko-bosanskog pisca romana „Čefurji raus” (Južnjaci napolje), koji je privođen u policiju i protiv koga je podignuta prijava, ustala je i ministar policije Katarina Kresal. Ona je Slovencima poručila da bi „mudro bilo da je pročitaju, jer smo prečesto netolerantni prema ljudima koji tamo (u naselju Fužine) žive”. Time je policiji za koju je nadležna, svojim sunarodnicima, a i čitavom Balkanu dala snažan primer da književnost i pisana reč mora biti oslobođena od policijskog progona. Očigledno je da do nekih ovde ta pouka još nije stigla.”

Dokaz: Odštampana internet strana sajta NSPM od 27. aprila 2009. godine Impresum časopisa
Po potrebi uvid suda u internet izdanje preko linka:
<http://www.nspm.rs/politicki-zivot/ocevi-oci-i-macehe-srbije.html>

Citirani tekst predstavlja pokušaj odbrane književnika Dobrice Ćosića, protiv koga je podneta krivična prijava za krivično delo izazivanja rasne, verske i nacionalne mržnje i netrpeljivosti. Tekst, iako navodno ima za cilj odbranu umetničkih sloboda, predstavlja jasan primer govora mržnje prema Albancima. Albanski narod se kroz tekst omalovažava i predstavlja kulturno i civilizacijski inferiornim u odnosu na druge evropske narode. Autor osporava „civilizovanost“ Albanaca kroz reči:

„Teško bi moglo da se kaže da su Albanci poznati po delima koje su stvorili. Pre bi moglo da se kaže da Albanci od svog dolaska na Balkan nisu uradili mnogo toga kreativnog. Zapravo, ne znam da su uradili išta kreativno, nešto po čemu bi ostali upamćeni u zajednici ljudi. Možda sam neupućen, ali ne znam ni jednog njihovog velikog naučnika, pisca, slikara, sportistu... Ne znam ni za jednu veliku građevinu u Albaniji, ni velikog arhitektu koji bi je podigao, osim nekoliko desetina hiljada bunkera, što je logičan sistemski nastavak visokih zidina kojim ksenofobično okružuju svoje kuće. Čak je i biografija jedine autentične Albanke za koju čitav svet zna, Majke Tereze, u svetu sve češće tema pisanja vezanih za kongroverze i skandale u kojima je, navodno, učestvovala. Sve što oni u poslednje vreme rade (nakon krađe teritorije) je krađa tuđe istorije i tuđih istorijskih ličnosti.

Način na koji će se ove informacije saopštiti je više stvar semantike i takta nego što je pitanje istinitosti. U neka srećnija vremena, i u hipotetičkoj situaciji u kojoj nam njihova politika nije činila zlo, sasvim je sigurno da bi stvar pristojnosti bila ne spominjati ništa o tome kakva je, na nivou društva, njihova kreativnost i kakva su njihova civilizacijska dostignuća. To nas ne bi ni zanimalo, niti bi trebalo da nas dotiče. Međutim, teško da u sadašnjoj situaciji normalan čovek, neko ko nije robot ili internacionalista, može da istrpi a da ne prizna da su njihova najznačajnija, svetski poznata dela trgovina ljudima, proizvodnja i organizovana prodaja narkotika,

trgovina ljudskim organima, a dostignuća krvna osveta, teroristički napadi, logori, „kuće” i plemenski način života. Što se tiče kulture, (na stranu talenat za pravljenje umetničke fotografije na kojoj je u prirodnoj veličini prikazan terorista) nipošto ne treba zaboraviti nespornu činjenicu da su u „staroj Jugoslaviji” imali stvarno odlične glumce. Neko zajedljiv bi mogao da kaže da im je talenat za glumu jedini zajednički talenat, jedno od autentičnih obeležja nacije.”

Autor tvrdi da albanski narod nije uradio išta kreativno, po čemu bi ostao upamćen u zajednici ljudi. Ovakav stav predstavlja omalovažavanje Albanaca i izraz je najgoreg šovinizma. Upoređivati narode po tome šta su kreativno uradili predstavlja predmet svih rasističkih i šovinističkih ideologija u istoriji, kao i danas. Ovakvo poređenje takođe nedvosmisleno implicira da čitavi narodi imaju različitu vrednost i da samim tim, ljudi koji im pripadaju ne mogu ni biti jednaki. Nastavlja se sa “konstatacijama” da autor ne poznaje nijednog (sic!) velikog naučnika, pisca, slikara ili sportistu niti zna za neku “veliku građevinu” u Albaniji. Pežorativno se dodaje da su jedine građevine u Albaniji desetine hiljada bunkera što je, po autorovim rečima, “... logičan sistemski nastavak visokih zidina kojim ksenofobično okružuju svoje kuće”. Ovakvim stavovima autor pokušava da uspostavi rang listu među narodima i da niskim mestom na toj listi koje je namenio Albancima, dokaže njihovu kulturnu i civilizacijsku inferiornost. Osim što pridaje jednoj društvenoj grupi (kakav je narod) “zasluge” tj. njihovo nepostojanje, autor opet istu grupu optužuje za “krađu tuđe istorije i tuđih istorijskih ličnosti”.

Na ovakav, rasistički i šovinistički potez poređenja nacija, nadovezuje se i drugi citirani pasus gde autor navodi da bi bila stvar pristojnosti “ne spominjati ništa o tome kakva je, na nivou društva, njihova kreativnost i kakva su njihova civilizacijska dostignuća”. Međutim, autor odbija da se svrsta u granice pristojnosti koje je sam definisao, već svoj neskriveni rasizam oslikava sledećom rečenicom: “Međutim, teško da u sadašnjoj situaciji normalan čovek, neko ko nije robot ili internacionalista, može da istrpi a da ne prizna da su njihova najznačajnija, svetski poznata dela trgovina ljudima, proizvodnja i organizovana prodaja narkotika, trgovina ljudskim organima, a dostignuća krvna osveta, teroristički napadi, logori, „kuće” i plemenski način života.”

Ovom rečenicom, svi pripadnici jednog naroda označeni su bez ikakve ograde kao trgovci ljudima, narkoticima i ljudskim organima čija su dostignuća krvna osveta, teroristički napadi, logori, “kuće” i plemenski način života. Ovakvim tekstom, Albanci su u potpunosti obezluđeni, predstavljeni su kao kriminalna grupa kojoj se negira da može bilo šta konstruktivno ili kreativno da stvori.

Svako poređenje naroda i samim tim njihovo međusobno rangiranje, vodi u rasizam i neizostavan je pratilac ideologije koja zastupa tezu da postoje više i niže rase. Svoj tekst autor je i napisao kao odbranu takođe rasističke rečenice u književnom delu Dobrice Ćosića. Za razliku od Ćosića, ovde se ne radi o jednoj rečenici, već o

čitavom tekstu čiji je cilj da dokaže da Albanci jesu niža rasa, iz čega proizlazi da im ne pripadaju ista prava kao pripadnicima drugih naroda.

Etnička grupa, kao imaginarna zajednica ljudi koji dele neka od obeležja (obično jezik ili običaje) ne može da postigne rezultate ni u jednoj oblasti (to mogu samo pojedinci), niti se takvoj zajednici mogu pripisivati pojedinačni uspesi, umetnička dela, kulturna dobra ili bilo šta slično. Merenje stepena "civilizovanosti" odavno je odbačeno u svakoj demokratskoj zemlji koja počiva na jednakosti pred zakonom i vladavini prava. Omalovažavanje i vređanje etničkih, verskih ili nacionalnih grupa uvek predstavlja širenje, raspirivanje i podsticanje mržnje i netolerancije. Ovim tekstom, takva namera čak se i ne krije.

Ocena autora da su Albanci "imali stvarno odlične glumce" takođe predstavlja vulgaran stereotip koji pripada istoj ideološkoj matrici u kojoj je dozvoljeno porediti narode i pripisivati kolektivu uspehe ili neuspehe pojedinaca. Svaki ovakav potez neminovno vodi u rasizam i stavljanje obeleženog naroda u položaj potčinjenosti.

Nesumnjiva posledica objavljenog teksta je podsticanje diskriminacije i mržnje protiv grupe lica zbog njihovog pripadanja jednoj etničkoj grupi.

II Pravni osnov - domaći standardi

Članom 38. Zakona o javnom informisanju (ZJI) zabranjeno je objavljivanje ideja, informacija i mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog pripadanja ili nepripadanja nekoj rasi, veri, naciji, etničkoj grupi, polu ili zbog njihove seksualne opredeljenosti, bez obzira na to da li je objavljivanjem učinjeno krivično delo.

Članom 39. istog zakona predviđena je sudska zaštita na koju imaju pravo kako lica na koja se, kao pripadnike određene grupe, govor mržnje direktno odnosi tako i pravna lica čiji je cilj zaštita sloboda i prava čoveka i građanina, kao i organizacija čiji je cilj zaštita interesa grupa iz člana 38. Zakona.

Tužba se može podneti protiv autora informacije i protiv odgovornog urednika javnog glasila u kome je informacija objavljena i njom se može tražiti utvrđivanje postojanja govora mržnje, uklanjanje i zabrana ponovnog objavljivanja istog, te objavljivanje presude o trošku tuženih.

Članom 11. ZJI navodi se da su javna glasila "novine, radio programi, televizijski programi, servisi novinskih agencija, Internet i druga elektronska izdanja navedenih javnih glasila, kao i druga sredstva javnog informisanja koja pomoću reči, slike ili zvuka objavljuju ideje, informacije i mišljenja namenjene javnoj distribuciji i neodređenom broju korisnika."

Dokazi:

Statut Inicijative mladih za ljudska prava kao dokaz da je reč o organizaciji u čiji mandat spada zaštita sloboda i prava čoveka i građanina.

Overena kopija rešenja o upisu u registar Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu

III Međunarodni standardi

Na osnovu Ustava Republike Srbije, člana 16, "opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava i potvrđeni međunarodni ugovori sastavni su deo pravnog poretka Republike Srbije i neposredno se primenjuju".

Pakt o građanskim i političkim pravima, ratifikovan 1976. godine u članu 20, stav 2 propisuje: «Zakonom će se zabraniti svako zagovaranje nacionalne, rasne ili verske mržnje koje predstavlja podsticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje. » U Opštem komentaru br. 11. koji se odnosi na članak 20. Pakta dodatno se pojašnjava da "član 20. može potpuno stupiti na snagu samo ako postoji (nacionalni) zakon iz kojeg je očito da su opisana propaganda i zagovaranje u suprotnosti sa javnom politikom, i ako postoje prikladne mere sankcioniranja u slučaju kršenja tog zakona" (CCPR General comment 11. 29/07/83.).

Osnovni dokument UN u borbi protiv rasizma i diskriminacije, Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (1965) propisuje sledeće: "Države članice osuđuju svaku propagandu i sve organizacije koje se rukovode idejama ili teorijama zasnovanim na superiornosti neke rase ili grupe lica izvesne boje ili izvesnog etičkog porekla ili koje žele da opravdaju ili podrže svaki oblik rasne mržnje i diskriminacije. One se obavezuju da bez odlaganja usvoje pozitivne mere koje imaju za cilj da ukinu svako podsticanje na takvu diskriminaciju, ili na svako delo diskriminacije naročito se obavezuju:

1) da utvrde kao krivično delo svako širenje ideja zasnovanih na superiornosti ili rasnoj mržnji, svako podsticanje na rasnu diskriminaciju, kao i sva dela nasilja, ili izazivanja na takva nasilja, uperena protiv svih rasa ili pomoći rasističkim aktivnostima, podrazumevajući tu i njihovo finansiranje;

2) da izjave da su nezakonite i da zabrane organizacije i aktivnosti organizovane propagande i svaku drugu vrstu propagandnih aktivnosti koji podstiču na rasnu diskriminaciju i koji je pomažu, kao i da izjave da je učešće u ovim organizacijama ili u njihovim aktivnostima kažnjivo delo;

3) da ne dozvole javnim vlastima niti javnim nacionalnim ili lokalnim ustanovama da podstiču na rasnu diskriminaciju ili da je pomažu.

Član 14 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda predviđa da se ...“uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji obezbeđuje bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, veroispovest, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreko, veza s nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje ili drugi status.”

Protokolom 12. Evropske konvencije usvojenim 2000. godine, članice su dodatno potvrdile potrebu “sveopšte zabrane diskriminacije”, a naročito od strane organa javnih vlasti.

Srbija je 2004. godine, ratifikovala Evropsku konvenciju i Protokol i oni su postali sastavni deo sadašnjeg unutrašnjeg pravnog porekta Republike Srbije.

Preporuka Komiteta ministara Saveta Evrope R (97) 20 državama članicama o govoru mržnje definiše govor mržnje kao svaki oblik izražavanja koji šire, raspiruju, podstiču ili pravdaju rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam ili ostale oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući tu i netolerantnost izraženu u formi agresivnog nacionalizma i etnocentrizma, diskriminacije i neprijateljstava protiv manjina, migranata i osoba sa imigrantskim poreklom.

Preporuka naročito nalaže da vlade država članica treba da uspostave i održavaju celovit pravni okvir koji se sastoji od građanskih, krivičnih i upravnih pravnih odredbama o govoru mržnje, koji omogućuju državnim i sudskim vlastima da u svim slučajevima usklade poštovanje slobode s poštovanjem ljudskog dostojanstva i zaštite ugleda prava drugih.

Preporuka Komiteta ministara Saveta Evrope R (97) 21 o medijima i promovisanju kulture tolerancije predviđa da problem netolerancije zahteva razmatranje kako u javnosti, tako i unutar medijskih kuća. Iskustvo profesionalnih medijskih krugova pokazuje da bi bilo korisno da medijske kuće razmisle o: izveštavanju zasnovanom na činjenicama i istinitim podacima o rasizmu i netoleranciji; opreznom izveštavanju kada je reč o napetosti među zajednicama; izbegavaju pogrdne stereotipe opisivanja pripadnika kulturnih, etničkih ili verskih zajednica u svojim publikacijama i programima; skreću pažnju javnom mnjenju na zla netolerancije; osporavaju pretpostavke koje su sadržane u netolerantnim primedbama sagovornika prilikom intervjua, izveštajima, diskusionim programima i dr.

IV Zaključak

Imajući u vidu kako činjenično stanje u ovoj pravnoj stvari, tako i relevantne domaće i međunarodne standarde, evidentno je da ovom tužbom osporeni tekst predstavlja govor mržnje,

Predlažemo stoga da sud, po sprovedenoj raspravi i izvedenim dokazima, donese sledeću

PRESUDU

USVAJA SE TUŽBENI ZAHTEV TUŽIOCA, Inicijative mladih za ljudska prava iz Beograda, pa se:

UTVRĐUJE da tekst objavljen u internet izdanju časopisa za političku teoriju i društvena istraživanja "NSPM" od 27. aprila 2009. godine, a koji glasi:

„Očevi, oci i maćeha Srbije

Zoran Grbić
ponedeljak, 27. april 2009.

„Vi ćete se ugušiti u vlastitom izveštaju, i smradu kleveta”
V. Šekspir, „Mera za meru”

Jedan hrvatski blogger i pisac (ili obrnuto) svojevremeno je napisao duhovitu blogersku priču u kojoj opisuje imaginarnu situaciju u kojoj pred nekog hrvatskog zvaničnika, a u vreme njihovog članstva u Savetu bezbednosti, izvode Tadića i premijera „Republike Kosova”, da odluči o sudbini pokrajine. Kao nekad mudri Solomon, od hrvatskog zvaničnika se očekivao „mudri pravorijek”, pa je on kao rešenje za južnu srpsku pokrajinu dao predlog: „Mislim da je najbolje da prerežemo Kosovo napola”. Iz odgovora dvojice izvedenih pred takav sud, zainteresovanih za Kosovo, lako bi se videlo ko je majka i čije je dete Kosovo i Metohija. Jedino se ne zna ko je otac, niti može da se nasluti njegov stav.

Dobrica Ćosić, književnik, predsednik i čovek koji iz nekog razloga nosi nezvaničnu titulu „oca nacije”, po gore navedenom čitanju priče o caru Solomonu bi pre bio očuh nacije, neko kome Kosovo nije blisko, neko ko bi olako pristao da se ono „prereže napola”. Ćosićev defetizam, zalaganje za predaju, prekid bombardovanja i podelu Kosova i Metohije, bi pre trebalo da koristi „drugoj Srbiji” umesto što protiv njega pišu prijave. Rečenica iz dnevnika je samo to, jedna gnevna rečenica napisana u očaju čoveka u godinama, ispisana u jednom drugom vremenu i drugom okruženju. Naravno, za one koji su napisali krivičnu prijavu, to nije olakšavajuća okolnost. Niti su spremni da razumeju nemoć zbog koje je rečenica napisana, niti su kadri da shvate vreme u kojoj je napisana. Pre će biti da su samo čekali priliku da se obruše na još jedan od simbola Srbije, na čoveka koji za mnoge znači „otac nacije”.

Uz dužno poštovanje prema minulom radu i prošlosti, moglo bi se reći da je Ćosić danas čovek u godinama, usamljeni i senilni deka, pomalo uplašen za budućnost

naroda, nesiguran u njega, nesvestan njegove snage baš kao što je nesiguran i u sopstvenu. Identifikacija sa tako ozbiljnom titulom „oca nacije”, kako izgleda, vremenom može da bude pogubna, tako što se lični strahovi, nesigurnost i nemoć prenose i na uverenje o stanju čitave nacije sa kojom je neko poistovećen.

Ćosić je izgleda zaboravio da nije moglo biti proglašenja „Republike Kosova” (ni pobune terorista, ni bombardovanja), da se pre toga nije desio Dejtonski sporazum. Kao što nije moglo biti Dejtona bez prethodnog pada Knina. Isto kao što ni Statut, čak ni u tezama, nije mogao da se napiše pre instaliranja „Vlade terorista” u Prištini. Ništa ne ide preko reda. Svaki put kad Srbija pristane na nešto, otvorila je put za sledeći zahtev po redu. Sve dok neko ne kaže – dosta je bilo. Taj neko će teško biti čovek u Ćosićevim godinama.

Izgleda da je došlo vreme da knjige ponovo nekome smetaju. Hitler ih je spaljivao, u socijalizmu su zabranjivane, a islam autore osuđuje na smrt. U srednjem veku su spaljivali ljude umesto knjiga. Danas ponovo na scenu stupaju čuvari javnog morala i branitelji „bratstva i jedinstva”. Protiv Ćosića je podneta krivična prijava zbog dela izazivanja „nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti”, zbog jedne polovine rečenice obimne knjige u kojoj kaže da su Albanci „socijalni, politički i moralni talog tribalnog varvarskog Balkana”.

Teško bi moglo da se kaže da su Albanci poznati po delima koje su stvorili. Pre bi moglo da se kaže da Albanci od svog dolaska na Balkan nisu uradili mnogo toga kreativnog. Zapravo, ne znam da su uradili išta kreativno, nešto po čemu bi ostali upamćeni u zajednici ljudi. Možda sam neupućen, ali ne znam ni jednog njihovog velikog naučnika, pisca, slikara, sportistu... Ne znam ni za jednu veliku građevinu u Albaniji, ni velikog arhitektu koji bi je podigao, osim nekoliko desetina hiljada bunkera, što je logičan sistemski nastavak visokih zidina kojim ksenofobično okružuju svoje kuće. Čak je i biografija jedine autentične Albanke za koju čitav svet zna, Majke Tereze, u svetu sve češće tema pisanja vezanih za kongroverze i skandale u kojima je, navodno, učestvovala. Sve što oni u poslednje vreme rade (nakon krađe teritorije) je krađa tuđe istorije i tuđih istorijskih ličnosti.

Način na koji će se ove informacije saopštiti je više stvar semantike i takta nego što je pitanje istinitosti. U neka srećnija vremena, i u hipotetičkoj situaciji u kojoj nam njihova politika nije činila zlo, sasvim je sigurno da bi stvar pristojnosti bila ne spominjati ništa o tome kakva je, na nivou društva, njihova kreativnost i kakva su njihova civilizacijska dostignuća. To nas ne bi ni zanimalo, niti bi trebalo da nas dotiče. Međutim, teško da u sadašnjoj situaciji normalan čovek, neko ko nije robot ili internacionalista, može da istrpi a da ne prizna da su njihova najznačajnija, svetski poznata dela trgovina ljudima, proizvodnja i organizovana prodaja narkotika, trgovina ljudskim organima, a dostignuća krvna osveta, teroristički napadi, logori, „kuće” i plemenski način života. Što se tiče kulture,

(na stranu talenat za pravljenje umetničke fotografije na kojoj je u prirodnoj veličini prikazan terorista) nipošto ne treba zaboraviti nespornu činjenicu da su u „staroj Jugoslaviji” imali stvarno odlične glumce. Neko zajedljiv bi mogao da kaže da im je talenat za glumu jedini zajednički talenat, jedno od autentičnih obeležja nacije.

Možda je semantičko pitanje, ali mislim da ovde vredi pomenuti, jer je „druga Srbija” izgleda jako zabrinuta za pitanja jezika i uvredu drugih naroda - Šiptari su Albanci koji žive na Kosovu i Metohiji, srpskoj pokrajini. Albanci su ljudi koji žive u Albaniji. Šiptari ne žele da ih se zove tako, ne zato što je to za njih uvredljivo, nego zato što bi se time pokazalo da postoji razlika između njih i matične države. Ako su svi Albanci, onda nema razloga da postoji „veštačka” granica između Albanije i Kosova. Ako se jasno razdvoje termini „Šiptar” i „Albanac”, postoji dobar razlog za to.

Grci, na primer, odlično znaju za to. Oni još uvek ne priznaju naziv republike Makedonija, kao što ne priznaju naciju Makedonaca, jer bi time prihvatili ideju da je granica između dve Makedonije veštačka, sumnjiva, podložna promeni.

Hrvati takođe znaju da je tako. Pa tako Srbe iz Krajine i Slavonije zovu Srbi, a one iz Srbije „Srbijanci”. Jasno razdvojeni jezikom, kao što su razdvojeni i teritorijom.

Druga Srbija, za koju verujem da se sastoji od ljudi više nego sumnjivog psihičkog zdravlja, osoba sa zlom namerom i (u manjoj meri) onih koji su tu zalutali, uglavnom ne zna za ovo. Oni uglavnom žele da veruju u to da Šiptarima smeta kad ih neko zove tako.

Ne brane oni samo Šiptare. Jednog od njihovih, poznatog po rečniku i ponašanju kojeg bi se postideo i pijani kamiondžija u vreme subotnjeg izlaska u omiljenoj kafani, branila je Sonja Biserko. Na pitanje da prokomentariše njegovu izjavu da bi neki novinari trebalo da završe na vešalima, Sonja je prvo pokušala da izbegne odgovor navodeći krivicu novinara tokom rata (a to se zove relativizacija zločina), i tek na insistiranje voditeljke eksplicitno je odgovorila: „Jezik Pere Lukovića je takav, on je ušao u taj naci jezik, koji dominira našim javnim diskursom, i iz te matrice ga gađa tim svojim jezikom. Zapravo, on ga jezički uništava. (...) On prosto ulazi u matricu i razvaljuje iznutra.”

Da li bi njega takođe trebalo pozvati na sud ili je njegov „umetnički postupak” veće i značajniji od dela jednog od najvećih srpskih pisaca? Može li takvo pisanje uopšte da bude pravdano, u bilo kom kontekstu? I kakvi su to ljudi koji to mogu da pravdaju i podržavaju?

Borka Pavičević (poznata po izjavi da nema svako pravo na mišljenje) je u emisiji na javnom servisu branila retoriku Nenada Čanka, i pozivanje na vešanje, rečima da je „takav govor, u određenom političkom kontekstu nešto što se može razumeti”. A izjavu Prokića o Srbima („Ta stoka samo taj jezik razume”), Borka lakonski uz osmeh pravda rečima da je on samo citirao Tomasa Mana.

Biljana Kovačević Vučo (koja bi u istoriju mogla da uđe po poslednjoj fantastičnoj izjavi „patriotizam bi trebalo da se redefiniše”) takođe je branila pravo na napadanje sopstvenog naroda. U emisiji RTS-a od pre nekoliko dana, na pitanje voditeljke „Da li sami o sebi možemo da govorimo šta god hoćemo?”, odgovorila je rečima „Da, to je pitanje političke kulture, koje ćemo reći da koristimo, javnog diskursa, stila, ironije (...) a diskriminacija se odnosi na drugog i drukčijeg”. Kada bi neko pristao na ono što priča Vučo, on bi recimo, onako zemljački, jer smo naši, mogao da za nju kaže da je prevrtljivi lažov, manipulanta koja beži od suočavanja sa istinom i neko ko se prodao za sitan novac. Na takvog se Biljana sigurno ne bi ljutila, jer između sebe, jedni o drugima, možemo da govorimo šta god hoćemo.

Kao što ni gospođe Biserko i Pavičević ne bi imale razlog da se naljute kad bi neko rekao da im je ponašanje „radikalno retardirano”, jer je to citat Lukovića koji je „ušao u taj naci jezik, koji dominira našim javnim diskursom”. Ili, ako bi im neko rekao „You shall stifle in your own report, and smell of calumny”, ne bi se uvredile jer je to samo citat Šekspira („Mera za meru”).

Slovinci su nedavno imali aferu, sa jednom knjigom i jednim piscem, u kojoj je čitava slovenačka javnost ustala u odbranu nepoznatog pisca i njegovog prava da o Sloveniji i nacionalnim manjinama koje tamo žive piše otvoreno i slobodno, na način na koji on doživljava situaciju. U odbranu Gorana Vojnovića, slovenačko-bosanskog pisca romana „Čefurji raus” (Jušnjaci napolje), koji je privođen u policiju i protiv koga je podignuta prijava, ustala je i ministar policije Katarina Kresal. Ona je Slovincima poručila da bi „mudro bilo da je pročitaju, jer smo prečesto netolerantni prema ljudima koji tamo (u naselju Fužine) žive”. Time je policiji za koju je nadležna, svojim sunarodnicima, a i čitavom Balkanu dala snažan primer da književnost i pisana reč mora biti oslobođena od policijskog progona. Očigledno je da do nekih ovde ta pouka još nije stigla.“

predstavlja GOVOR MRŽNJE

OBAVEZUJU se tuženi, Zoran Grbić, autor teksta i Đorđe Vukadinović, glavni i odgovorni urednik časopisa „NSPM“, ali i svaki eventualni njihov naslednik na tim mestima, da sa internet sajta časopisa (<http://www.nspm.rs/politicki-zivot/ocevi-oci-i-macehe-srbije.html>) uklone tekst citiran u izreci ove presude.

ZABRANJUJE se tuženima Zoranu Grbiću, autoru teksta i Đorđu Vukadinoviću, glavnom i odgovornom uredniku časopisa „NSPM“, ali i svakom njihovom eventualnom nasledniku na tim mestima, da na internet sajtu drže i/ili ponovo objavljuju tekst citiran u izreci ove presude kao i druge slične tekstove koji sadrže ideje, informacije ili mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv drugih nacija i koji predstavljaju govor mržnje

OBAVEZUJU se tuženi Zoran Grbić, autor teksta i Đorđe Vukadinović, glavni i odgovorni urednik časopisa „NSPM“, ali i svaki njihov naslednik na tim mestima,

da na internet sajtu, u rubrici „Politički život“, bez naknade objave ovu presudu u celosti i bez ikakvog komentara.

OBAVEZUJU se tuženi Zoran Grbić, autor teksta i Đorđe Vukadinović, glavni i odgovorni urednik časopisa „NSPM“, da tužiocu solidarno nadoknade troškove postupka

sve u roku od 8 dana od prijema pismenog opravka ove presude i pod pretnjom prinudnog izvršenja

Andrej Nosov
Predsednik

U Beogradu, 5. maja 2009. godine

BIBLIOGRAFIJA

Spisak korišćenih knjiga, izveštaja i časopisa

- Centar za unapređenje pravnih studija i Institut za uporedno pravo, Modeli antidiskriminacionih zakona, Beograd, 2005
- Fond za humanitarno pravo Bilten, , Beograd, 2007. godina
- Fond za humanitarno pravo, Albanci u Srbiji, Beograd, 2002.
- Fond za humanitarno pravo, Ljudska prava 1991-95, Beograd, 1996. godina
- Forum 18, Serbia: Religious freedom survey, od 26.2.2009
- Helsinški odbor za ljudska prava, Godišnji izveštaj Helsinškog odbora za ljudska prava, Beograd, 2006. godina
- Helsinški odbor za ljudska prava, Helsinške sveske 28, Beograd, 2007
- Inicijativa mladih za ljudska prava, Izveštaj o okruglom stolu: „Prednacrt zakona o pravnom položaju verskih zajednica“, Beograd, 2005. godina
- Inicijativa mladih za ljudska prava, Primena tranzicionih zakona u Srbiji, Beograd, 2007
- Inicijativa mladih za ljudska prava, Primena tranzicionih zakona u Srbiji, Beograd, 2007
- Inicijativa mladih za ljudska prava, YIHR Newsletter, mart 2009, nalazi se u dokumentaciji Inicijative
- Pravni informator Zaštita od diskriminacije-građanskopravna zaštita i zaštita pred poverenikom, Beograd,
- Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda Prava i slobode u Sandžaku VII, 2005. godina
- Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda, Prava i slobode u Sandžaku, 2006. godina
- Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava i sloboda, Svjedočenja iz Sandžaka, Novi Pazar, 2002. godine
- Sandžački odbor za zaštitu ljudskih prava, Sjeverin, 13 godina posle, 2005

Spisak korišćenih pravnih propisa

- Odluka o izdavanju lokalnih dozvola za emitovanje radio programa, 16. novembar 2007. godine
- Odluka o izdavanju regionalnih i lokalnih dozvola za emitovanje TV programa, 16. novembar 2007. godine
- Odluka Vlade Srbije o uređenju Koordinacionog tela od 28. avgusta 2007. godine
- Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina Saveta Evrope, ratifikovana i stupila na snagu 1. septembra 2001. godine (Službeni list SRJ (međunarodni ugovori) broj 6/98)
- Popis stanovništva, domaćinstava i stanova 1991. godine, Savezni zavod za statistiku, Beograd, 1992

Povelja o regionalnim i manjinskim jezicima, Sl.list SCG-Medjunarodni ugovori, br.18/05

Preporuka Komiteta ministara Saveta Evrope No.R.(97)20 usvojena je 30. oktobra 1997. godine

Preporuka Komiteta ministara Saveta Evrope No.R.(97)20 usvojena je 30. oktobra 1997. godine

Registar crkava i verskih zajednica dostupan je na sajtu Ministarstva vera

Uredba Vlade Srbije o osnivanju Službe Koordinacionog tela od 10. novembra 2005. godine

Ustav Republike Srbije, usvojen i proglašen 8. novembra 2006. godine (Sl glasnik br. 98/2006), član 103

Zakon br. 2004/3

Zakon o amnestiji, Službeni glasnik RS broj 10/01, usvojen 14. februara 2001. godine

Zakon o amnestiji, Službeni glasnik SCG broj 37/2002, usvojen 4. juna 2002. godine

Zakon o Budžetu Republike Srbije za 2010. godinu (Sl. glasnik br. 107/09)

Zakon o crkvama i verskim zajednicama, usvojen 20. aprila 2006. godine (Službeni glasnik RS broj 36/06)

Zakon o izvršnom postupku (Sl. Glasnik RS br. 125/2204),

Zakon o javnom informisanju, usvojen 22. aprila 2003. godine (Sl.glasnik RS br. 43/2003, 61/2005, 71/2009)

Zakon o zabrani diskriminacije, usvojen 26. marta 2009. godine stupio na snagu 7. aprila 2009. godine (Sl. glasnik RS br. 22/2009)

Zakon o obligacionim odnosima

Zakon o ombudsmanu za ljudska prava BiH (Službeni glasnik BiH br. 19/02)

Zakon o parničnom postupku, usvojen je 22. novembra 2004. godine a stupio na snagu 23. februara 2005. godine (Sl. glasnik RS br. 125/2004)

Zakon o posredovanju-medijaciji (Sl. glasnik RS br. 18/2005)

Zakon o pučkom pravobranitelju (Narodne novine br. 60/92)

Zakon o republičkim administrativnim taksama („Službeni glasnik RS”, br.43/03, 51/03-ispravka, 53/04, 42/05, 61/05, 101/05-dr. zakon, 42/06, 47/07 i 54/08)

Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, usvojen 2. novembra 2004. godine, stupio na snagu 13. novembra 2004. godine (službeni glasnik RS broj 120/04)

Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom, usvojen je 17. aprila 2006. godine (Sl.glasnik RS br. 33/2006)

Zakon o suzbijanju diskriminacije, Hrvatski sabor je usvojio 9. jula 2008. godine (Narodne novine br. 85/2008),

Zakon o zabrani diskriminacije, Parlamentarna skupština BiH je usvojila 8. jula 2009. godine (Službeni list BiH br. 405/09),

Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina usvoje je 27. februara 2002. godine (Službeni list SRJ br. 11/02)

Spisak korišćenih web stranica

Amnesty International: www.amnesty.org
Beogradski centar za ljudska prava: www.bgcentar.org.rs
Časopis Biznis i finansije: www.bifonline.rs
Časopis Ekonomist: www.emg.rs
Časopis NIN: www.nin.org.rs
Centar za unapređenje pravnih studija: www.cups.org.rs
Fond za humanitarno pravo: www.hlc-rdc.org
Forum 18: www.forum18.org
Helsinšku odbor za ljudska prava: www.helsinki.org.rs
Human Rights Watch: www.hrw.org
Kordinaciono telo za Preševo, Bujanovac i Medveđu: www.kt.gov.rs
List Alo: www.alo.rs
List Blic: www.blic.rs
List Borba: www.borba.rs
List Danas: www.danas.rs
List Kurir: www.kurir.rs
List Politika: www.politka.rs
List Press: www.pressonline.rs
List Timok Press: www.timocpress.info
List Večernje novosti: www.novosti.rs
Ministarstvo culture: www.kultura.rs
Ministarsvo vera Republike Srbije: www.mv.gov.rs
Okružni sud u Beogradu: www.okruznisudbg.rs
Opština Bujanovac: www.bujanovacinfo.org
Republička radiodifuzna agencija: www.rra.org.yu
Republički zavod za statistiku: www.stat.gov.rs
RTV B92: www.b92.net
Savet Evrope: www.coe.int

